

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie
– Portugalská republika a Španělské království**

Bc. Tereza Miňovská

© 2023 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Tereza Miňovská

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Portugalská republika a Španělské království

Název anglicky

Economic development in selected countries of the European Union – the Portuguese Republic and the Kingdom of Spain

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení hospodářského vývoje ve vybraných státech Evropské unie: Portugalská republika a Španělské království. Dílčím cílem diplomové práce je zhodnocení sledovaných ekonomik a komparace hospodářského vývoje vybraných zemí.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných literárních a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem vybraných zemí. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza. Aktuální data budou čerpána ze statistického úřadu vybraných zemí a Eurostatu. V práci bude použita zejména metoda deskripce a analýzy.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Portugalská republika, Španělské království, hospodářský vývoj, hrubý domácí produkt, inflace, trh práce, nezaměstnanost.

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

FÁREK, J. KRAFT, J. Světová ekonomika v epoše globálních změn. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-910-3.

NEUMANN, P. ŽAMBERSKÝ, P. JIRÁNKOVÁ, M. Mezinárodní ekonomie. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3276-3.

SOUKUP, J. Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-281-9.

WINKLER, J. WILDMANNOVÁ, M. Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy. Praha: Computer Press, 2001. ISBN 80-7226-195-9.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 29. 8. 2022

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 22. 11. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Portugalská republika a Španělské království" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29.11.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Elizbaru Rodonaiovi, Ph.D., za odborné vedení, velice užitečné rady a cenné připomínky v průběhu celého období tvorby této práce. Děkuji za veškerou ochotu při konzultacích i v průběhu celého studia. Moc bych chtěla poděkovat své rodině za podporu při psaní této práce.

Hospodářský vývoj ve vybraných státech Evropské unie – Portugalská republika a Španělské království

Abstrakt

Hlavním tématem této diplomové práce je zkoumání hospodářského vývoje dvou vybraných členských států Evropské unie. Těmito státy jsou Portugalská republika a Španělské království. Diplomová práce je rozdělena na dvě základní fáze.

První část autor práce zaměřil na výklad teoretických pojmů z oblasti makroekonomie, které jsou nezbytné pro porozumění následující praktické části. Jsou zde zejména vysvětleny pojmy inflace, hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, státní rozpočet či platební bilance. Součástí teoretické části práce jsou také možné metody pro výpočet jednotlivých makroekonomických ukazatelů.

V empirické části práce je v první fázi představena Evropská unie jako zastřešující subjekt vybraných států. Následně jsou představeny vybrané členské státy Evropské unie, na kterých je celá praktická část práce založena. Prvně je představena Portugalská republika a její hospodářský vývoj za sledované období let 2004 až 2022. Následně je představeno Španělské království, u kterého je též zkoumán hospodářský vývoj za totožné sledované období.

Zkoumání dvou vybraných členských států EU proběhlo na základě shromážděných statistických dat zejména z oficiálního Evropského statistického portálu Eurostat a z dat uvedených na webovém portálu světové banky. Součástí praktické části diplomové práce je komparace obou zkoumaných členských zemí Evropské unie a jejich následné zkoumání, zdali byly ve sledovaném období odlišnosti v hospodářském vývoji.

Klíčová slova: Evropská unie, hospodářský vývoj, hrubý domácí produkt, inflace, krize, makroekonomické ukazatele, nezaměstnanost, Portugalská republika, Španělské království, trh práce

Economic development in selected countries of the European Union – the Portuguese Republic and the Kingdom of Spain

Abstract

The main topic of this diploma is The examination of the economic development of two selected European Union Member States. These countries are the Portuguese Republic and the Kingdom of Spain. The diploma is divided into two main phases.

The first part of the author's thesis focuses on the explanation of theoretical concepts in the field of macroeconomics, which are necessary for understanding to the following practical part. In particular, the concepts of inflation, gross domestic product, unemployment, government budget or balance of payments are explained. The theoretical part of the thesis also includes possible methods for calculating individual macroeconomic indicators.

In the empirical part of the thesis, the European Union as an umbrella body of selected countries is introduced in the first stage. Subsequently, the selected member states of the European Union are introduced, on which the whole empirical part of the thesis is based. Firstly, the Portuguese Republic and its economic development for the period 2004 to 2022 is presented. Subsequently, the Kingdom of Spain is introduced, for which the economic development for the same time is also examined.

The examination of the two selected EU Member States is based on the statistical data collected, in particular from the official European statistical portal Eurostat and from data provided on the World Bank's web portal. The practical part of the thesis involves a comparison of the two EU Member States under study and their subsequent examination of whether there were differences in economic development during the period under study.

Keywords: European Union, economic development, gross domestic product, inflation, crisis, macroeconomic indicators, unemployment, Portugal, Spain, labour market

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Hospodářská politika.....	14
3.1.1 Nástroje hospodářské politiky	14
3.1.2 Fiskální politika	15
Druhy a nástroje fiskální politiky	15
3.1.3 Monetární politika.....	16
Druhy a nástroje monetární politiky	17
3.2 Trh.....	18
3.3 Hospodářské cykly	18
3.3.1 Fáze hospodářského cyklu	19
3.4 Makroekonomie	21
3.5 Makroekonomické subjekty	22
3.5.1 Domácnosti	22
3.5.2 Podniky, firmy	22
3.5.3 Stát, vláda.....	23
3.5.4 Zahraničí	24
3.6 Makroekonomické ukazatele	24
3.6.1 Hrubý domácí produkt – HDP	24
3.6.2 Inflace	28
3.6.3 Nezaměstnanost	34
3.6.4 Platební bilance.....	38
4 Vlastní práce.....	40
4.1 Evropská unie.....	40
4.2 Portugalská republika.....	42
4.2.1 Vývoj ekonomiky Portugalska.....	44
4.2.2 Vývoj HDP – Portugalsko	46
4.2.3 Inflace – vývoj Portugalsko	49
4.2.4 Nezaměstnanost – vývoj Portugalsko	50
4.2.5 Obchodní bilance – vývoj Portugalsko.....	54
4.3 Španělsko	59
4.3.1 Vývoj ekonomiky Španělského království	61

4.3.2	Vývoj HDP – Španělsko	64
4.3.3	Inflace – vývoj Španělsko	67
4.3.4	Nezaměstnanost – vývoj Španělsko	69
4.3.5	Obchodní bilance – vývoj	74
4.4	Komparace ekonomik vybraných států	79
4.4.1	HDP na obyvatele	79
4.4.2	Inflace.....	80
4.4.3	Nezaměstnanost	82
4.4.4	Zahraniční obchod.....	84
5	Výsledky a diskuse	88
6	Závěr	91
7	Seznam použitých zdrojů.....	93
7.1	Bibliografické zdroje	93
7.2	Elektronické zdroje.....	93
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	96
8.1	Seznam schémat	96
8.2	Seznam tabulek.....	96
8.3	Seznam grafů	96
8.4	Seznam použitých zkratk	97

1 Úvod

Roku 1951 za účelem ukončení častých válečných konfliktů, které při posledním takovém skončily druhou světovou válkou, vzniká námět pro uskupení a předchůdce dnešní Evropské unie, Evropské společenství uhlí a oceli – ESUO. Cílem společenství a zároveň současné EU je prosazování míru, hodnot a blahobytu svých občanů a také bez ohledu na vnitřní hranice umožnit bezpečnost, spravedlnost a svobodu. Dalším z cílů současné EU je také vzájemná podpora v rámci unie, ať už se jedná o problémy ekonomické, politické nebo sociální.

Současná Evropská unie od prvních šesti zakladatelských zemí v roce 1951 má nyní po odstoupení Velké Británie 27 členských států. Přednostmi tohoto uskupení je mezinárodní volný obchod, jednotná měna většiny států a volné mezinárodní hranice. Také jsou v rámci tohoto uskupení stanoveny jisté podmínky, které umožňují být součástí tohoto celku. Mezi tyto podmínky patří například předepsané cíle hospodářské politiky a dosahování předem stanovených hodnot, které by státy měly naplňovat. Hodnoty z těchto cílů jsou následně zjišťovány pomocí makroekonomických ukazatelů. Součástí Evropské unie jsou také státy Portugalská republika a Španělské království.

Tyto dva státy jsou součástí Pyrenejského poloostrova v jihozápadní části Evropy, a kromě svého sousedství, které je tvořeno společnou mezinárodní hranicí mají z velké části společnou historii. Z hlediska velikosti se jedná o dva naprosto odlišné státy nicméně jejich spleť historický vývoj nabádá k jejich analýze.

Evropská unie a tím pádem i Portugalská republika a Španělské království byly zasaženy několika krizemi, jež měly dopad na nejen na Evropu. Mezi krize s největším dopadem patří Velká hospodářská recese, která byla způsobena bankrotem americké investiční banky Lehman Brothers. Po propadu amerického trhu s nemovitostmi již nebyla schopna splácet závazky svým věřitelům. Dopad neměl vliv pouze na Spojené státy americké, ale díky provázanosti v brzké době také na Evropu a její finanční sektor. Tato recese měla kritické následky ve většině ekonomik. Na globální krizi navázala plynule evropská dluhová krize, které postihla veškeré země platící jednotnou měnou – eurem. Tato krize zasáhla velmi výrazně hospodářský vývoj i v Portugalsku a Španělsku. Poslední zásahy do ekonomiky způsobila pandemie koronaviru a invaze Ruska na Ukrajinu. Tyto události způsobili mnoho restrikcí, omezení a změn zejména v oblasti hospodářského vývoje, který je předmětem této práce.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnocení hospodářského vývoje ve vybraných státech Evropské unie: Portugalská republika a Španělské království. Dílčím cílem diplomové práce je zhodnocení sledovaných ekonomik a komparace hospodářského vývoje vybraných zemí.

2.2 Metodika

Diplomová práce byla zpracována ze dvou částí, teoretické a empirické. Teoretická část práce byla vypracována v podobě literární rešerše za použití odborné literatury. Literatura byla vybrána z řad odborných autorů v oblasti mikroekonomie a makroekonomie. Na základě použité literatury byly pro porozumění postupům aplikovaných v praktické části diplomové práce vysvětleny ekonomické pojmy z oboru mikroekonomie a z větší míry z oboru makroekonomie.

Praktická část diplomové práce byla věnována Evropské unii a analýze hospodářského vývoje dvou vybraných členských států, které jsou součástí Evropské unie. Nejdříve byl věnován počátek analytické části představení Evropské unie jako zastřešujícího subjektu obou států.

Pomocí zpracovaných dat za sledované období let 2004 až 2022 byly postupně představeny oba vybrané státy, Portugalská republika a Španělské království z pohledu základní charakteristiky země a následného popisu formování jejich vývoje. Pomocí grafického znázornění byl pro přehled populace vytvořen graf vývoje počtu obyvatel. Na základě vysvětlených pojmů v teoretické části byl popsán hospodářský vývoj států za pomoci jednotlivých makroekonomických ukazatelů.

Prvním makroekonomickým ukazatelem využitým v praktické části byl ukazatel hrubého domácího produktu a průběh jeho vývoje v jednotlivých letech za sledované období. Nejdříve byl sledován průběh celkové hodnoty HDP a vývoje tempa růstu, následovalo zkoumání průběhu vývoje HDP vybraného státu na obyvatele. Po analyzování makroekonomického ukazatele vývoje HDP následovalo, zkoumání vývoje míry inflace v závislosti na událostech odehrávajících se v jednotlivých letech během zkoumaného časového úseku, jež měly zásadní vliv na vývoj ekonomické situace ve vybraných státech.

V jisté provázanosti inflace a nezaměstnanosti byl pro další zkoumání použit ukazatel míry nezaměstnanosti. Nejdříve byla zkoumána celková míra nezaměstnanosti za sledované období. Pro bližší a detailnější analýzu, byla zpracována data v rámci míry nezaměstnanosti podle pohlaví, pro zjištění, zdali jsou mezi pohlavími zásadní rozdíly z hlediska nezaměstnanosti. Dalším dílčím zkoumáním byla míra nezaměstnanosti mezi osobami ve věku 15-24 let.

Posledním ukazatelem pro zkoumání vývoje hospodářství byl vybrán ukazatel z oblasti zahraničního obchodu. Zde byla zkoumána platební bilance běžného účtu a obchodní bilance zabývající se daty exportu a importu zboží.

Po postupné analýze dvou vybraných států byla vypracována pro porovnání obou ekonomik komparativní analýza. V komparativní analýze byly použity veškeré ukazatele z dílčích úseků praktické části, které byly pro znázornění a lepší přehlednost zpracovány do grafů. Zde jsou vidět jednotlivé výkyvy ekonomik. Pro komplexnější přehled umístění v rámci Evropské unie, byla v rámci grafického znázornění zahrnuta data jednotlivých ukazatelů za pomoci evropského průměru jednotlivých členských států EU. Porovnání vývozu zboží z jednotlivých zemí bylo v zachování lepší přehlednosti zpracováno do jednotlivých koláčových grafů.

Veškeré makroekonomické ukazatele a průběh jejich vývoje byly zpracovány pomocí sloupcových nebo spojnicových grafů pro lepší interpretaci a přehlednost při jejich analýze. Ke zpracování dat bylo užito odborných zahraničních článků, statistického úřadu vybraných zemí, dat z oficiálního Evropského statistického portálu Eurostat a z dat uvedených na webovém portálu světové banky.

3 Teoretická východiska

3.1 Hospodářská politika

Pojmem hospodářská politika se rozumí určitá pravidla a opatření, jimiž vláda reguluje či usměrňuje průběh národního hospodářství konkrétní země. Příčinou, proč vláda zasahuje do chodu hospodářství určité země, je snaha o napravení nedokonale pracujícího trhu. Nelze opomenout, že hospodářská politika každé země se liší od těch ostatních. Působí zde nespočet faktorů, jako jsou etnické, kulturní, ale také náboženské rozdíly a různorodé tradice. Důležitou roli také hrají zkušenosti dané země s chodem národního hospodářství. Hospodářskou politiku významně ovlivňuje nastolený politický režim v konkrétní zemi, ale zároveň silné mezinárodní či nadnárodní organizace, nejedná se tedy pouze o faktory uvnitř země. Faktorů ovlivňujících podobu hospodářské politiky je však mnohem více, z toho vyplývá, že nositelem hospodářské politiky může být stát, nadnárodní orgány, ale také mezinárodní organizace (Brčák, a další, 2014).

Hlavním cílem je zajištění dobře fungujícího trhu, kterého je dosahováno udržováním stabilní ekonomiky a následné vedení k jejímu růstu. Stát v hospodářské politice má za úkol plnit velice důležitou funkci, a to regulovat chod trhu, čehož je dosahováno dílčími úkony, kdy by stát měl regulovat rozdělení důchodů, aktivně působit a podporovat efektivitu hospodářství. Je velice důležité, aby byla zajištěna cenová stabilita v zemi, byla snížena nezaměstnanost vyrovnávat vztahy mezi zahraničím a národním hospodářstvím. Stát by měl předejít růstu vysoké míry inflace či zacyklení hospodářského vývoje. Nutno podotknout, že stát nemusí vždy pozitivně působit na chod národního hospodářství, může naopak situaci ztížit nesprávným použitím metod pro podporu stability hospodářství či špatným načasováním (Fialová, 2007).

3.1.1 Nástroje hospodářské politiky

Záměrem nástrojů hospodářské politiky jsou jisté zásahy do hospodářství dané země, existuje mnoho těchto nástrojů lišících se od sebe v mnoha faktorech. Rozdíl lze nalézt v jaké míře a rozsahu je do ekonomiky zasahováno nebo například co je účelem a jakým způsobem má být hospodářství ovlivněno.

Jak již bylo zmíněno, existuje mnoho nástrojů, je tedy potřeba zmínit alespoň nejvýznamnější nástroje, které jsou v tomto oboru používány. Jedná se takzvaně o nástroje

fiskální a monetární politiky, ale také o nástroje zahraniční a obchodní politiky a v neposlední řadě lze hovořit o nástrojích důchodové politiky (Fialová, 2007).

3.1.2 Fiskální politika

Pojem fiskální politika je velmi hojně používán ve vládě. Fiskální politika je protěžována ministerstvy, krajskými či obecními úřady. Za účel fiskální politiky lze považovat snahu o udržení stabilního ekonomického růstu, nebo naopak předejít jejímu nadměrnému růstu v negativním pojetí tohoto významu slova.

Velmi zjednodušeně řečeno se jedná o úmyslné užívání státního rozpočtu, způsobem, aby došlo k ovlivnění ekonomiky a bylo tak dosaženo požadovaných cílů. Ve svém oboru fiskální politika plní funkce stabilizační, kdy vyrovnává nerovnosti v dané ekonomice a dále má funkci alokační a přerozdělovací (Brčák, a další, 2010).

Druhy a nástroje fiskální politiky

Expanzivní a restriktivní politika

Pomocí fiskální politiky a jejích nástrojů je vláda schopna regulovat ekonomiku příslušného státu. V případě, kdy je zapotřebí podpořit ekonomický růst bude po zásahu vlády působit tzv. expanzivní politika. Naopak pokud je zapotřebí snižovat a mírnit růst ekonomiky, musí vláda nastolit příslušná opatření, přesněji restrikce, zde je na řadě restriktivní politika (Brčák, a další, 2014).

Expanzivní politika

V okamžiku, kdy ekonomický růst stagnuje či upadá a není tento jev žádoucí, musí vláda zasáhnout v podobě regulace státních příjmů a výdajů, to znamená zvýšení produkce vládních výdajů a transferových plateb, naopak musí snížit autonomní daně a daňové sazby. Je zde snaha ze strany vlády zvýšit agregátní poptávku.

Ekonomika daného státu je ovlivňována expanzivní politikou zejména v těžších obdobích, to má dopad na státní rozpočet v podobě vyšších výdajů, které mohou vést ke vzniku či prohloubení schodku státního rozpočtu (Brčák, a další, 2014).

Restriktivní politika

Jak již bylo nastíněno v předchozím odstavci, účelem expanzivní politiky je podpora růstu ekonomiky, naopak restriktivní politika má tento růst zpomalit a snižovat tak

ekonomický růst. Vláda tedy usiluje o tlumení ekonomického růstu. Státní příjmy a výdaje jsou v tuto chvíli regulovány způsobem, kdy jsou omezovány vládní nákupy a snižovány transferové platby, naopak autonomní daně a daňové sazby se zvyšují. Tyto restriktce mají za následek snižování agregátní poptávky. Účelem či dokonce cílem těchto restriktcí je snížení vládních výdajů a šetření státního rozpočtu. Vláda se takto snaží snížit nebo vymazat schodek rozpočtu. Tímto způsobem lze také dosáhnout i rozpočtu přebytkového, který lze využít jako opatření proti inflaci. Nicméně toto opatření je účinné pouze v případě snížené ekonomické aktivity v zemi (Brčák, a další, 2014).

Diskrétní opatření a vestavěné stabilizátory

Dále mezi nástroje fiskální politiky jsou řazena diskrétní opatření a vestavěné stabilizátory. Nástroje fiskální politiky lze dělit i z jiných hledisek, nicméně jedním z možných dělení je právě na záměrná neboli diskrétní opatření, která jsou jednorázová a druhým nástrojem jsou takzvané vestavěné stabilizátory, které působí dlouhodobě a po jejich zavedení již není nutné provádět další zásahy příslušných orgánů v dané oblasti, působí tedy již automatizovaně (Brčák, a další, 2014).

Diskrétní opatření

Diskrétní neboli také záměrná opatření jsou opatření jednorázová a jedná se o zásah vlády například v podobě změny daňových sazeb, struktury příjmů nebo například ve výši některých rozpočtových položek výdajů. Jejich změna, opětovné zavádění a schvalování je prováděno vládou každý rok při schvalování rozpočtových položek výdajů (Brčák, a další, 2014).

Vestavěné stabilizátory

Vestavěné stabilizátory na rozdíl od záměrných opatření působí dlouhodobě a automaticky, nejedná se o jednorázové změny. Pracují v ekonomice nepřetržitě a nevyžadují tak pravidelně opakující se schvalování či opětovná zavádění. Nejvýraznějšími stabilizátory je zdanění příjmů a podpora v nezaměstnanosti (Brčák, a další, 2014).

3.1.3 Monetární politika

Monetární politika neboli také nazývána měnová politika spadá do činností vykonávaných státem, zabývá se kontrolou objemu peněz v dané ekonomice, úvěrových podmínkách a vytyčováním míry úroků. Monetární politikou se zabývá centrální banka, je

považována za emisní monopol, zde ale jakákoliv podobnost monetární politiky centrálních bank mezi jednotlivými státy končí. Důvodem jsou odlišné kompetence jednotlivých centrálních bank v jednotlivých státech, protože každá banka disponuje různými prostředky a možnostmi, jak lze ovlivňovat chod a vývoj ekonomiky (Brčák, a další, 2014).

Druhy a nástroje monetární politiky

Stejně jako u fiskální politiky, i v případě monetární politiky zde vstupují nástroje expanzivní a restriktivní politika. Dalšími nástroji jsou následně přímé a nepřímé nástroje měnové politiky (Brčák, a další, 2010).

Expanzivní a restriktivní monetární politika

Množstvím peněz v ekonomice daného státu může centrální banka ovlivňovat a regulovat výkon politiky. Změny v podobě nabídky peněz lze provádět pomocí úprav diskontních sazeb, míry minimálních povinných rezerv v obchodních bankách nebo například jednotlivými operacemi na volném trhu. Nicméně banka může využít i regulačních zásahů, kdy může zasáhnout do oblasti úvěrů, v tomto případě lze hovořit o selektivních nástrojích měnové politiky. V případě podpory ekonomického růstu se jedná o expanzivní měnovou politiku je tedy zvyšována nabídka množství peněz v ekonomice, naopak pokud je vyžadováno zpomalit růst monetární politiky je zapotřebí provést restriktce v podobě snížení množství peněz v ekonomice, zde lze hovořit o restriktivní monetární politice (Brčák, a další, 2010).

Expanzivní monetární politika

V případě, kdy je žádoucí zvýšení množství peněz v ekonomice, jsou podstoupeny kroky v podobě snižování diskontních sazeb, snižování míry povinných minimálních rezerv obchodních bank nebo také nákupu cenných papírů. Zde se jedná o expanzivní měnovou politiku, jejímž výsledkem by mělo být zvýšení nabídky peněz, to má také vliv na investiční činnost, která se tímto zvyšuje a podporuje tím tak růst HDP státu (Fialová, 2007).

Restriktivní monetární politika

Opakem expanzivní monetární politiky je restriktivní měnová politika, jejím cílem je snížení nabídky peněz v ekonomice, to má za následek zpomalení tempa růstu HDP, snížení investičních činností apod. tyto restriktce jsou prováděny formou navyšování míry

povinných minimálních rezerv obchodních bank, diskontních sazeb či prodejem cenných papírů (Fialová, 2007).

Nepřímé a přímé nástroje měnové politiky

Nástroje měnové politiky lze podrobněji dělit na přímé neboli direktivní a nepřímé takzvaně tržně orientované. Centrální banky ve většině případů postupují při regulaci objemu peněz v rovině nepřímých nástrojů, neboť nezpůsobují tak razantní zásahy do trhu jako opačné direktivní nástroje, dalším důvodem, proč jsou využívány tržně orientované nástroje je fakt, že působí plošně. Mezi nepřímé nástroje lze zařadit například diskontní politiku, operace na devizovém trhu, operace na volném trhu apod. Přímými nástroji jsou například regulace spotřebních a investičních úvěrů, pravidla likvidity, úvěrové limity a řada dalších (Brčák, a další, 2014).

3.2 Trh

Pojem trh by bylo možné označit za instituci ve společnosti, kdy se v tomto prostoru společně setkávají poptávka s nabídkou. Výsledkem chování na trhu by měla být dohoda mezi prodávajícím a kupujícím, cílem je tedy prodej nebo koupě statků, služeb, výrobků či výrobních faktorů (Liška, 2002). Pod pojmem trh je uschováno mnoho dalších pojmů a definic, a tento popis je velice obecný. Trh tedy lze zahrnout také do oblasti zboží, finančnictví či práce, v tomto případě lze hovořit o trhu zboží, práce nebo finančním trhu (Sojka, a další, 1996).

3.3 Hospodářské cykly

Hospodářský cyklus lze definovat jako výkyvy celkové výkonnosti ekonomiky v určitém časovém období. Lze tedy říci, že znázorňují, jakým způsobem se proměňuje fluktuace celkové ekonomiky státu nebo její velké části (Liška, 2002).

V tržní ekonomice se jedná většinou z dlouhodobého pohledu o rostoucí výkonnost ekonomiky, což také koresponduje s růstem reálného HDP. Nejedná se však o přímý rostoucí trend, protože tempo růstu je odlišné v jednotlivých časových obdobích. Lze tak hovořit o hospodářském růstu, kdy národní hospodářství je schopné vyrábět statky a služby, konkrétně se jedná o schopnost zvyšování růstu těchto činností. V této souvislosti je také dobré zmínit, že výše zmíněné má za důsledek zvyšování důchodů, které navazuje na navyšování spotřeby domácností. Růst důchodů a spotřeby domácností navazuje dále na

potřebu navyšování pracovní síly, což nese důsledek snižování nezaměstnanosti (Liška, 2002).

Nicméně ekonomický růst můžou provázet také překážky v podobě zpomalování ekonomického růstu, což může být nemalým problémem.

Hospodářské nebo také ekonomické cykly lze označit za období, která trvají po určitou dobu, nikde u žádné fáze však není určeno, jak dlouhé toto časové období bude a také netrvá během každého cyklu stejnou dobu. Jednotlivé fáze v opakujících se cyklech mohou a z velké většiny jsou časově odlišné od předchozích (Liška, 2002).

Ve zjednodušeném pojetí ekonomické cykly představují zmiňovaná období, kdy se ekonomická aktivita státu vyznačuje jistou odchylkou, kdy dochází k fluktuaci reálného produktu od potenciálního. Těto odchylce se říká produkční mezera a cílem každé hospodářské politiky je, tuto produkční mezeru udržovat co nejmenší, ať už se jedná o kladnou nebo zápornou hodnotu (Brčák, a další, 2014).

3.3.1 Fáze hospodářského cyklu

Jak již bylo v předchozích odstavcích krátce zmíněno, hospodářský cyklus lze dělit na jednotlivé fáze. Možné dělení je na zjednodušený dvoufázový model, který zmiňuje pouze fáze expanze a kontrakce a následně na model detailnější čtyřfázový, který vychází z původního dvoufázového, s tím odlišením, že čtyřfázový model připojuje k zmiňovaným fázím expanze a kontrakce ještě na fáze vrcholu a dna (Liška, 2002).

Je také důležité připomenout, že jednotlivé fáze nemají přesné časové vymezení a trvají pokaždé jinak dlouhou dobu, a to v každém cyklu. Je však neměnné jejich vzájemné pořadí, tudíž lze říci, že po fázi kontrakce bude vždy následovat fáze dna, poté se situace zlepší a fáze cyklu se přesune k fázi expanze, která následně vygraduje do fáze vrcholu, odkud zákonitě následně opět svým pádem přechází skrze kontrakci opět ke dnu, a stále dokola.

Fáze kontrakce

Fáze kontrakce se vyznačuje tím, že v tomto období dochází ke zpomalování hospodářské ekonomiky a její aktivity. V případě, kdy dojde k nečekanému zvratu nebo prudkému zpomalení ekonomické aktivity, lze tuto fázi nazvat krizí. Dále lze období nazvat recesí, pokud pokles ekonomické aktivity pokračuje dva kvartály po sobě jdoucí (Liška, 2002).

Fáze dna

Fáze dna představuje období, kdy ustává zpomalování ekonomické aktivity, situace je uklidněna a stabilizována, nazýváme ji také depresí. Zároveň se jedná o nejnižší bod při ekonomické aktivitě v případě znázornění na následujícím grafu. V grafickém znázornění lze tento bod označit také za sedlo, v tomto bodě je reálný produkt již pod hranici potenciálního produktu, což znamená, že reálný produkt je v této fázi na svém minimu. Což má za následek také snižování ceny na své minimum, podniky se nyní snaží své produkty a služby inovovat a zaujmout tak své zákazníky. Pokud tuto fázi firmy přecházejí, následuje fáze expanze (Brčák, a další, 2014).

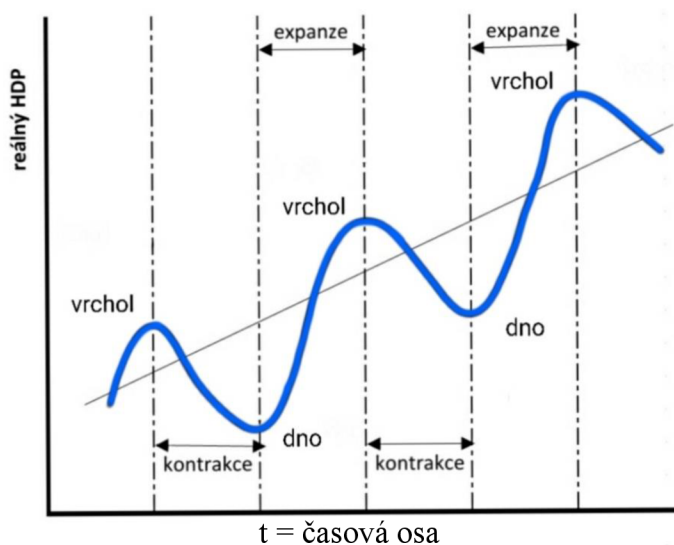
Fáze expanze

Fází expanze po předchozím odstavci rozumí vzestup z fáze dna, jedná se o tzv. obnovu, kdy dochází k opětovnému růstu celkové poptávky, tudíž ekonomika státu opět začíná mít tendenci růstu a podniky tak nabírají nové zaměstnance. Lidé vydělávají více peněz a tím také více utrácí, zvyšuje se poptávka po službách a statcích. Zjednodušeně řečeno firmy více vyrábí a rostou tak jejich zisky, domácnosti mají vyšší příjmy a více utrácí, roztáčí se tak celková ekonomika. Krom zvyšování kapacit a investic podniků, zvýšeného utrácení domácností, má fáze expanze za zákonitý následek vyššího příjmu daní, poplatků a peněžních prostředků do státního rozpočtu, což státu umožňuje provádět více investic (Brčák, a další, 2014).

Fáze vrcholu

Jak již název napovídá fáze vrcholu vyjadřuje maximum, kam se ekonomická aktivita mohla dostat. To znamená, že graficky dosáhla svého nejvyššího bodu. V praxi to lze vyjádřit jako situaci, kdy firmy musí výrobní faktory poptávat v zahraničí, protože v tuzemsku je vysoká zaměstnanost, společnosti stále produkují velké množství statků a služeb, nicméně domácnosti již o ně nejeví tak značný zájem. Agregátní nabídka tedy v této fázi již převyšuje poptávku. Při znázornění v grafu bude patrné, že skutečný produkt převyšuje hranici množství pro produkt potenciální. Z tohoto bodu již křivka opět klesá a ekonomická aktivita státu slábne a zpomaluje, chýlí se tedy opět do fáze kontrakce (Liška, 2002).

Schéma č. 1 - Průběh hospodářského cyklu

Zdroj: vlastní zpracování dle (Brčák, a další, 2014)

3.4 Makroekonomie

Pod pojmem makroekonomie je skryto mnoho definic, nejčastěji používanou definicí v oblasti literatury světové ekonomiky je formulace „makroekonomie studuje chování ekonomiky jako celku. Zkoumá celkovou úroveň národního produktu, zaměstnanosti, cen a zahraničního obchodu země“ (Soukup, 2007 str. 21). Tímto vymezením je velmi zjednodušeně myšleno, že v makroekonomii je sledována problematika ekonomické výkonnosti a celkové produktivity služeb a statků v zemi a její následná komparativní analýza mezi zeměmi (Soukup, 2007).

Aby bylo možné se výše zmiňovanou problematikou zabývat, je potřeba stanovit oblasti, které lze označit za subjekty makroekonomie (Liška, 2002).

3.5 Makroekonomické subjekty

Jak již bylo výše zmíněno, součástí makroekonomie je trh, aby bylo možné provádět na trhu nabídku a poptávku a s tím následně spojenou směnu v podobě nákupu či prodeje statků za peněžní prostředky, musí v tomto prostoru vystupovat činitele, kteří zajišťují pohyb na trhu. Jsou jimi makroekonomické subjekty, které jsou složeny ze čtyř sektorů národního hospodářství.

- Domácnosti
- Podniky, firmy
- Vláda
- Zahraničí

3.5.1 Domácnosti

Prvním makroekonomickým subjektem jsou domácnosti, které představují souhrn všech jednotek, jež plní funkci spotřeby, lze mezi ně řadit nejen rodiny, ale také jednotlivce. Ti vstupují na trh jako kupující, ale také jako prodávající (Brčák, a další, 2013).

V okamžiku, kdy domácnosti chtějí uspokojit své potřeby, vstupují na trh jako kupující a své potřeby mohou uspokojit formou nákupu statků a služeb. Domácnosti jsou vlastníky výrobních faktorů, mezi které jsou řazeny práce, půda a kapitál. V tomto případě vstupují na trh jako prodávající a výše zmiňované faktory nabízejí. Za tyto faktory, které byly na trhu domácnostmi poskytnuty, získávají důchody. Příjmem pro domácnost lze uvažovat plat, mzdu, renty, nájemné, dividendy, zisky, úroky apod (Brčák, a další, 2010).

Důchody z poskytnutých výrobních faktorů však nejsou jediným příjmem, který mohou domácnosti získat. Je zde také možno hovořit o transferových platbách, ke kterým dochází při přerozdělování důchodů. Mezi transferové platby jsou řazeny sociální dávky, podpory, starobní důchody, příspěvky atd (Brčák, a další, 2010).

Veškeré důchody, které domácnosti získávají lze rozřadit do tří skupin. První skupinou jsou výdaje vynaložené na uhrazení daní, druhou kategorií jsou následně výdaje spojené se spotřebou při nákupu statků a služeb, třetí skupinou je složka pro tvorbu úspor (Brčák, a další, 2010).

3.5.2 Podniky, firmy

Druhým subjektem v makroekonomii jsou podniky, firmy a výrobci. Jedná se o velice důležitý subjekt ekonomie jako celku. Firmy lze chápat jako subjekt ekonomiky,

který se zasahuje o takovou formu podnikání, ve které je možné dosahovat maximálního zisku (Brčák, a další, 2010). I tento makroekonomický subjekt může na trhu vystupovat stejně jako domácnosti v pozici kupujícího. V okamžiku, kdy firma vystupuje na trhu v pozici kupujícího, předmětem její poptávky jsou výrobní faktory, které nabízí první zmiňovaný makroekonomický subjekt – domácnosti. V opačném případě, kdy podniky působí na trhu v roli prodávajícího, nabízí své statky či služby, které vytvořily. Svou pozici prodávajícího na trhu je cílem firem směřovat k dosažení co nejvyššího zisku (Brčák, a další, 2010). Příjmy firmy získávají za prodané výsledky své produkce. Výdaje subjektů, kteří jsou na trhu v roli kupujícího tvoří příjmy podniků. Jedná se o výdaje domácností, státu, ale také ostatních podniků. Dále firmy získávají také transferové platby primárně ze státního rozpočtu. Získané příjmy jsou podnikem použity na splacení nákladů výrobních faktorů. Mezi náklady výrobních faktorů lze zařadit primárně náklady na energii, využití suroviny, mzdy zaměstnanců, ale také na úhradu daní, rent a úroků, proplacení podílů na zisku či dividend (Brčák, a další, 2014).

Firmy lze dále rozdělit na finanční společnosti a instituce, nefinanční podniky a korporace, na vládní sektor, který je členěn na ústřední a místní jehož součástí jsou školy, zdravotnická zařízení, veřejná správa apod. V neposlední řadě se podniky dělí také na jednotlivé živnostníky a podnikatele či na občanská sdružení, nadace, spolky atd. Nicméně jako podnik může být brán také jednotlivec v okamžiku vlastnictví nemovitostí nebo soukromých budov případně bytů, které jsou jimi osobně využívány nebo je nabízí k pronájmu (Ekonomika online, 2013).

3.5.3 Stát, vláda

Mezi makroekonomické subjekty je řazena také vláda neboli stát. Jedná se o speciální, ale velmi podstatný subjekt na trhu, který má svá specifika. Vláda působí na trhu jako regulující, ale také aktivní subjekt. Cílem státu na trhu je ovlivňování trhu a eliminace jeho jistých negativních důsledků v ekonomice. Aktivita státu na trhu je vyjádřena například vykazováním veřejných zakázek, nákupy statků a služeb apod (Brčák, a další, 2014).

Příjmy státu tvoří zejména daně od firem a domácností a dále také povinné odvody zdravotního a sociálního pojištění, které jsou ostatní subjekty ekonomiky povinni odvádět.

Výdaje státu lze členit na již zmiňované transferové platby a vládní nákupy statků, služeb a výrobků.

3.5.4 Zahraničí

Pojem zahraničí je využíván pro souhrnný název všech sektorů ekonomiky ostatních zemí, tedy o domácnosti, firmy, vládu jiné země. Sektor zahraničí může působit na trhu v pozici odběratele či dodavatele. V roli odběratele zahraničí nakupuje služby a statky od domácích dodavatelů, v tomto případě se jedná o export. V opačném případě, kdy je zahraničí dodavatelem, poskytuje statky a služby z ostatních zemí. V tomto okamžiku se jedná o import (Brčák, a další, 2014). Veškeré pohyby v tomto obchodu jsou pečlivě monitorovány a posléze zahrnuty do výpočtu salda mezinárodního obchodu. Výsledkem je tzv. čistý export, který je vypočítán na základě exportu poníženého o import (Brčák, a další, 2014). V případě, kdy je stát pozitivně nakloněn mezinárodní směně a zároveň ji podniká, lze hovořit o otevřené ekonomice státu. V protikladném případě, kdy stát není účastníkem mezinárodní směny je ekonomika označována za uzavřenou, tzn. mezinárodní obchod neprobíhá a nelze zde hovořit ani o výměně kapitálu.

3.6 Makroekonomické ukazatele

3.6.1 Hrubý domácí produkt – HDP

Jedná se o nejrozšířenější a nejpoužívanější makroekonomický ukazatel vůbec. Pomocí hrubého domácího produktu lze hodnotit ekonomiku daného státu nebo ji porovnávat se státy ostatními. Prostřednictvím HDP lze vyjádřit ekonomickou výkonnost země. HDP je souhrnem služeb a statků, které byly vyrobeny na konkrétním místě za stanovené časové období. Hrubý domácí produkt je spolu s hrubých národním důchodem a hrubým disponibilním důchodem součástí ukazatelů vyjadřujících výsledky pro statistické účely.

Při vyjadřování HDP je důležité si uvědomit, že do vstupů pro výpočet lze započítat pouze statky, které jsou již finálním produktem, nelze sem zařadit tzv. meziprodukty (energie, polotovary, služby podnikům, suroviny, materiály atd.). Je tomu tak z důvodu, aby výsledek hodnocení byl objektivní a žádný produkt nebyl do koncových vstupů započítán vícekrát (Brčák, a další, 2014).

Dalším velmi důležitým bodem, který je potřeba zdůraznit, je podmínka, kdy a za jakých okolností lze daný statek do HDP zahrnout. Podmínkou pro zahrnutí daného statku do výpočtu pro HDP je, zdali byl výrobní faktor užit na území dané země případně konkrétní oblasti, pro kterou je počítán. V souvislosti s touto podmínkou se nepřímo nabízí další

značně využívaný ukazatel a konkrétně hrubý národní produkt neboli HNP. Tento indikátor naopak bere v úvahu pouze produkty vyráběné za pomoci výrobních faktorů, které patří jen jistým vlastníkům. Pro lepší pochopení rozdílu mezi těmito dvěma ukazateli HDP počítá se statky vyrobenými na daném území v určitém čase a nezáleží na vlastníkovi výrobních faktorů. Naopak HNP počítá pouze se statky vyrobenými pomocí výrobních faktorů, které náleží vlastníkovi pocházejícímu ze země, pro kterou je HNP počítáno, nezáleží tedy kde se zrovna vlastník nachází (tzn. Pro výpočet HNP pro ČR je započítán statek z VF Čecha žijícího v zahraničí, ale není sem započítán statek z VF použitý na Českém území slovenským obyvatelem, to je naopak zahrnuto v HDP) (Brčák, a další, 2014).

Metody měření HDP

Pro výpočet hrubého domácího produktu lze využít několik níže uvedených metod.

Metoda výrobní (produkční, výrobní)

Produkční metodou je HDP zjišťován za pomoci hodnoty produkce a hodnoty mezipotřeby neboli meziprodukce, výsledkem je suma produktů konkrétně výrobků a služeb. Výše zmíněné veličiny jsou oceněny v různých cenách, přesněji produkce je oceněna v základních cenách a spotřeba v cenách kupních. K těmto hodnotám je následně potřeba přičíst daň z produktů a odečíst dotace na produkty.

$$HDP = \text{hodnota produkce} - \text{mezipotřeba} + \text{daň z produktů} - \text{dotace} \quad (1)$$

Metoda výdajová

Hrubý domácí produkt lze vypočítat v případě výdajové metody pomocí výdajů domácností, soukromých investičních výdajů, vládních nákupů statků a služeb a čistého vývozu. Jedná se tedy o metodu, kdy je HDP měřeno jako souhrnný výdaj všech ekonomických subjektů, tedy domácností, podniků, státu i zahraničních subjektů, jejichž výdaje jsou vynaloženy na nákup zboží a služeb. Ty jsou vyjadřovány v běžných cenách. Veškeré výše uvedené veličiny, které jsou součástí výpočtu se sčítají tak, jak je vyjádřeno i ve vzorci níže.

$$HDP = C + i + G + NX \quad (2)$$

Legenda:

C – spotřební výdaje domácností

I – soukromé investiční výdaje neboli hrubé investice firem

G – vládní nákupy statků a služeb

NX – čistý vývoz, přičemž NX je rozdílem X a M , které vyjadřují hodnotu exportovaných statků a služeb značené písmenem X a hodnotu dovážených statků a služeb do státu značené písmenem M (Brčák, a další, 2010).

Důchodová (příjmová) metoda

Při výpočtu HDP pomocí důchodové neboli příjmové metody jsou do výpočtu zahrnuty mzdy, platy, zisky, renty, úroky, ale také amortizace apod.

Amortizací se rozumí tzv. opotřebení kapitálu, které úměrně snižuje jeho hodnotu.

$$HDP = mzdy + platy + renty + zisk podniků + čisté úroky + amortizace + nepřímé daně - subvence \quad (3)$$

Subvencí je v tomto případě myšlen transferový příjem, kdy tento příjem nebyl vyvážen v produkci ze strany příjemce (Brčák, a další, 2014).

Pokud by výsledek z výše uvedeného vzorce byl ponížěn o hodnotu amortizace, bude dosaženo hodnoty, která se nazývá čistý domácí produkt. Výpočet čistého domácího produktu je tedy hrubý domácí produkt poníženy o amortizaci (Brčák, a další, 2014).

$$\text{Čistý domácí produkt} = HDP - \text{amortizace} \quad (4)$$

Nedostatky HDP

Hrubý domácí produkt jakožto nejrozšířenější makroekonomický ukazatel však nedisponuje pouze výhodami. Též má své nedostatky, jedná se sice o nejpoužívanější ukazatel makroekonomiky vůbec, nicméně i jeho výsledné hodnoty mohou být zkreslené. Ukazatel HDP totiž nedokáže zařadit do svých výpočtů tzv. stínovou, šedou či černou ekonomiku. Může se jednat o nelegálně prodávané služby a statky jako jsou například drogy, nekolkovaný alkohol apod. Vyjma těchto nedostatků, ale také HDP nedokáže pracovat například s hodnotou volného času, zhoršením kvality životního prostředí, kvalitou statků a služeb, ale také s tzv. home made výrobky nebo domácí pěstění. Zjednodušeně řečeno HDP v tomto případě umí pracovat pouze s objektivně zjistitelnými hodnotami.

Nominální a reálný produkt

Pro zjištění, zdali konkrétní ekonomika v předchozím období vyprodukovala větší nebo naopak menší množství statků a služeb, je využívána hodnota reálného domácího produktu. Reálný produkt používá fixních cen, které jsou pevné ke stanovenému roku, tento

vybraný rok je označován za tzv. referenční rok (Jurečka, 2010). Reálný produkt se tedy mění pouze na základě změn objemu, struktury výroby či v závislosti na objemu produkce služeb. Nemění se na základě změny cen statků a služeb (Brčák, a další, 2014).

Nominálním produktem lze vyjádřit produkci statků a služeb vyjádřených v běžných cenách určitého období neboli je tedy nominální domácí produkt vyjadřován ve skutečných tržních cenách (Liška, 2002).

Skutečný a potenciální produkt

Pod pojmem potenciální produkt se skrývá optimální množství produktu, které by daná ekonomika za ideálních podmínek měla vyrábět. Tedy za podmínek, kdy bude plně využito veškerých zdrojů v ekonomice. Oproti tomu skutečný produkt je termín, pod kterým se skrývá reálné množství produktu, které daná ekonomika produkuje a snaží se co nejvíce přiblížit hodnotám produktu potenciálního (Brčák, a další, 2010).

Hrubý národní produkt

Rozdílem mezi hrubým domácím produktem a hrubým národním produktem je ten, že hrubý národní produkt je tvořen souhrnnou hodnotou všech finálních statků a služeb, které byly vytvořeny v daném období pomocí národních výrobních faktorů, kdežto hrubý domácí produkt je vyjadřován hodnotou všech koncových statků a služeb vyrobených na území určitého státu (Liška, 2002).

Hrubý národní produkt lze tedy vypočítat pomocí již vypočteného hrubého domácího produktu, ke kterému budou přičteny důchody rezidentů získané v zahraničí. Nicméně v tomto případě je nutné zároveň odečíst také důchody nerezidentů, které byly získány na území předmětného státu. Jak již bylo několikrát zmíněno, v případě národního hrubého produktu není podstatné místo produkovaných produktů, ale vlastníci výrobních faktorů (Liška, 2002).

$$HNP = HDP + \text{důchody rezidentů získané ze zahraničí} - \text{důchody nerezidentů} \\ \text{získané v tuzemsku} \quad (5)$$

Z výše uvedeného vzorečku v upraveném tvaru lze opět vypočítat také čistý národní produkt. Toho lze docílit tím, že ze získané hodnoty, tedy z výsledku hrubého národního produktu, odečteme ještě amortizaci. Výpočet čistého národního produktu bude tedy vypadat viz vzoreček pod tímto odstavcem (Liška, 2002).

$$\text{Čistý národní produkt} = \text{HDP} + \text{díochody rezidentů získané ze zahraničí} - \text{díochody nerezidentů získané v tuzemsku} - \text{amortizace} \quad (6)$$

HDP na obyvatele

Porovnávání jednotlivých ekonomik mezi sebou pouze na základě vypočteného HDP není proveditelné, protože by bylo irelevantní, z tohoto důvodu bylo potřeba vytvořit model, který by byl tohoto porovnání schopen. Vznikl tedy přepočet, který je označován za ukazatele hrubého domácího produktu na obyvatele. Výpočet HDP na obyvatele tedy probíhá samotným výpočtem celkového hrubého domácího produktu, tato výsledná hodnota je následně vydělena počtem obyvatel trvale žijících v dané zemi. Vydělením příslušným počtem obyvatel vznikne výsledná hodnota ukazatele HDP na obyvatele. Tento postup musí být proveden na každé ekonomice státu, které jsou předmětem srovnání. Následně lze předmětné ekonomiky porovnávat, je však potřeba mít na paměti, že i HDP na obyvatele musí být vyjádřeno ve stejných jednotkách. Nejčastěji bývá HDP na obyvatele vyjádřeno v eurech či amerických dolarech, nelze tedy bez úpravy porovnávat ekonomiku země vyjádřenou v eurech společně s ekonomikou vyjádřenou v dolarech, je nutné nejdříve výsledky jednotným kurzem přepočíst na stejné jednotky.

3.6.2 Inlace

Pojem inflace je v současné době hojně probíraným termínem, nicméně o inflaci jako takové, se začalo hovořit mnohem později. V minulosti byly používány pouze konkrétní příklady, které však byly pojmenovány za inflaci až mnohem později. Pro představu ještě v období 20. – 30. let 20. století byly řešeny pouze příklady, které se inflace týkaly, ale ještě tento souhrnný pojem nebyl využíván, první známky přítomnosti inflace lze však zařadit již do doby středověku (Liška, 2002).

Z ekonomického hlediska lze inflaci označit za jeden ze základních ukazatelů využívaných v oblasti makroekonomie a je jedním ze základních makroekonomických ukazatelů, díky kterým je možné sledovat vývoj ekonomiky v různých oblastech. Inflace využívá hodnot spotřebitelských cen a je jí vyjadřován jejich růst. Inflaci by bylo možné vysvětlit jako ukazatel, který sleduje zvyšování všeobecné cenové hladiny. Nejvíce používanou hodnotou, která vyjadřuje růst spotřebitelských cen je tzv. mezní míra inflace. Mezní míra inflace je vyjádřena vždy v procentech a znázorňuje procentuální změnu

cenového indexu oproti předešlému období, které bylo předmětem porovnání, například změna meziroční míry inflace. Díky tomuto makroekonomickému ukazateli je opět možné porovnávat různé ekonomiky mezi sebou a sledovat i jejich například meziroční změny v oblasti všeobecných spotřebitelských cen.

Různé knižní publikace zaměřující se na makroekonomii zmiňují i různé definice pojmu inflace, nicméně konkrétní příklady se v drtivé většině shodují v základním principu, například cena lístku do kina, do 90. let 20. století se cena za lístek pohybovala okolo třiceti až čtyřiceti korun za vstupenku, v současnosti za lístek návštěvník zaplatí mnohonásobně více a to v rozmezí od 180 do 240 Kč za běžnou vstupenku. Zde na tomto konkrétním příkladu lze hovořit o prokazatelném vlivu inflace. Ano, lidé si kina oblíbili, nicméně není to dáno tím, že by si za lístky kvůli oblibě tolik připlatili, ale proto že peníze jako takové ztrácejí svou hodnotu, jakou měly v předešlých letech. Lze tedy říci, že z hlediska inflace se jedná o ztrátu skutečné peněžní hodnoty, ne o hodnotu samotného statku či služby.

Inflace působila také značné potíže při transformaci států, které přecházely z modelu centrálně plánované ekonomiky na model ekonomiky tržní. Bohužel s vážnými problémy s inflací se v 70. letech 20. století setkaly i země s již zavedenou tržní ekonomikou, tudíž ani vyspělé země se potížím s inflací nevyhnou. Vysoká míra inflace a s ní spojené problémy však v průběhu let nezmizely a potýká se s těmito problémy velké množství zemí i dnes, ať už se jedná o země rozvojové či vyspělé.

Opakem inflace je deflace. Pojem deflace lze vysvětlit jako snižování všeobecné cenové hladiny. Deflace a její výskyt není obvyklým jevem, vyskytuje se pouze výjimečně, avšak pokud se nejedná o deflaci spojenou s růstem produktivity práce a snižováním výrobních nákladů, jedná se o deflaci, která má na ekonomiku negativní dopad (Fialová, 2007). S deflací téměř vždy souvisí navazující potíže zejména s reálným zdražením budoucích závazků. V období deflace podnikům klesají tržby, které mají za následek také nižší zisk a útlum ekonomické aktivity. Nižší zisky také úzce souvisí se schopností dostát svým závazkům a splácet úvěry. V tomto období se podniky dostávají do tíživých finančních situací, které ne vždy překonají. Období deflace bývá zároveň obdobím s vysokou četností insolvencí, ale také bankrotů, konkurzů a zvyšující se mírou nezaměstnanosti. Deflace může způsobit také stagnaci celkové ekonomiky, což by znamenalo také snížení příjmů do státního rozpočtu a to zejména z řad nižších daňových příjmů (Brčák, a další, 2010).

Typy inflace

Inflaci lze dělit na několik typů, a to dle tempa a stupně vzestupu cenové hladiny, dle příčiny nebo dle projevu.

A) Dělení dle projevu

1 . Otevřená (zjevná)

Otevřenou inflaci je myšlen pozorovatelný nepřetržitý růst cenové hladiny, je zde patrný růst cen spolu s původními projevy inflace. Zjevná neboli otevřená inflace je nejčastější a nejvíce se vyskytující typ inflace. Otevřenou inflaci lze sledovat i měřit pomocí cenových indexů (Liška, 2002).

2 . Potlačená

Potlačená inflace vstupuje do popředí v momentě, kdy poptávka převyšuje nabídku na trhu. V případě, kdy je zamezeno zvyšování cen za účelem potlačení přesahu poptávky, vzniká tzv. potlačená inflace. V okamžiku, kdy není povoleno zvyšování cen například tato situace nastávala v období, kdy na našem území byla centrálně řízená ekonomika, začalo docházet k výpadkům či nedostatku zboží v prodejnách, docházelo k dlouhým frontám před obchody a zvyšoval se objem černého trhu. Tento typ inflace může přejít příslušnými kroky v inflaci otevřenou, nebo naopak při neřešení tohoto problému v část podporující inflaci skrytou z důvodu růstu černého trhu. V každém případě potlačené inflace lze hovořit o inflaci nerealizované kupní síly (Liška, 2002).

3 . Skrytá

V případě skryté inflace se může jednat o stav, kdy výrobky s nižší cenou, jsou nahrazovány dražšími, ale nelepší se jejich kvalita ani vlastnosti, kterými je spotřebitel s jeho potřebami uspokojován. V této situaci, je také možné, že tyto výrobky nemusí přesně zapadat do spotřebních košů domácností a výpočty pro měření inflace tak nelze považovat za plně průkazné, protože mohou být tímto způsobem zkreslené. Dále zde figurují nezanedbatelné fakty s přítomností stínové ekonomiky, výše zmíněného černého trhu, kdy ceny z těchto sektorů nejsou do spotřebních košů zahrnuty vůbec a nelze je tedy vůbec do výpočtů zahrnout, protože neprocházejí skrze oficiální trh (Liška, 2002).

B) Dělení dle tempa a stupně vzestupu cenové hladiny

1 . Mírná (plíživá)

Za mírnou neboli plíživou inflaci lze označit takovou, jejíž roční míra inflace dosahuje maximálně jednociferných hodnot. V tomto případě je v kooperaci také tempo růstu cen, které nepřekračuje tempo růstu výroby. Z toho vyplývá, že roste nominální produkt současně s reálným (Liška, 2002). Mírné tempo růstu inflace je v pořádku a lidé neztrácejí důvěru v peníze a nesnaží se je proměnit v reálné bohatství (Brčák, a další, 2010).

2 . Pádívá (cválající)

V případě pádivé neboli cválající inflace lze hovořit o roční míře inflace s dvojcifernými až trojcifernými hodnotami, v tuto chvíli již tempo růstu výroby prokazatelně výrazně zaostává za tempem růstu cen. V této fázi již lidé nevěří hodnotě peněz, které opravdu ztrácejí svou hodnotu a snaží se je směnit za méně rizikové a udržitelnější komodity. Peněz se snaží držet co nejméně (Liška, 2002).

3 . Hyperinflace

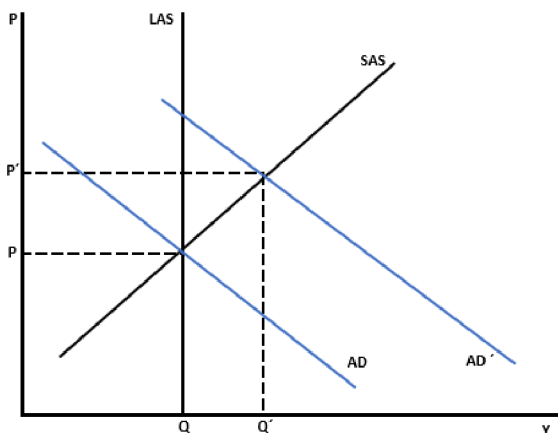
Hyperinflaci bývají označovány případy již extrémní pádivé inflace, tempo růstu cen již nemá žádnou závislost na tempu růstu výroby a již je spolu nelze spojovat, tempo růstu cen je v tomto případně extrémně vysoké a hodnota peněz již nemá velký význam, ceny se mění náhle nahoru a dolů, v tuto chvíli již může v některých případech probíhat směna zboží bez použití peněz, s tzv. barterem (Brčák, a další, 2010). Při hyperinflaci se jedná o změny cen, kdy se ceny mění v řádech tisíců bez jakékoli návaznosti a procentuální změny bývají i řádech milionů procent.

C) Dělení dle příčiny

1 . Poptávková

V případě poptávkové inflace se ekonomika potýká s vyšší agregátní poptávkou, nežli je agregátní nabídka. Jedná se tedy o stav, kdy je spotřebováváno shodné množství skutečného produktu s optimálním, ale potenciální produkt neroste. Ekonomické subjekty tak chtějí spotřebovávat více, ale nemohou, protože nelze spotřebovávat něco, co není vyrobeno. V tuto chvíli začíná růst cenové hladiny. O poptávkovou inflaci se bude jednat do chvíle, dokud se objem skutečného produktu bude neustále přibližovat objemu potenciálního produktu, poptávka samotná bude i nadále růst, ale tempo růstu potenciálního produktu se nezmění (Brčák, a další, 2010).

Schéma č. 2 - Poptávková inflace

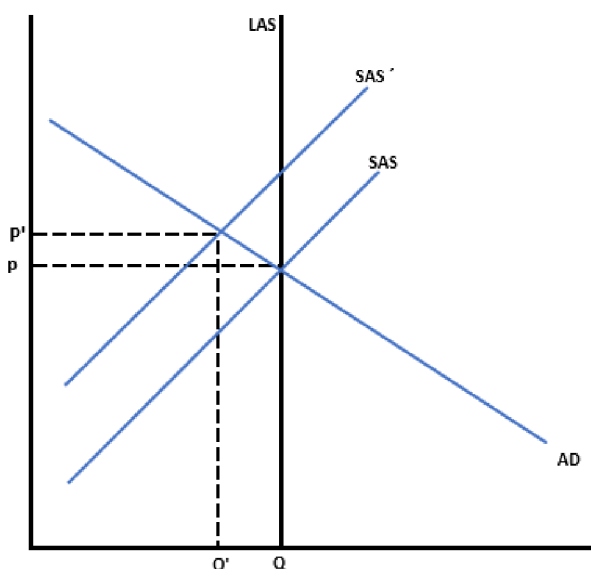
AD a AD' = posun agregátní poptávky
 P = cenová hladina
 P' = růst cenové hladiny
 Q = reálný produkt
 Q' = růst reálného produktu
 LAS = dlouhodobá agregátní nabídka
 SAS = krátkodobá agregátní nabídka

Zdroj: vlastní zpracování dle (Brčák, a další, 2014)

2 . Nabídková (nákladová)

Nabídkovou inflaci lze také nazvat inflací nákladovou, protože se jedná o situaci, kdy rostou náklady firem, ale poptávka po produktech klesá. Jedná se tedy o převis nabídky nad poptávkou. Ceny konečných statků a služeb je potřeba navyšovat, protože podnikům se navyšují nákladové ceny, jak již bylo zmíněno. Navyšování nákladových cen je zapříčiněno růstem cen za energie, mzdové náklady, vyšší pořizovací ceny surovin apod. První podnět je tedy na straně agregátní nabídky (Brčák, a další, 2010).

Schéma č. 3 - Nákladová (nabídková) inflace

SAS a SAS' = posun krátkodobé agregátní nabídky
 P = cenová hladina
 P' = růst cenové hladiny
 Q = produkt na úrovni potenciálního
 Q' = pokles reálného produktu
 AD = agregátní poptávka
 LAS = dlouhodobá agregátní nabídka

Zdroj: vlastní zpracování dle (Brčák, a další, 2014)

Důsledky inflace

Inflace svými dopady ovlivňuje celou ekonomiku, protože narušuje rovnováhu peněz. Inflace ovlivňuje hodnotu peněz a drží je takto v nerovnováze. Snižuje hodnotu peněz oproti hmotnému bohatství. Snižováním samotné hodnoty kupní síly, narušuje a znehodnocuje funkci peněz jako uchovatele hodnoty (Liška, 2002). Inflace má pozitivní vliv zejména pro dlužníky, kterým se tímto snižuje hodnota jejich dluhu naopak od věřitelů, pro které se tato situace stává nevýhodnou. Negativní dopady má inflace také na příjemce fixních důchodů, pevných příjmů, majitele státních dluhopisů, životních pojistek nebo těch, kteří si tvoří peněžní rezervy, vkládají si do bank apod. (Brčák, a další, 2010).

Řízení inflace

Nezanedbatelný vliv na inflaci a její míru může mít centrální banka, jejímž cílem je udržet stabilitu cenové politiky. Pomocí měnové politiky, reguluje množství peněz proudících v ekonomice, tímto způsobem právě ovlivňuje míru inflace. Proces, kterým se centrální banka snaží udržet nebo směřovat inflaci na určitou mez se označuje za cílování inflace (Brčák, a další, 2010).

Inflace a její způsoby měření

Nejčastějším a nejrozšířenějším vyjádřením míry inflace je, jak již bylo zmíněno tzv. mezní míra inflace, jejíž hodnota je vyjádřena v procentech a poukazuje k jaké procentuální změně došlo mezi sledovanými obdobími. Tohoto výsledku je dosaženo pomocí váženého průměru zvýšených cen statků a služeb ve sledovaném časovém úseku. K výpočtu míry inflace lze využít několik možností, ke zjištění slouží různé indexy, například:

CPI – index spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen je zaměřen na vývoj cen u domácností, protože se jedná o sledování cenového vývoje oblasti spotřebních statků a služeb, jsou sem řazeny zakoupené služby a statky. Index CPI měří náklady, které vznikly při nákupu spotřebního koše určitého zboží a služeb ve zkoumaném roce a náklady na tytéž zboží a služby v roce výchozím. Spotřební koš a jeho obsah se mění pouze jednou za několik let, dojde-li k významné změně ve spotřebě. Spotřební koš zahrnuje prvky potravinářského a nepotravinářského charakteru a služby. Index CPI při svém výpočtu bere v úvahu váhu jednotlivých položek ze spotřebního koše, vždy tedy násobí každé zakoupené zboží či službu cenou předmětného období. Vysvětlení na konkrétním příkladu domácnosti při využití např. poštovních služeb

a vynaložených nákladů na potraviny. V případě, kdy domácnost vynaloží oproti potravinám nižší náklady na poštovní služby, které oproti předešlému období výrazně podraží, změna ve výsledku indexu CPI bude téměř nezatelná, protože položka neměla vysokou prioritu, a proto v celkovém součtu má pouze minimální význam. Naopak pokud by výrazně podražily například potraviny, výsledná hodnota indexu CPI se razantně změní a zvýší, protože potraviny v celkovém žebříčku domácnosti mají vysokou prioritu (Liška, 2002).

PPI – index cen výrobců

Index cen výrobců je také velmi známý pod termínem index velkoobchodních cen a je postaven na velmi podobném principu jako index spotřebitelských cen CPI. Též pracuje na základě fixních vah, které jsou stanoveny strukturou tržeb. Následně jsou měřeny peněžní hodnoty surovin, polotovarů a konečných výrobků opět v daných odvětvích. Na rozdíl od indexu CPI je index PPI mnohem rozsáhlejší a je využíván v oblasti firem (Liška, 2002).

Deflátor HDP

Deflátor HDP je další z komplexních metod pro zjištění změny cen v ekonomice za sledované období. V tomto případě je využito podílu mezi reálným HDP a nominálním HDP. Dochází zde k porovnání aktuální cenové hladiny s výchozím obdobím (Brčák, a další, 2010).

$$\text{Deflátor HDP} = (\text{nominální HDP} / \text{reálné HDP}) * 100 \quad (7)$$

3.6.3 Nezaměstnanost

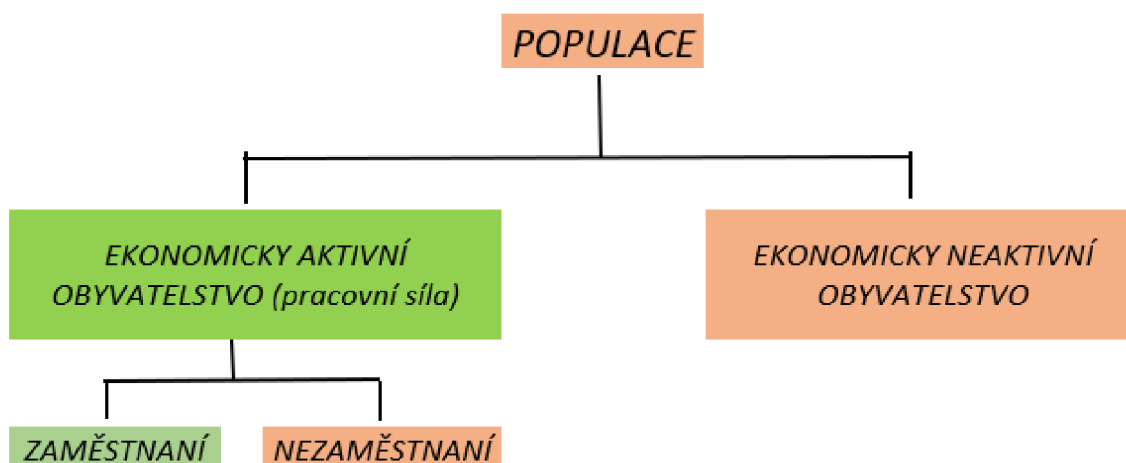
Stejně jako například již výše zmiňovaná inflace, je i nezaměstnanost velkým makroekonomickým problémem, na který se zaměřují nejen lidé zabývající se politikou makroekonomie, ale také veřejnost.

Nezaměstnanost je jedním z nejvíce probíraných témat obecně a bývá také jedním ze zásadních témat při volbách, z tohoto vyplývá, že nezaměstnanost a vše spojené s ní má velký jak politický, ekonomický, ale také společenský význam (Liška, 2002).

Pokud se v ekonomice daného státu vyskytují lidé, kteří nejsou zaměstnaní, tzn. nejsou v pracovním poměru k zaměstnavateli či sami současně nepodnikají, lze zde hovořit o nezaměstnanosti. Jak bude popsáno dále, existuje více typů nezaměstnanosti, nicméně o tom budou blíže jednat nadcházející odstavce.

V případě, jakým se zabývá tato práce, je důležité brát na vědomí, že nezaměstnanými jsou lidé, kteří nejsou zaměstnaní, jsou schopni a ochotni pracovat, jsou bez práce, ale práci aktivně hledají. V okamžiku, kdy osoba není úmyslně zaměstnaná, nepodniká a ani nemá zájem pracovat, jedná se o oblast lidí dobrovolně nezaměstnaných a ti nejsou do statistik nezaměstnanost zahrnováni, protože by výsledky zkreslovali a nebyly by tak relevantní.

Schéma č. 4 - Populace dle ekonomické ekonomiky

Zdroj: vlastní zpracování dle (Liška, 2002)

V tuto chvíli lze rozdělit nezaměstnanost základním způsobem na dobrovolnou a nedobrovolnou a nutně nemusí znamenat, že součástí pro výpočty nezaměstnanosti jsou všichni ti, kteří nemají práci. Například pro Evropskou unii má Statistický úřad EU stanovené parametry pro osoby, které je možné klasifikovat jako nezaměstnané. Podle zmiňovaného statistického úřadu EU lze dle jeho definic považovat osoby, které:

- Nemají žádnou práci
- Aktivně hledají zaměstnání (jsou vedeni na úřadu práce, sami si aktivně hledají práci u samotných firem, jsou vedeni u agentur zabývajících se náborem novým zaměstnanců, či jiným legálně uznatelným způsobem)
- Mohou nastoupit do práce nejpozději do 14 dnů

Osoby, které nesplňují jednu nebo více podmínek zmíněných nad tímto odstavcem, jsou považovány za zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní a nelze je tak do nezaměstnanosti zahrnovat.

Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je ukazatel, který slouží pro zjištění vývoje a objemu nezaměstnanosti v dané ekonomice (Liška, 2002).

$$\text{Míra nezaměstnanosti } (U) = (\text{počet nezaměstnaných} / \text{ekonomicky aktivní obyvatelstvo}) * 100 \quad (8)$$

Trh práce

Trh práce je prostor, kde se mísí domácnosti a firmy. Podniky poptávají výrobní faktory, které jim dokážou poskytnout domácnosti. Podniky za vykonávání určitého typu práce nabízejí mzdu domácnostem. Domácnosti jako poskytovatelé pracovní síly jsou firmám za určitou výši mzdy tuto práci ochotni provádět (Brčák, a další, 2014).

Typy nezaměstnanosti

Frikční

Pod frikční nezaměstnanost jsou zahrnuty skupiny lidí, které ukončí pracovní poměr nebo byly propuštěny a hledají nové zaměstnání, stěhují se a z tohoto důvodu hledají nové pracovní příležitosti, děje se jiná životní změna v jejich životě, kdy přichází další fáze v jejich životě, touto změnou je myšleno například ukončení školy, zmiňovaná změna bydliště nebo i narození dítěte. Frikční nezaměstnanost je charakteristická tím, že je krátkodobá a z ekonomiky neodstranitelná. Lidé budou zaměstnaní měnit stále, firmy se budou rušit, ale zároveň otevírat nové pozice, tento proces se nikdy nezastaví (Liška, 2002).

Strukturální

Ke strukturální nezaměstnanosti dochází ve chvíli, kdy se částečně restrukturalizuje národní hospodářství, například technologické změny a inovace v odvětvích, změna preferencí spotřebitelů, může ovlivnit celá odvětví co se týče pracovního trhu. V tuto chvíli se může nabídka pracovních pozic snižovat rychleji než poptávka. Příkladem může být automobilový průmysl, kdy robotické stroje nahrazují lidskou pracovní sílu a počet pracovníků se v tomto odvětví značně snižuje. V tuto chvíli je potřeba například rekvalifikačních kurzů, aby bylo možné pracovní sílu zaměstnat v jiném oboru apod. Se strukturální nezaměstnaností se však lze potkat i v kooperaci s vyšší minimální mzdou, a to tím způsobem, že minimální mzda by přeceňovala kvalifikaci pracovní síly určitého odvětví. V případě strukturální nezaměstnanosti lze hovořit o nezaměstnanosti dlouhodobějšího charakteru (Liška, 2002).

Cyklická

Cyklická nezaměstnanost úzce souvisí s již vysvětleným hospodářským cyklem a jeho průběhem. V tomto případě se jedná o nezaměstnanost, kdy se ekonomika nachází v těžším období, především období recese, firmy spíše snižují stavy nebo alespoň nerozšiřují pracovní pozice. V tuto chvíli může nastat stav, kdy poptávka po pracovních místech bude vyšší než jejich nabídka. Cílem makroekonomické politiky je cyklickou nezaměstnanost snižovat na co nejnižší úroveň (Liška, 2002).

Sezónní

Sezónní nezaměstnanost lze v základním dělení zahrnout pod frikční nezaměstnanost (Brčák, a další, 2010). V případě bližšího zkoumání je sezónní nezaměstnanost součástí přirozené míry nezaměstnanosti. Je charakteristická tím, že se týká pouze některých odvětví, jako je cestovní ruch, zemědělství, stavebnictví apod. Tato odvětví mají nejvyšší odbyt v jarních a letních měsících, přes zimní sezónu je pak odbyt nižší.

Dopady nezaměstnanosti

Jak již bylo zmíněno v úvodu pojednání o nezaměstnanosti, nezaměstnanost má vliv na ekonomiku, ale také na společnost. Z tohoto důvodu se těchto dvou oblastí týkají i její dopady.

Z ekonomického hlediska se při zvýšení nezaměstnanosti jedná o snížení příjmů z daní do státního rozpočtu, naopak se zvýší výdaje ze SR ve prospěch vyplácení podpory v nezaměstnanosti (Brčák, a další, 2010). Dále se jedná o dopady spojené se snížením či ztrátou produkce, protože pokud je míra nezaměstnanosti vyšší než přirozená, není plně využitý výrobní faktor, a to způsobuje, že se snižuje celková produkce. Jedním z neposledních problémů ekonomického hlediska může být ztráta kvalifikované pracovní síly (Liška, 2002).

z hlediska společenského v návaznosti na sociální situaci nedobrovolná ztráta zaměstnání může působit značné psychické problémy u jednotlivců a může mít vliv na celkové psychické zdraví. Co se týče širšího spektra vysoká nezaměstnanost může mít za následek velký sociální problém ústící v chudobu, zvyšující se kriminalitu, snížení životní úrovně apod. (Liška, 2002).

Nástroje politiky zaměstnanosti

Nástroje politiky zaměstnanosti lze opět rozdělit na dvě kategorie, aktivní a pasivní. Mezi aktivní nástroje lze řadit úřad práce, společnosti pro zprostředkování obsazení pracovních pozic. Je zde snaha o snížení nezaměstnanosti, snižováním či odstraňováním překážek při vstupu na trh práce, hledání nového zaměstnání apod. Tato politika se snaží začlenit nezaměstnané také podporou rekvalifikačních kurzů atd. (Winkler, a další, 1999).

Mezi pasivní nástroje lze řadit podpory v nezaměstnanosti, předčasný odchod do důchodu. Podporou v nezaměstnanosti se tato politika snaží pomoci přežít období, kdy práci hledají, ale zatím se neuplatnili. Cílem je snižovat sociální dopady, ale také negativní vliv na jednotlivce.

Pasivní politika pomáhá přečkat těžká období, ale zároveň musí lidi motivovat aktivně hledat zaměstnání, ovšem aktivní politika je mnohem efektivnější (Brčák, a další, 2014).

3.6.4 Platební bilance

Jedná se o vyjádření veškerých platebních transakcí konkrétního státu a jeho ekonomiky v návaznosti na zahraničí za určitý časový úsek. Je zde zachycen pohyb statků, služeb, výrobních faktorů, pohledávek a závazků mezi jednotlivými zeměmi. Platební bilance jako celek slouží jako tzv. ucelené zrcadlo ekonomiky země a ukazuje stav a výkonnost daného státu. V horizontální rovině je platební bilance členěna na tři základní části. Na běžném účtu jsou zachyceny úhrady za zboží, neobchodní služby, výnosy a běžné převody. Kapitálový účet obsahuje převody, které jsou kapitálového charakteru. Finanční účet zastřešuje změny stavu prostředků domácích k zahraničním. Vyrovňovacím účtem, který má udržet vyrovnanou platební bilanci, je saldo chyb a opomenutí (Brčák, a další, 2010).

Každý pohyb na účtech musí být zachycen 2x se znamínkem plus a se znaménkem mínus, pro vertikální strukturu platební bilance, horizontální struktura byla popsána v předchozím odstavci.

Saldo obchodní bilance

Bilance zboží a služeb má téměř totožný význam jako čistý vývoz, v tomto případě je to odchylka mezi dovezeným zbožím a službami. Obě položky jsou zachyceny na běžném

účtu. Pokud je předmětem pouze rozdíl mezi vývozem a dovozem zboží, jedná se o obchodní bilanci, v případě, že se jedná o služby, jedná se o bilanci na účtu běžném (Soukup, 2007).

Import (dovoz)

Jedná se o dovoz poptávaných statků a služeb subjekty tuzemské ekonomiky, které byly vytvořeny v zahraničí. Import lze rozdělit na import autonomní, který je nezávislý na domácím důchodu, ale musí být ekonomika udržena v chodu, kdežto indukovaný import je závislý na domácích důchodech a záleží tedy na tuzemské poptávce po zahraničních statcích a službách (Soukup, 2007).

Export (vývoz)

Export lze vysvětlit jako poptávku ze zahraničí po tuzemských statcích a službách vyrobených v rámci ekonomiky předmětného státu. Export lze charakterizovat jako autonomní, není závislý na tuzemských důchodech. Nicméně na vývoz má vliv zahraniční důchod, spotřebitelské preference v zahraničí a dále také vládní restrikce nebo podpory (Soukup, 2007).

4 Vlastní práce

4.1 Evropská unie

Evropská unie vznikla roku 1951 pod tehdejším názvem Evropské společenství uhlí a oceli. Prvními zakládajícími státy byly Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Německo, Francie, Itálie. První přípravy a tendence k založení společenství vznikaly již od roku 1945, kdy cílem tohoto uskupení bylo zamezit dalším konfliktům, které vyústily v druhou světovou válku. Projevuje se zde snaha o udržení míru, prvním ze zásadních kroků k udržení míru bylo již zmiňované ESUO, které bránilo ve výrobě válečných zbraní, které by mohly být použity proti ostatním státům, jak k tomu došlo již v předešlých letech. Dalším významným krokem byl podpis Římské smlouvy roku 1957, kde dochází k vytvoření EHS neboli Evropskému hospodářskému společenství a Evropskému společenství pro atomovou energii. Dochází tak ke sloučení ESUO s novým společenstvím, od roku 1958 již fungují jako jeden celek. V následujících letech, přesněji od roku 1973, se do společenství přidružují další státy, prvním přidruženými bylo Spojené království, Irsko a Dánsko. Od roku 1973 má tedy společenství 9 členských států. Rok 1973 je zároveň rokem, kdy se evropské země dostávají do ekonomických problémů, které byly způsobeny Arabsko-izraelskou válkou, kvůli níž se významně mění ceny, které razantně rostou a způsobují tak energetickou krizi. V letech 1974–1975 dochází ke svržení totalitních režimů ve státech Řecko, Portugalsko a Španělsko, přecházejí na demokratický model vlády a směřují tak k tomu, že by se v budoucnu mohly připojit k Evropskému společenství. Řecko se stává členem roku 1981, v roce 1986 se přidávají zmiňované země Španělsko a Portugalsko, které jsou předmětem této práce. Neopomenutelným mezníkem byla Maastrichtská smlouva podepsaná roku 1992, která blíže a jasněji specifikuje požadavky pro členské státy a utužuje tak jejich spolupráci. Od tohoto roku také EU získává svůj současný název Evropská unie. V následujících letech se stávají členy i další státy, nejpočetnějším rokem z hlediska počtu nově přistoupičích států je rok 2004, kdy do EU vstoupilo celkem 10 států. Roku 2007 byla podepsána Lisabonská smlouva, jejímž účelem je větší otevřenost a schopnost lépe reagovat na globální výzvy. Současnou EU nyní tvoří 27 států, které se v průběhu let postupně připojovaly, nicméně roku 2020 došlo i k opačnému, výstupu z EU, kdy své členství opustilo Spojené království při tzv. Brexitu (European Union, 2023).

Evropská unie si také klade několik cílů, které se v rámci svého působení snaží dodržovat a vyžaduje tyto přístupy také po svých členech a potenciálních státech, které by do EU mohly vstoupit. Primárním cílem Evropské unie je prosazování míru, poskytování svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Evropská unie a její aktivní složky mají zájem na tvorbě vnitřního trhu, zde je cílem dosahovat hospodářského růstu, jehož součástí je konkurenceschopné hospodářství v modelu tržní ekonomiky, cenová stabilita a vysoká zaměstnanost. Společenství záleží na životním prostředí, které se snaží chránit a zvyšovat jeho kvalitu. Veškeré cíle na sebe vzájemně navazují a žádný z nich nelze opomenout, je tedy potřeba dále zmínit, že EU se zasazuje o podporu hospodářské, ale také o sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy. Nezanedbatelným faktem je také snaha o vytvoření jednotné měnové unie, kdy jedinou společnou měnou bude euro, které již teď je druhou nejpoužívanější měnou na světě a již ji používají dvě třetiny členských států EU. Země, které již přijaly euro za svou národní měnu tvoří tzv. eurozónu, státy, které chtějí přijmout tuto měnu musí splnit tzv. konvergenční kritéria ukotvená v Maastrichtské smlouvě z roku 1992 (European Union, 2023).

Stejně jako cíle, má Evropská unie také hodnoty, na kterých si zakládá a kterých se jsou povinny veškeré členské nebo potenciální země držet. Je založena na šesti hodnotách a jsou jimi lidská důstojnost, svoboda, lidská práva, rovnost, demokracie a právní stát. Všechny hodnoty na sebe navazují a jsou vzájemně spojeny, jedna bez druhé by nemohly fungovat (European Union, 2023).

Evropská unie pracuje na principu volného obchodu v rámci svého území, tento princip se snaží prosazovat i země za hranicemi EU, snaží se prosadit světový volný obchod. Je také důležité zmínit, že Evropská unie je největším exportérem zboží a služeb. Spolu s USA a Čínou tvoří EU trojici nevýznamnějších účastníků světového obchodu (European Union, 2023).

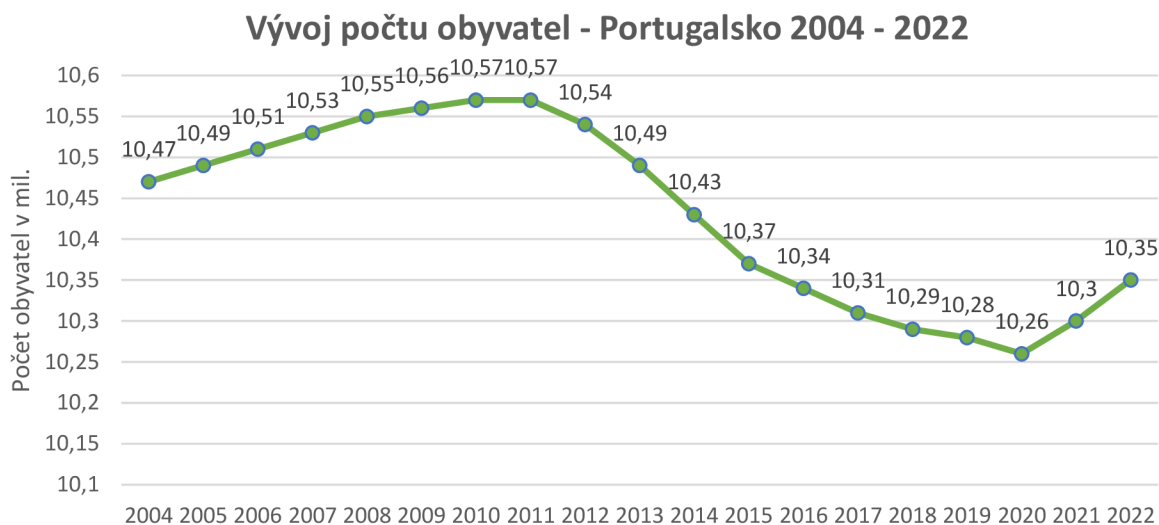
4.2 Portugalská republika

Portugalsko, jehož oficiálním pojmenováním je Portugalská republika, je pobřežním státem jihozápadní oblasti Evropy. Rozléhá se na jihozápadě Pyrenejského poloostrova, jediným sousedním státem Portugalska je Španělsko. Hranice tohoto státu oblévá Severní Atlantický oceán. Součástí Portugalska jsou také dva samosprávné celky, a to dvě souostroví Madeira a Azory nacházející se v Severním Atlantickém oceánu.

Portugalsko se rozléhá na ploše 92 152 km². Hlavním městem tohoto státu je Lisabon, dalšími významnými městy jsou například Porto, Guimarães a Aveiro. S počtem obyvatel téměř 10,5 milionu obyvatel se jedná o hustotu zalidnění 115,4 obyvatele na km². Největší kumulace obyvatel Portugalska je nepřekvapivě na pobřeží. Vývoj počtu obyvatel je proměnlivý, od roku 1973, kdy obyvatelé Portugalska čítali 8,5 milionu, počet obyvatel soustavně rostl až do roku 1986, kdy prolomil hranici 10 milionů. Tento rok Portugalsko vstoupilo do Evropské unie. Pro tomto roce se projevil nepatrný úbytek obyvatel, který se snižoval do roku 1992, kdy se křivka opět změnila a počet obyvatel se začal opět zvyšovat. Od roku 1993 počet obyvatelstva postupně roste k hranici 10,5 milionu obyvatel. Většinu obyvatelstva tvoří Portugalci (cca 94 %), ostatní obyvatelstvo tvoří národnostní menšiny migrantů. Vždy byly nejpočetnější národnostní menšinou obyvatelé pocházející z Brazílie, Spojené království, Rumunska, Ukrajiny apod. Po ruské invazi na Ukrajinu na počátku roku 2022 se z Ukrajinských obyvatel stala druhá největší národnostní menšina hned po Brazilcích. Úředním jazykem tohoto státu je portugalština.

Co se týče struktury obyvatelstva z pohledu náboženství, 81 % tvoří římská katolíci, 3 % tvoří ostatní křesťanská náboženství, 0,6% ostatní a okolo 6 % tvoří ateisté.

Graf č. 1 - Vývoj počtu obyvatel – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Portugalsko je poloprezidentskou republikou, v čele státu je prezident Marcelo Rebelo de Sousa, který je na svém postu od roku 2016 a v březnu 2021 začalo jeho druhé období v čele státu. Vláda se skládá z jednokomorového zákonodárního sboru, kterým je Shromáždění republiky. Shromáždění republiky je tvořeno 230 poslanci, kteří jsou voleni na 4 roky.

Historicky se jedná o jednu z nejstarších zemí Evropy, její počátky sahají do 12. století, v průběhu 14.-16. století se tehdejší království stalo největším impériem světa z hlediska bohatství, kterého bylo dosaženo ze zámořských výprav. Portugalské království se tím zároveň stalo centrem, kde se setkávali obchodníci, vladaři, umělci apod. Během 16. století byl také v bitvě zabit tehdejší panovník král Sebastian, neobsazený trůn obsadili Španělé a Portugalsko se tak na 60 let dostalo pod nadvládu Španělského království a stala se z nich personální unie. V roce 1640 se na trůn vrátili opět Portugalci. V roce 1910 se Portugalsko stalo republikou. Po první světové válce byl nastolen v zemi totalitní režim, který zde byl až do roku 1974 do tzv. Karafiátové revoluce. Po pádu totalismu se Portugalsko zpět otáčí k Evropě a o dvanáct let později, roku 1986 vstupuje do tehdejšího Evropského hospodářského společenství a stává se tak členem dnešní Evropské unie (Ministerstvo zahraničních věcí, 2007).

V návaznosti na historii Portugalska by bylo dobré zmínit také pár zajímavostí, a to že se Portugalsko a jeho přilehlé ostrovy mohou pyšnit celkem sedmnácti památkami UNESCO, mezi které se řadí například univerzita v Coimbře založená ve 13. století, nebo

historické centrum již zmiňovaného města Guimarães, které je kolébkou portugalského obyvatelstva.

4.2.1 Vývoj ekonomiky Portugalska

V této podkapitole budou zmíněny hlavní vlivy na ekonomický vývoj Portugalska. Vývoj portugalské ekonomiky ovlivnilo hned několik událostí již ve 20. století. Jedná se o recese či krize, které nastaly v průběhu období konce druhé světové války skrze pád totalitního režimu a přechod na tržní ekonomiku při vstupu do Evropského společenství a následný válečný konflikt v Perském zálivu (Fundacao, 2023).

Vstupem do nového tisíciletí se Portugalsko v návaznosti na přechod na společnou evropskou měnu a následným vstupem do eurozóny dostalo do ekonomické krize, která ovšem nebyla mezinárodního charakteru, ale působila pouze na domácím trhu. Přechodem z původní portugalské měny na euro se na portugalskou ekonomiku nově vztahovaly nové předpisy fiskální politiky, kterým byl například schodek rozpočtu do maximálně 3 % HDP, to však Portugalsko nebylo schopné udržet, protože od roku 2000 byla tato hodnota 3,2 % o rok později schodek HDP činil téměř 5 %. Hodnota schodku HDP byla snížena roku 2002 a přiblížila se požadované hranici 3 %. Neúspěšné volby s nestabilní vládou, zároveň zvyšující se počet dlužníků z řad domácností, ale i firem v důsledku snižování úrokových sazeb při reorganizaci měnové a kurzové politiky při přechodu k Evropské centrální bance během roku 2002 a 2003 zapříčinily opětovné zvýšení schodku HDP, a to na 5,7 %. Hranici 6 % překročila hned následující rok. Důsledky této krize se ovšem neprojevily pouze na snižování tempa růstu HDP, ale také na zvýšení míry nezaměstnanosti, která vzrostla během ročního období o 2,4 % z hodnoty 4,6 % na 7 %. Aniž by se z tohoto období stihlo Portugalsko vzpamatovat, nenechala na sebe dlouho čekat celosvětová krize roku 2008. Krize na počátku nového století odstartovala tzv. ztracená desetiletí.

Další nezanedbatelnou již zmíněnou krizí, která výrazně ovlivnila portugalský vývoj ekonomiky byla celosvětová krize, která vypukla v roce 2008, kdy americká investiční banka Lehman Brothers oznámila bankrot. U Portugalska se tato krize projevila dalším poklesem růstu HDP, kdy se jeho růst opět projevil v záporných hodnotách, a to -3,1 %, projevilo se to také na portugalském importu a exportu, který stagnoval a roku 2009 se projevil poklesem o 10 %. Poklesem importu a exportu došlo ve vzájemné kooperaci také ke zvyšování míry nezaměstnanosti, která z výše uvedeného důvodu začala opět stoupat.

Roku 2009 odstartovala také v Evropě velká finanční krize, a to konkrétně v Eurozóně, která padla do dluhové propasti. Situace započala velkými finančními potížemi roku 2009 v Řecku. Jednalo se o potíže spojené s růstem veřejného dluhu, roku 2011 se k problémovému Řecku začaly připojovat také další země, mezi kterými bylo i předmětné Portugalsko a Španělsko, které začaly mít problémy v oblasti financování svých veřejných dluhů. V nastalé situaci se investoři stáhli a obrátili se k jistějším a stabilnějším oblastem. Úkolem eurozóny bylo najít východisko, které by bylo řešením nastalé situace, nicméně vyjednávání nebylo jednoduché, protože žádná ze zemí eurozóny nechtěla přistoupit mnohdy na razantní řešení. Co se týče Portugalska, jak již bylo zmíněno, i to se stalo předmětným v oblasti problémů s objemem veřejného, ale i soukromého dluhu. U investorů se zde projevil pochyby v podobě vysokého rizika, kdy by Portugalsko kvůli svým finančním problémům nebylo schopné dostát svým závazkům a také se vzpamatovalo z předešlé krize, kdy se od roku 2002 potýkalo s potížemi v oblasti hospodářského růstu. Oficiálně trvala fiskální krize v eurozóně do roku 2014, ovšem některé země se potýkaly s potížemi i nadále (Frait, a další, 2021).

V době dluhové krize eurozóny docházelo v národním hospodářství k mnoha změnám, zvyšoval se soukromý, ale také veřejný dluh, který od roku 2008, kdy byl na hodnotě 75,6 % HDP, vyšplhal během následujících pěti let na 129 % HDP. Následně začal mírně klesat, ale pod hranici 120 % se dostal až roku 2020, nicméně zde dluh opět stoupl v návaznosti na pandemii koronaviru. Dále se krize v eurozóně projevila na nezaměstnanosti, kde makroekonomický ukazatel míry nezaměstnanosti stoupl od roku 2008 z původních 7,55 % na 16,9 %. Na tuto hodnotu se míra nezaměstnanosti vyšplhala v roce 2013 a je zároveň nejvyšší hodnotou za celé sledované období, ale také v historii Portugalska vůbec. Co se týče tempa růstu HDP, v roce 2010 činila tato hodnota 1,7 %, během následujících dvou let, kvůli již zmiňovaným finančním potížím klesl ukazatel tempa růstu HDP na zápornou hodnotu – 4,1 %. Od roku 2012 se tempo růstu opět zvyšuje a roku 2014 již nabývá kladných hodnot.

V roce 2019 kdy se objevila z Číny pocházející pandemie COVID-19, nastala v této souvislosti globální ekonomická krize. V Evropě tato krize plně propukla v prvním čtvrtletí roku 2020. Spolu s pandemií a snaze o zamezení jejího šíření, vešla v platnost množství restriktivních opatření. Restriktivní opatření, která měla primárně zabránit šíření onemocnění virem SARS-CoV-2, měla za vedlejší účinek zároveň významný negativní vliv

na globální ekonomiku. Veškeré země byly touto událostí zasaženy a ovlivněny. V určité chvíli došlo téměř k útlumu chodu života, došlo k restrikcím, kdy nebylo možné cestovat a cestovní ruch, který je pro Portugalsko velmi významný z hlediska ekonomiky, byl najednou zastaven a klesl o 62,2 %. Došlo k uzavření obchodů, zákazu vycházení apod., tato a mnoho dalších omezení mělo neblahý vliv na chod nejen portugalské ekonomiky. Došlo ke snížení importu, ale zároveň exportu zboží a služeb. V důsledku snížení exportu došlo zároveň k nepatrnému zvýšení míry nezaměstnanosti jak v odvětvích spojených s průmyslem, kde kvůli pandemii a omezení provozů došlo k výpadku dodávky dílů například pro automobilový průmysl apod., tak došlo zároveň k propouštění v odvětvích spojených s cestovním ruchem. Jednalo se zejména o hotelnictví, gastronomii a dopravu. V dopravě se jednalo zejména o letecké společnosti, protože objem přepravovaných turistů klesl v roce 2020 klesl o více než 70 %. Z ekonomického hlediska došlo k opětovnému vzrůstu veřejného dluhu, který se během pandemie vyšplhal na hodnotu 139 % HDP, v roce 2022 se dluh snížil na hodnotu 113,9, % HDP, veřejný dluh by se měl i nadále snižovat a předpoklad pro rok 2023 je snížení na 110 % HDP (Fundacao, 2023). Dále došlo k razantnímu poklesu růstu HDP, které z kladné hodnoty 2,7 % v roce 2019 meziročně kleslo na zápornou hodnotu -8,3 %. Ovšem tento propad byl pouze jednorázového charakteru a jakmile byla pandemie koronaviru dostána pod kontrolu, opět byl spuštěn koloběh ekonomiky. Opětovné nastartování ekonomiky nebylo snadné a projevilo se to na míře růstu inflace, nicméně hodnoty roční míry inflace v ohledu k HDP stouply z hodnoty 1,5 % na 3,1 %. V pohledu spotřebitelských cen vzrostla míra roční inflace o 6,5 % z hodnoty 1,3 % na 7,8 %. Hodnoty míry inflace spotřebitelských cen, kdy hodnota činila 7,8 % jsou z roku 2022, z toho je patrné, že následky pandemie se projevují pozvolna a mají určitý doběh (THE WORLD BANK, 2023).

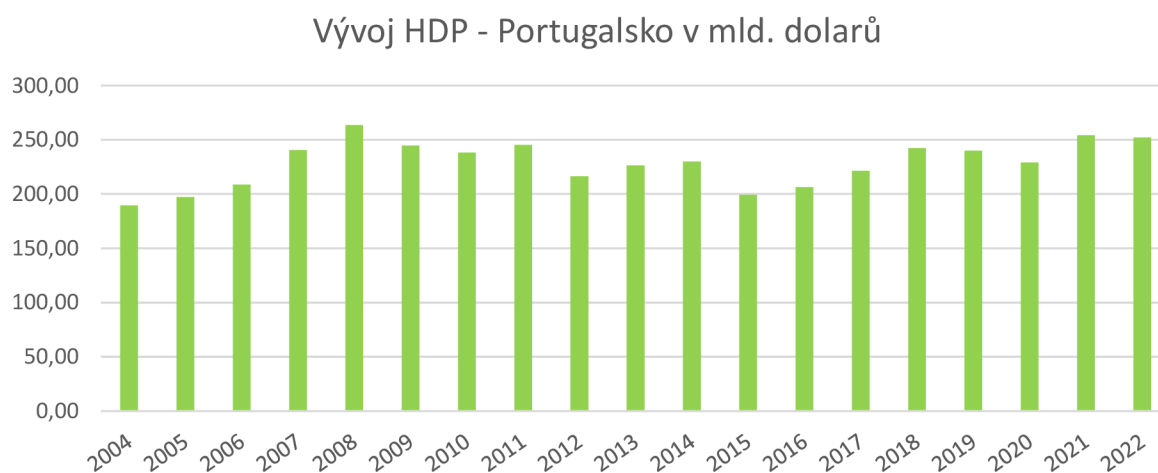
4.2.2 Vývoj HDP – Portugalsko

Sledovaným obdobím pro vývoj HDP tohoto státu jsou roky 2004–2022, jedná se o téměř dvacetileté období, kdy na počátku sledovaného období byla hodnota HDP Portugalska 189,38 miliard dolarů. Na konci sledovaného období, tedy v roce 2022, činila tato hodnota 251,95 miliard dolarů. Při prvním pohledu na níže uvedený graf, který sleduje vývoj hrubého domácího produktu v letech 2004 až 2022 je patrný proměnlivý trend vývoje HDP. V první čtvrtině grafu je jednoznačně pozorovatelný rostoucí trend vývoje hrubého

domácího produktu. V letech 2004 až 2006, kdy se Portugalsko vzpamatovalo z měnové krize (2002) v zemi po přestupu na společnou měnu euro, rostla hodnota HDP meziročně o téměř o 10 miliard dolarů ročně. Rok 2007 je z hlediska vývoje charakteristický razantním růstem hodnoty HDP o více než 30 miliard dolarů ročně na hodnotu 240,50 miliard dolarů, následující rok 2008 stoupla hodnota hrubého domácího produktu na hodnotu 263,42 miliard dolarů. Hodnota z roku 2008 je zároveň nejvyšší hodnotou hrubého domácího produktu za sledované období vůbec, tato hodnota do současnosti již nebyla překonána. Po roce 2008 došlo k výraznějšímu poklesu hodnoty HDP o téměř 20 miliard dolarů v důsledku nastalé celosvětové krize odstartovanou bankrotem americké banky Lehman Brothers a následné dluhové krizi eurozóny. Po roce 2009 jsou patrné proměnlivé vlny v oblasti vývoje HDP, které kopírují proběhlé události. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole vliv na vývoj HDP měly již popisované krize, které měly vliv na vývoj portugalské ekonomiky.

Dalším výrazným skokem v grafu jsou roky 2014 a 2015, kdy v důsledku nutnosti vyrovnání se s krizí eurozóny bylo potřeba přistoupit k restrikcím, které by napomohly snižovat dopady vzniklé ekonomické krize. Po mírném zlepšení ekonomické situace se i hodnoty hrubého domácího produktu začaly opět obracet směrem rostoucího trendu HDP, ovšem nadcházející vlna pandemie COVID – 19 tento trend opět na dvě roční období obrátila a došlo k opětovnému poklesu. Zlomovým rokem byl rok 2021, kdy se hodnota HDP razantně zvýšila a k roku 2022 se projevuje stagnujícím trendem. Ačkoliv je rok 2022 stagnující s rokem 2021, stále se jedná o dvě období, která jsou svými hodnotami nejvyššími od roku 2008, kdy rozdíl mezi nejvyšší hodnotou činí 10 miliard dolarů.

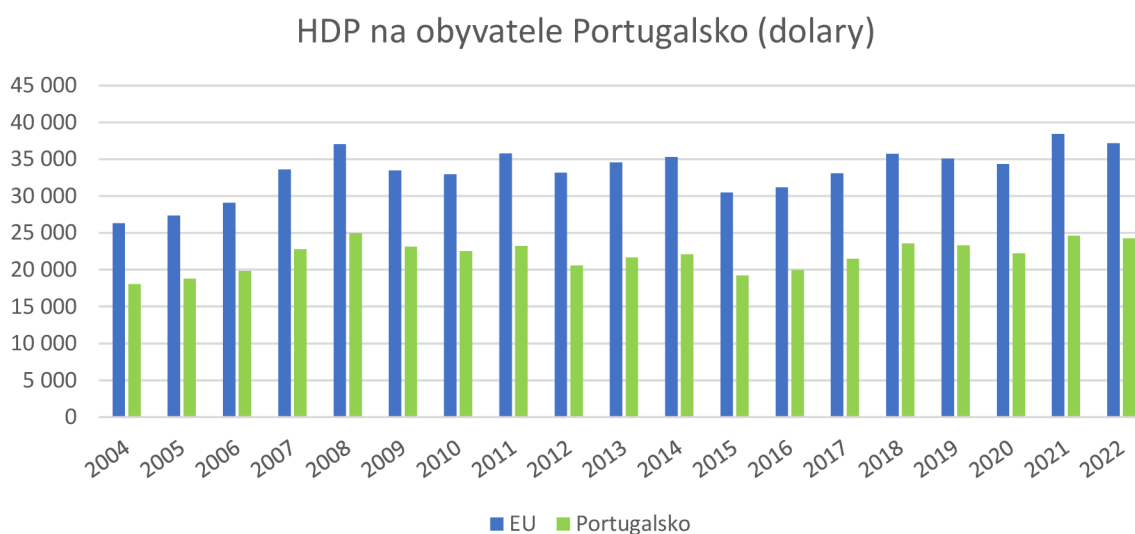
Graf č. 2 - Vývoj HDP – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Pro porovnání hodnoty hrubého domácího produktu s Evropskou unií bylo zapotřebí vytvořit také graf, který by zahrnoval jak hodnoty Portugalska, tak průměrné hodnoty členských zemí Evropské unie. Za tímto účelem byl vytvořen graf, který znázorňuje hrubý domácí produkt přepočtený na obyvatele a průměrný hrubý domácí produkt na obyvatele současných členů Evropské unie.

Graf č. 3 - HDP na obyvatele – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Jak je patrné z grafu, Portugalsko se nachází svými hodnotami hlouběji pod průměrem členských států Evropské unie. Vypočítaný průměr členských států Evropské unie se od roku 2008 pohybuje okolo hodnoty 35 000 dolarů, kdežto Portugalské hodnoty se pohybují odhadem na dvou třetinách Evropského průměru, a to okolo hodnoty 23 000 dolarů. Nejvyšší hodnotou bylo pro EU číslo 38 436 dolarů a pro Portugalsko v roce 2008 hodnota 24 949 dolarů. Nejnižšími hodnotami byly naopak pro oba subjekty rok 2004, kdy hodnota HDP pro EU činila 26 307 dolarů a pro Portugalsko 18 064 dolarů. Trend poklesu, nebo naopak růstu je téměř identický. Jak lze pozorovat z grafu, Portugalsko nepatří mezi státy, které by mohly kladným způsobem ovlivňovat ekonomiku Evropské unie. Jak je patrné a již bylo řečeno, trend pohybu pomyslných křivek je téměř identický, nicméně i zde lze sledovat rozdíly, a to v ohledu, kdy v Portugalsku roste, nebo naopak klesá HDP na obyvatele pouze nepatrným způsobem, výkyvy v rámci průměru EU jsou mnohem patrnější. U obou sledovaných podnětů lze sledovat, že poklesy navazují na již zmiňované recese

v minulosti. Významným výkyvem jsou celosvětové krize způsobené bankrotem americké banky, následně měnová krize v eurozóně a následná pandemie koronaviru.

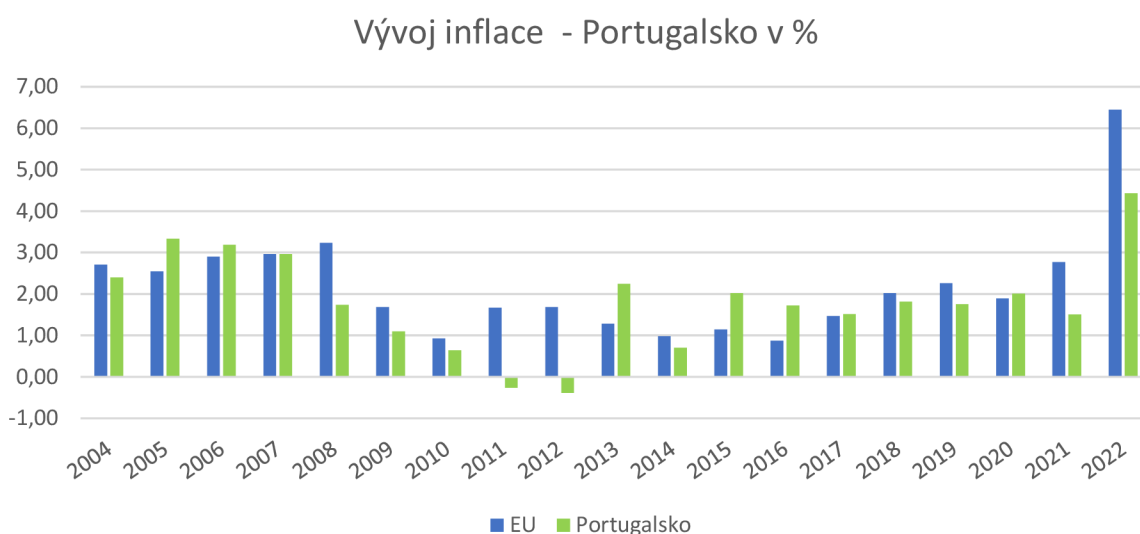
4.2.3 Inlace – vývoj Portugalsko

Níže uvedený graf znázorňuje náhled na vývoj inflace ve státě Portugalsko za sledované období 2004–2022. Opět pro porovnání neboli alespoň grafické srovnání bylo v grafu použito také hodnot průměru členských států Evropské unie, konkrétně stávajících sedmadvaceti členů.

V první polovině sledovaného období, kromě roku 2004, lze pozorovat klesající trend vývoje míry inflace, kdy v letech 2011 až 2012 se hodnota dostává do záporných čísel. Rok 2012 je zároveň nejnižší hodnotou míry inflace za celé sledované období, a to -0,39 %. Následně probíhá proměnlivé období, kdy v roce 2013 prudce stoupne hodnota inflace na více než 2 % a o rok později opět výrazně klesá na hodnotu 0,7 %. V roce 2015 opět zdatelně vzroste, ale až do roku 2021 se pohybuje střídavě klesajícím a rostoucím trendem, který se projevuje změnami v podobě změněných hodnot do 0,5 %. Nejvýraznějším skokem je za celé sledované období rok 2022, kdy hodnota roční míry inflace vystoupala na 4,4 %. Na počátku sledovaného období, konkrétně v roce 2004, činní ukazatel roční míry inflace 2,4 %. Tento rok se Portugalsko ještě vzpamatovává z portugalské recese, kdy přijímalo společnou měnu a vstoupilo do eurozóny. Tato krize se projevuje ještě v roce 2005, kdy se dostává na druhou nejvyšší hodnotu za sledované období, a to 3,33 %. Následují roky, které jsou spojovány s celosvětovou ekonomickou krizí, na kterou následně navázala evropská dluhová krize. V tomto období lidé ztrácejí důvěru v chod ekonomiky, šetří peníze a snaží se jich co nejvíce uchovat a do ničeho neinvestovat. Přetrvávající krize však vyvolává větší a větší pochyby, a tak lidé stále nechtějí peníze vkládat zpět do ekonomiky, následné zprávy o horšící se i samotné Portugalské situaci na věci nic nemění, spíše se situace zhoršuje, jak je viditelné níže. z grafu je patrné, že tyto zmiňované události patří pod časové období počínající rokem 2008, kdy se projevil značný propad oproti roku 2007. Toto období trvá až do roku 2013, kdy se zdražením a restriktivními kroky, které mají zabránit pokračování ekonomické krize, inflace prudce vyšplhala ze záporných hodnot nad 2 %. Problémy po měnové krizi se projevují ještě o dva roky později kolísající mírou inflace. Následně se již jedná o drobnější výkyvy, kde se portugalská ekonomika snaží vyrovnat a našla tak svou stabilitu, to je bohužel narušeno koronavirovou pandemií COVID – 19, která vypukla roku

2019 v Číně a v prvním čtvrtletí roku 2020 propukla také v Evropě. Pandemie a následná invaze Ruska na Ukrajinu vyvolala v ekonomice další výrazné změny, které mají značný vliv na vývoj inflace. Největší vliv na to má cenový nárůst plynu z východních zemí, elektřina a pohonné hmoty z východu, o nic menší vliv na tento vývoj nemají ani potraviny. Lze tedy říci, že na vývoj míry inflace má vliv také útrata spotřebitelů dle spotřebních košů, které byly vlivem pandemie a invaze ovlivněny.

Graf č. 4 - Vývoj roční míry inflace – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.2.4 Nezaměstnanost – vývoj Portugalsko

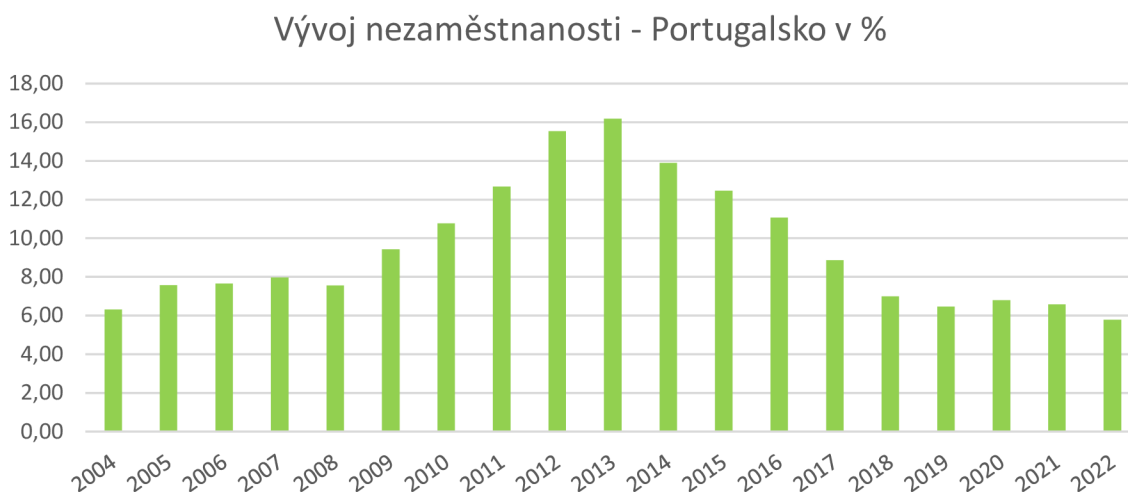
Jako již zmiňovaná inflace je také nezaměstnanost jedním ze zásadních témat, které jsou předmětem nejen národní, ale také nadnárodní politiky. Ukazatel míry nezaměstnanosti je jedním z nejdůležitějších makroekonomických témat vůbec a nezaměstnanost jako taková je velkým nejen sociálním, ale také politickým a ekonomickým problémem. V následujícím grafu je zpracován vývoj míry nezaměstnanosti v Portugalsku za téměř dvacetileté období, a to konkrétně od roku 2004 do roku 2022. Na počátku sledovaného období konkrétně v roce 2004 dosahovala hodnota míry nezaměstnanosti 6,32 %. Následně tato hodnota mírně stoupala k 7,6 % kvůli portugalské měnové krizi, kdy docházelo k vyšší zadluženosti a docházelo k uzavírání podniků a omezování provozů. V roce 2008 došlo k nepatrnému snížení míry nezaměstnanosti na 7,55 %. Ovšem toto nepatrné snížení bylo na delší dobu posledním snížením míry nezaměstnanosti za sledované období. Roku 2009 velmi znatelně stoupla roční míra nezaměstnanosti na hodnotu 9,43 %. Od tohoto roku pravidelně roční

míra nezaměstnanosti narůstala až do roku 2013. Z laického pohledu na graf lze říci, že zvyšování míry nezaměstnanosti stoupalo vždy násobkem změny předešlého roku. V prvním roce se jednalo o nárůst o 1 % následující rok se jednalo o již 2 %. Z počáteční hodnoty roční míry nezaměstnanosti v roce 2008, kdy se jednalo o 7,55 % se roční míra nezaměstnanosti vyšplhala na enormních 16,19 %. Sledovaný nárůst nezaměstnanosti byl z velké části zapříčiněn recesí odstartovanou v roce 2008 a následnou dluhovou krizí v eurozóně. Roku 2013 došlo ke zvratu a od roku 2014 hodnota roční míry nezaměstnanosti pravidelně a soustavně klesá tempem, jak se země vzpamatovává z měnové krize. Spolu s grafem roční míry nezaměstnanosti lze porovnat i graf vývoj roční míry inflace, který po bližším zkoumání zrcadlí roční míru nezaměstnanosti. Lze tedy říci, že pokud klesá míra inflace, stoupá roční míra nezaměstnanosti. Jedná se o logické spojení těchto dvou ukazatelů, protože pokud se zvyšuje roční míra nezaměstnanosti, lidé šetří a snaží se neutracet peněžní prostředky, protože pokud jsou nezaměstnaní musejí vyjít s podporou v nezaměstnanosti a svými ušetřenými peněžními prostředky po dobu, než naleznou nové zaměstnání.

Dle dostupných informací jsou nejčastějšími důvody nezaměstnanosti v Portugalsku již zmiňované hospodářské krize, na které mohou, ale nemusejí navazovat snižování nákladů podniků. Dalším z mnoha důvodů jsou požadavky na kvalifikovanou a odbornou pracovní sílu, protože velkým nejen sociálním problémem Portugalska je vysoká negramotnost, následují také modernizace a inovace uvnitř podniků, následně již není nutnost velkého množství pracovníků, což opět následně vede ruku v ruce ke snižování nákladů. V neposlední řadě může zvyšování míry nezaměstnanosti ovlivnit také změna politické situace, která se negativně a nepřímo může projevit také na nezaměstnanosti.

z grafu je patrné, že v roce 2019 opět zastavilo klesání roční míry nezaměstnanosti, v roce 2020 opět mírně stoupla míra nezaměstnanosti kvůli pandemii koronaviru, po roce 2020 opět začíná nezaměstnanost klesat.

Graf č. 5 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

V návaznosti na roční míru nezaměstnanosti by bylo dobré se také na nezaměstnanost podívat z pohledu pohlaví a následně také podle věkové skupiny mladých.

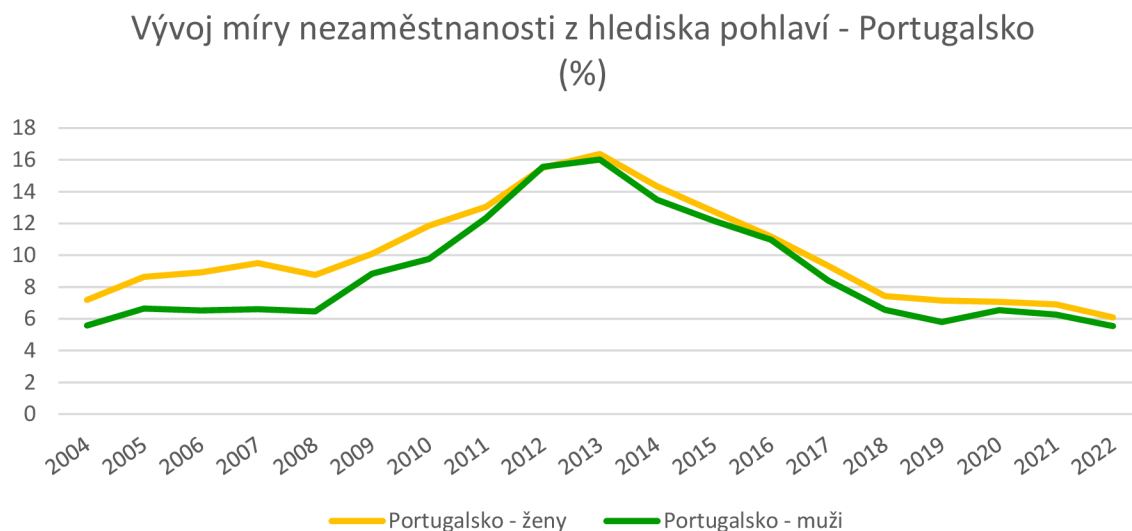
Na grafu lze vidět, že nezaměstnanost mužů je v první polovině sledovaného období znatelně nižší. V časovém období let 2004 až 2008 se jedná o rozdíl mezi ženskou a mužskou nezaměstnaností okolo 2-3 %. V následujícím časovém období počínajícím roku 2008 se procentuální rozdíl mezi mužskou a ženskou nezaměstnaností začíná pozvolna snižovat, v roce 2012 se dokonce situace neznatelně promění a mužská nezaměstnanost je o setiny procent vyšší než nezaměstnanost žen. Od roku 2013 již nezaměstnanost mužů i žen vzájemně prolíná a již nedochází k výraznému rozdílu nezaměstnaných žen oproti nezaměstnaným mužům.

Protože se jedná pouze o detailnější vyobrazení nezaměstnanosti v Portugalsku, je logické, že níže uvedený graf rozdělený dle pohlaví přesně kopíruje předešlý graf roční míry nezaměstnanosti Portugalska obecně.

Z hlediska hodnot uvedených v grafu vývoje nezaměstnanosti podle pohlaví, který byl zpracován za sledované časové období 2004–2022 bylo z hlediska ženské populace dosaženo nejnižší míry nezaměstnanosti v roce 2022, kdy tato hodnota činila 6,09 % a nejnižší mužskou hodnotou byla 5,54 % v témže roce. Naopak nejvyššími hodnotami z hlediska nezaměstnanosti byl rok 2013 jak z hlediska nezaměstnanosti žen, tak z hlediska nezaměstnanosti mužů. Pro ženy se jednalo o hodnotu 16,37 % a mužská hodnota byla 16,02 %. Jak již bylo zmíněno roky 2012 a 2013 byly roky s nejvyšší mírou nezaměstnanosti

kvůli nastalým dopadům ekonomické krize v eurozóně. Pokud by bylo na této situaci požadováno hledat ale aspoň něco s pozitivní myšlenkou, bylo by dobré zmínit, že nastalá krize a vysoká míra nezaměstnanosti snížily markantní rozdíly mezi nezaměstnaností mužů a žen.

Graf č. 6 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti dle pohlaví – Portugalsko

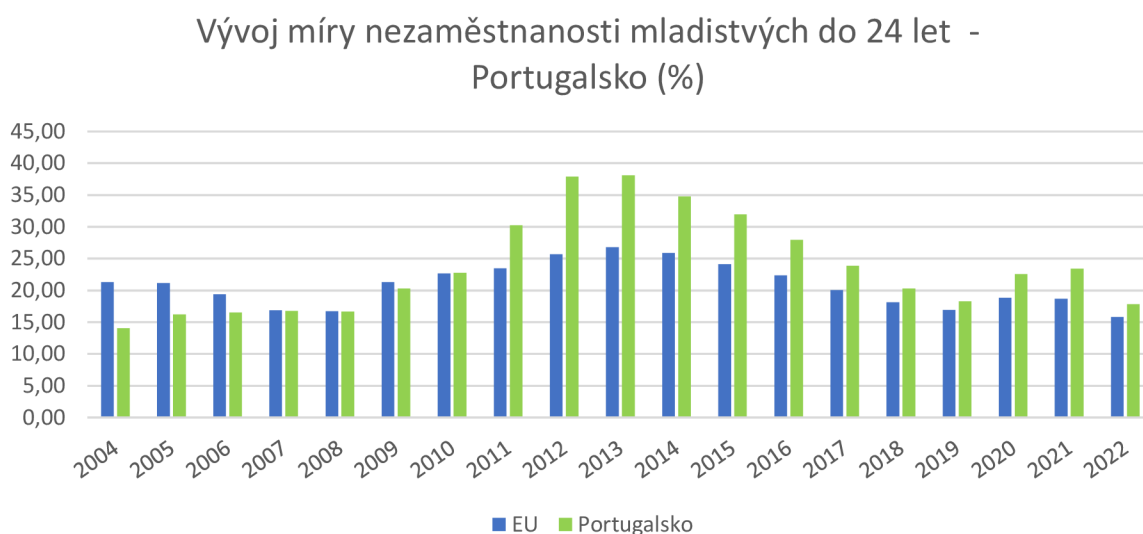

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Již bylo řečeno, že kromě vývoje nezaměstnanosti obecně a podle pohlaví je potřeba také zkoumat nezaměstnanost z hlediska početné věkové skupiny, kterou jsou mladí ve věku 15–24 let. Na základě zpracovaných grafů celkového vývoje míry nezaměstnanosti a pohlaví, ale také dle níže uvedeného grafu, který odráží míru nezaměstnanosti ve věkové kategorii 15-24 let, lze říci že veškeré zpracované grafy spolu reflektují a zaznamenávají stejný trend z hlediska vývoje ve sledovaném období 2004–2022. Stejně jako míra nezaměstnanosti Portugalska tak i nezaměstnanost mladých do 24 let v první části sledovaného období je pod průměrem členských států Evropské unie. Do roku 2006 byly hodnoty nezaměstnanosti mladých do 24 let pod evropským průměrem, v roce 2004 tento rozdíl činil 7 %, roku 2005 se tento rozdíl snížil na 5 %. Roku 2006 tento rozdíl již činil pouze 2,5 %. Během let 2007 a 2008 se již situace změnila a nezaměstnanost mladých do 24 let v Portugalsku a nezaměstnanost mladých do 24 let v průměru pro členské země Evropské unie byly na totožné úrovni, rozdíl činil pouze setiny %. Bohužel v návaznosti na celosvětovou recesi v roce 2008 a následnou dluhovou krizi v eurozóně se začala míra

nezaměstnanosti mladých zvyšovat a již se nedostala pod průměr Evropské unie. Nejmarkantnějšími rozdíly byly viditelné již ve zmíněné krizi, v letech 2012 a 2013 se jednalo o roky s nejvyšší hodnotou nezaměstnaných mladých ve věkové kategorii 15–24 let, oba tyto roky byla hodnota nezaměstnanosti vyšší než 37 %. Po eskalaci dluhové krize v eurozóně nezaměstnanost opět začala klesat, nicméně koronavirová pandemie prolínající se do let 2019–2021 opět nezaměstnanost zvýšila.

Graf č. 7 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti mladistvých 15-24 let – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.2.5 Obchodní bilance – vývoj Portugalsko

Platební bilance běžného účtu

Vývoj běžného účtu platební bilance v Portugalské republice probíhal v trendu záporných hodnot. Jeho vývoj probíhal velmi podobně jako většina již zkoumaných makroekonomických ukazatelů. Po prvním pohledu je patrné, že hodnoty grafu téměř kopírují události sledovaného období nebo předcházející těsně před zkoumaným časovým úsekem, kterým jsou roky 2004 až 2022.

Při bližším zkoumání grafu se po většinu období křivka pohybuje v záporných hodnotách, to je důsledkem vzniklých krizí před a během sledovaného časového intervalu. V širším pojetí dosahovala bilance běžného účtu záporných hodnot většinu let před rokem 2004. Z dlouhodobého hlediska byl rok 2003 zlomovým pro vývoj platební bilance běžného

účtu, kdy od roku 2000 po přestoupení na nadnárodní měnu euro se Portugalsko topilo v této krizi.

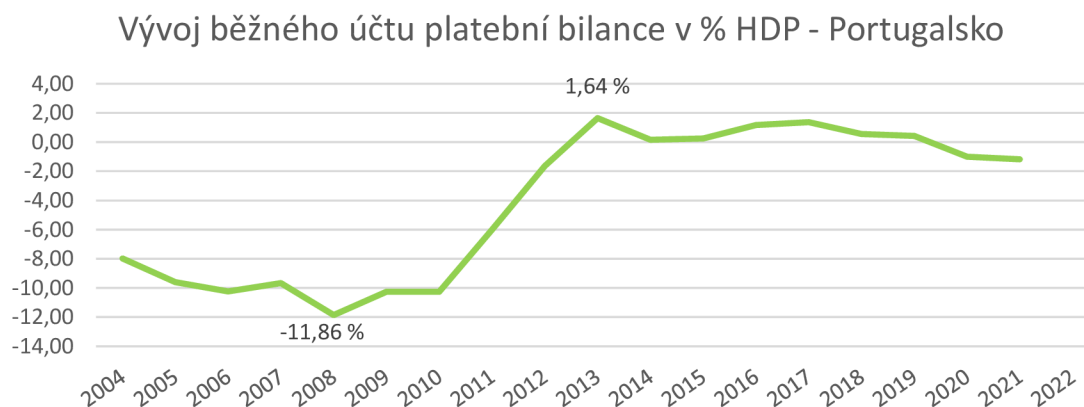
Od roku 2000 se situace rapidně zlepšovala a ze záporné hodnoty -10 % se hodnota dostala roku 2003 k hodnotě -6,7 % ve vztahu k HDP. Ovšem přetrvávající ekonomické potíže v Portugalsku snižování záporné hodnoty přerušily a země se opět ocitla v klesající fázi. Ke zmírnění došlo roku 2007, avšak jednalo se pouze o nepatrné zlepšení situace, které bylo pouze jednorázového charakteru.

Roku 2008, kdy došlo k celosvětové recesi, byla hodnota vývoje běžného účtu platební bilance vůbec nejhorší v historii hned po roce 1980. Hodnota - 11,86 % ve vztahu k HDP (z pohledu peněžních prostředků se jedná o hodnotu - 30,98 mld. dolarů) roku 2008 znamenala přistoupit k razantním řešením celosvětové krize a následné eurokrize.

Rok 2009 měl tendenci růstu, nicméně z důvodu krize v eurozóně trend růstu vývoje bilance běžného účtu stagnoval a razantní růst byl zaznamenán o rok později, kdy fáze růstu probíhala až do roku 2013, kdy dosáhla svého vrcholu s první kladnou hodnotou 1,64 % ve vztahu k HDP (z pohledu peněžních prostředků se jedná o hodnotu 3,7 mld. dolarů) za sledované období.

Rok 2014 představoval meziroční pokles o 1,5 % ve vývoji ve vztahu k HDP. Rok 2015 byl v porovnání s rokem 2014 stagnující, v roce 2016 došlo k 1 % zlepšení na hodnotu 1,2 % ve vztahu k HDP. Od roku 2017 opět dochází k soustavnému, ale mírnému klesajícímu trendu, kde mezi lety 2019–2020 je znatelný značný propad zpět do záporných hodnot z důvodu vypuknutí pandemie koronaviru COVID – 19, propukající v Evropě na jaře roku 2020.

Graf č. 8 - Vývoj běžného účtu platební bilance – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Obchodní bilance

V návaznosti na předešlou podkapitolu o vývoji platební bilance běžného účtu je zapotřebí probrat samotnou obchodní bilanci vybraného státu, kterou není nic jiného než porovnání přepočtených hodnot importu a exportu na peněžní prostředky a jejich následný rozdíl.

Jak již bylo patrné z předešlého grafu, ve sledovaném období se jednalo v drtivé většině o záporné hodnoty. Pokud by byly porovnávány procentuální změny spolu s peněžními, bylo by zjištěno že trend křivky grafu je téměř identický. Pro lepší přehled byl níže zpracován sloupcový graf, kde jsou zpracovány samostatné hodnoty v jednotlivých letech zvlášť pro import a zvlášť pro export.

Import

Z grafu je na první pohled patrné, že naprostá většina sledovaných let vykazuje vyšší hodnoty z hlediska červeně označeného importu nežli exportu. Dovoz zboží z Portugalska je proměnlivého charakteru, v letech 2004 až 2008, je rostoucího charakteru z hodnoty 67,30 mld. dolarů na hodnotu 107,51 mld. dolarů, kdy se meziroční nárůst pohybuje od roku 2005 o téměř 10 mld. dolarů a více. Snížení hodnoty dovozu nastává až v roce 2009 v následcích navázaných na celosvětovou recesi po pádu americké banky Lehman Brothers. Za sledované období se rok 2008 po letech 2021 a 2022 řadí na třetí nejvyšší místo z hlediska hodnoty importu, a to již s již zmiňovanou částkou 107,51 mld. dolarů.

Po meziročním propadu mezi lety 2008 a 2009 o 24 mld. dolarů od roku 2009 však potřeba dovozu zboží opět roste a klesne opět až roku 2012, kde se situace opět dostává na stejně probíhající rostoucí trend v podobě potřeby importu zboží ze zahraničí. Takto ve vlnách kolísající trend lze sledovat i následující roky, ovšem pokud bude pozornost zaměřena k propadu hodnot u roku 2020, zde probíhá nárůst nutnosti dovozu zboží velmi strmým tempem jako tomu bylo před rokem 2008. Tento náhlý nárůst byl způsoben potřebou zajistit hygienické a protipandemické potřeby v důsledcích na vypuklou pandemii koronaviru.

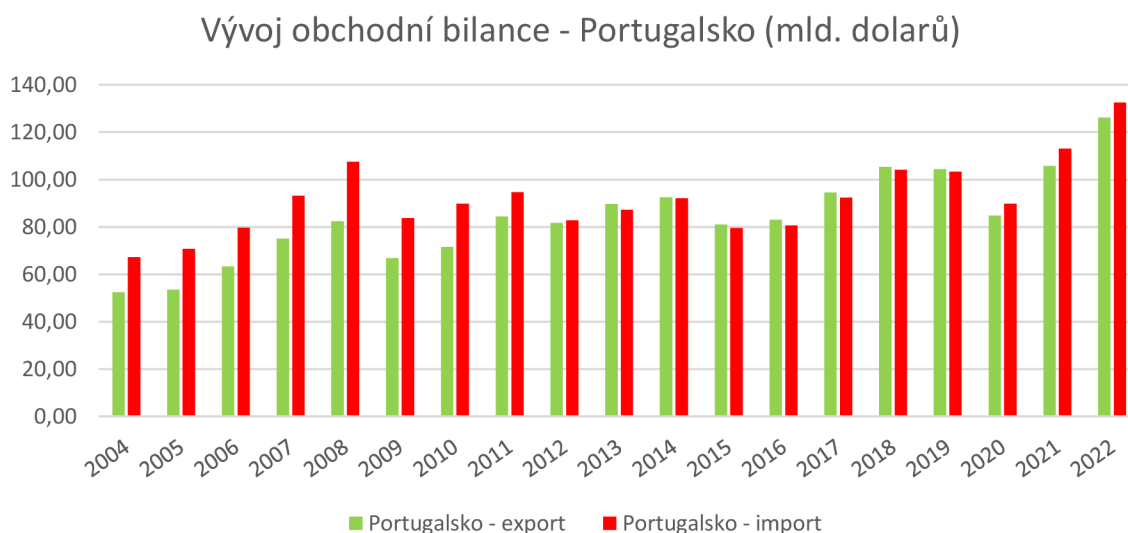
Export

Z hlediska exportu se pomyslná křivka pohybuje rovnoměrně spolu s importem. Hodnoty importu však ve většině let převyšují export, který je v grafu značen zelenou barvou. Nejnižší hodnotou ve sledovaném období byl zároveň první sledovaný rok 2004 s celkovou hodnotou vývozu 52,40 mld. dolarů, který navazoval na portugalskou

ekonomickou krizi, ze které se země vzpamatovávala, zde je patrný i narůstající trend exportu, který se vyvíjí a pozvolna stoupá až do roku 2008 na hodnotu 82,35 mld. dolarů. Z hlediska vývoje exportu dané země ve vztahu na zvyšující se ceny od roku 2010 a zároveň se zvyšující objem vyváženého zboží se jedná o průměrnou hodnotu vyskytující se ve střední části sledovaného časového intervalu. V prostřední části grafu z průměru vyčnívají pouze hodnoty roku 2009 66,78 mld. dolarů a 2010 71,60 mld. dolarů za podprůměrné roky a roky 2017–2019, kdy hodnoty celkového objemu exportovaného zboží překročily hodnotu 100 mld. dolarů, konkrétně v roce 2018 byla tato hodnota nejvyšší 105,27 mld. dolarů. Závěr sledovaného období zaznamenal i v této oblasti propad a následný znatelný nárůst v objemu exportovaného zboží. V roce 2020 oproti roku 2019 již kvůli zmíněné pandemii významně klesl i celkový objem vývozu, nicméně v důsledku rapidního růstu cenové hladiny zboží, ale také znovu obnovenému nárůstu objemu vývozu se hodnoty exportu opět dostaly nad hranici 100 mld. dolarů a v roce 2022 byla překonána hranice 120 mld. dolarů, konkrétně se jednalo o zboží vyvezené v celkové roční hodnotě 126,06 mld. dolarů.

Ve srovnání obou ukazatelů se i přes snahu portugalské ekonomiky navyšovat peněžní objem exportu nedaří v důsledku zároveň se zvyšujících celkových cen dovozu převýšit peněžní objem exportu nad importem.

Graf č. 9 - Vývoj obchodní bilance – Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Z hlediska importovaného zboží do Portugalska jsou pro tento stát největšími obchodními partnery zcela předvídatelně jeho sousední stát Španělské království, jehož

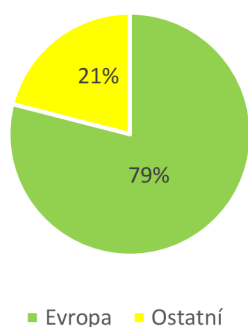
celkový objem dovezeného zboží za rok 2022 činí 36,82 mld. dolarů. Ihned po Španělsku následuje Německo v objemu celkem 12,72 mld. dolarů za rok 2022, dále následují státy Francie v objemu 7,03 mld. dolarů, Čína 8,87 mld. dolarů, Itálie 5,57 mld. dolarů a Nizozemí 5,79 mld. dolarů. Z hlediska typu zboží dováženého do Portugalska se ve velké míře jedná o minerální paliva a ropné produkty, motorová vozidla a spolu s nimi spojenými náhradními díly a příslušenstvím. Následuje rafinovaná ropa, výrobky z farmaceutického průmyslu jako jsou například balené léky apod. Nelze opomenout také rozvinutý import elektroniky, železa nebo oceli. V roce 2019 a 2020 velká část dovozu spočívala také v obchodu s Čínou při poskytování ochranných a hygienických pomůcek nutných k vyřešení situace vzniklé kvůli pandemii koronaviru. Ostatně Čína je také nezanedbatelným a velmi výrazným importérem v oblasti portugalské ekonomiky, největší podíl na dovozu zboží má elektronika, strojní zařízení, zpracovatelné plasty, železo a ocel.

Naopak z hlediska exportu je Portugalsko významným producentem lithia, automobilového průmyslu, ostatních strojů, elektroniky, textilního průmyslu, zejména pletené oděvy, ale také surového korku. Z hlediska vývozu korku se jedná dle dat z roku 2021 o největšího exportéra surového korku na světě.

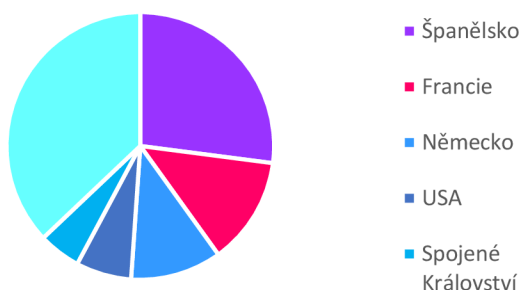
Podle níže uvedených grafů, které znázorňují export z hlediska procentuálního vývozu do partnerských zemí, je dle dostupných dat patrné, že export je ze 79 % celkového objemu tvořen obchodem se zeměmi Evropy. Obchod se státy mimo Evropu je tvořen z 21 %, z toho 10 % je tvořeno exportem do USA, 5,2 % do Afriky a 5 % do Asie.

Graf č. 10 - Export Portugalska

Exportu dle oblastí - Portugalsko

Nejvýznamnější partneři pro export - Portugalsko 2022

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z tradingeconomics.com 2023

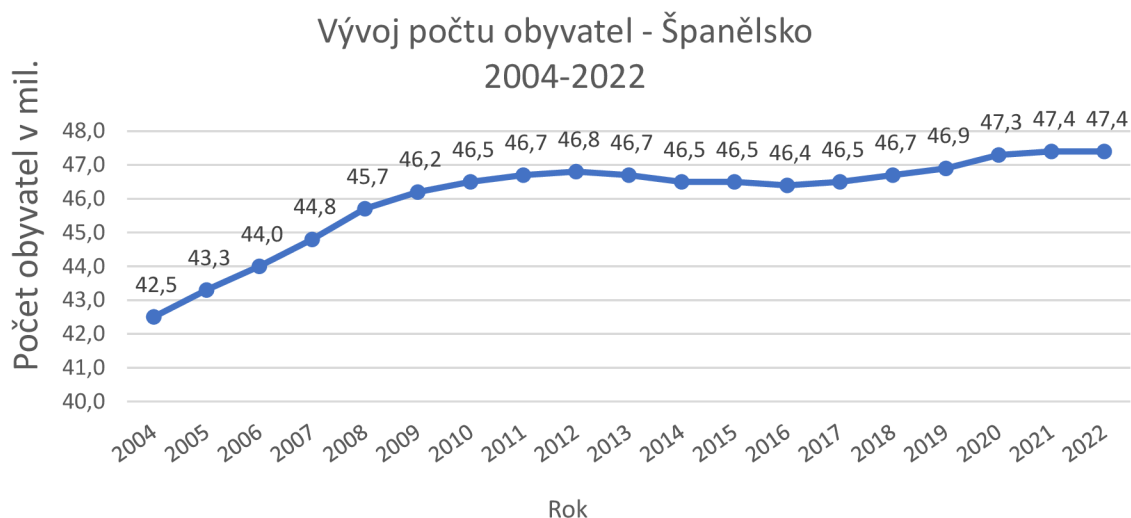
4.3 Španělsko

Španělsko jehož oficiálním pojmenováním je Španělské království je rovněž jako již představená Portugalská republika pobřežním státem v jihozápadní části Evropy a rozléhá se na téměř celé rozloze Pyrenejského poloostrova, která představuje 583 254 km² z čehož 92 152 km² náleží rozloze Portugalska. Španělsko sousedí se třemi státy, jimiž jsou Portugalsko ze západu, Andorra a Francie ze severu. Součástí španělského území jsou také Kanárské a Baleárské ostrovy. Hranice tohoto státu oblévají Severní Atlantický oceán a Středozemní moře, spojku mezi těmito vodami tvoří oblast Gibraltarského průlivu.

Španělské království se rozprostírá na ploše 506 030 km². Hlavním městem tohoto pobřežního státu je Madrid, mezi další významná města této země lze zařadit Barcelonu, Valencii, Sevillu, Malagu nebo například město Palma de Mallorca. S počtem téměř 47,5 milionu obyvatel je Španělsko šestým nejlidnatějším státem Evropy. Hustotou zalidnění 91,4 obyvatele na km² se řadí mezi méně zalidněné země, ve většině států západní Evropy je hustota zalidnění mnohem vyšší. Nejlidnatějšími oblastmi je hlavní město Madrid a následně pobřežní oblasti státu (Ministerstvo zahraničních věcí, 2023).

Počet obyvatel v širším pohledu roste úměrným tempem, od roku 1960, kdy se počet obyvatel pohyboval okolo 30 milionů obyvatel se za 40 let zvýšil o 10 milionů, kdy v roce 1997 pokořil hranici 40 milionů obyvatel. Od roku 2000 se křivka vývoje španělské populace vzpřímila a došlo k významnému navýšení počtu obyvatel, kdy z 40 milionů odstartoval enormní růst na 46 milionů obyvatel během 9 let, následně začala křivka vývoje počtu obyvatel v porovnání s uplynulým obdobím stagnovat. Dle níže zpracovaného grafu je patrné, že od roku 2009, kdy se trend růstu výrazně zpomalil, dochází k již velmi pozvolnému zvyšování obyvatel, protože za desetiletý časový interval od roku 2009 do roku 2019 se počet obyvatel změnil pouze o 1 milion. Průměrný věk obyvatelstva je 42,5 roku u mužů a 45 let u žen. Z pohledu ekonomicky aktivního obyvatelstva je činná polovina obyvatelstva, je tedy myšleno odhadem pohybujícím se u 23 milionů obyvatel (THE WORLD BANK, 2023).

Graf č. 11 - Vývoj počtu obyvatel – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Co se týče skladby obyvatelstva, pokud nebude brán ohled na etnické menšiny Katalánců, Basků a Galicijce, kteří se snaží stále prosadit jako autonomní státy bez nadvlády Španělska, žije ve Španělském království přibližně 90 % Španělů, velkými menšinami na jejich území jsou Romové, Maročané ze 14,3 %, Rumuni z 12,3 % a Kolumbijci 5,6 %, Britové 5,8 %, Italové 5,2 % dále následují Číňané, Venezuelci a Němci. Oficiálně se ve Španělsku nachází odhadem 3,7 milionu obyvatel bez občanství, dalších 0,6 milionu tvoří ilegální přistěhovalci (Ministerstvo zahraničních věcí, 2023).

Ve Španělsku, kromě úředního jazyka španělštiny, lze zaslechnout také ve velké míře katalánštinu, baskičtinu nebo galicijštinu, protože jak již bylo řečeno, ve Španělsku žijí etnické menšiny usilující o svou samostatnost.

Z hlediska náboženství jsou katolíci nejpočetnější skupinou tvořící odhadem 69 %, 25,5 % tvoří ateisté, 11,3 % tvoří agnostici a 2,4 % tvoří ostatní náboženství (Ministerstvo zahraničních věcí, 2023).

Španělské království je svým politickým systémem současně parlamentární demokracií, ale také konstituční monarchií. Země je charakteristická svou výraznou decentralizací. Španělsko disponuje vládním parlamentem a dále 19 autonomními parlamenty, které mají velmi široké pravomoci, ale přitom nemají všichni stejný rozsah. Vládní parlament je složen ze dvou komor, Kongres poslanců tvořící dolní komoru s celkem 350 členy a Senát tvořící horní komoru s celkem 265 členy, autonomní oblasti mají své

vlády. V čele španělské vlády je premiér, v čele státu je král (Ministerstvo zahraničních věcí, 2023).

Kořeny Španělska jsou zakotveny velice hluboko v historii dějin, velmi zkráceně tedy podobně jako u Portugalska i zde probíhaly zámořské plavby, které přinášely velká bohatství a nelze upřít ani objevení Ameriky. V roce 1640 bylo od tehdejší španělské Habsburské monarchie (příbuzenská větev od Habsburků vládnoucích na území Rakouska) odtrženo a osamostatněno Portugalsko, roku 1898 vypukla Španělsko – americká válka. Roku 1931 proběhl pád monarchie a vznikla republika, kde o 5 let později roku 1936 propukla španělská občanská válka, která byla ukončena roku 1939, kdy nastoupil do vlády generál Franco a byl nastolen totalitní režim. Roku 1975 umírá generál Franco, na trůn nastupuje král Juan Carlos I. a vzniká království které přechází na demokracii. V průběhu pár let probíhají přípravy pro vstup do tehdejšího Evropského hospodářského společenství. Roku 1985 probíhá podpis smlouvy o připojení Španělska k EHS. Od 1. ledna 1986 je Španělsko již plnohodnotným členským státem Evropského hospodářského společenství neboli dnešní Evropské unie (Government of Spain and the Council of Ministers, 2023).

Podobně jako Portugalsko, také Španělsko má díky svým dějinám velké množství památek oceněných světovou organizací UNESCO, konkrétně se jedná o 49 památek. Mezi oceněné památky se řadí například Santiago de Compostela, díla Antoni Gaudího, staré město Salamanca a další.

4.3.1 Vývoj ekonomiky Španělského království

V této kapitole budou nastíněny hlavní události, které měly vliv na ekonomický vývoj Španělského království. Již v průběhu 20. století se stalo několik událostí, které ovlivnily chod Španělské ekonomiky. Významný vliv na hospodářství Španělského království měla již ropná krize roku 1973, na kterou ve Španělsku navázal pád totalitního režimu po úmrtí generála Franca, následoval přechod na demokratický model vlády. Tímto okamžikem započaly přípravy pro vstup do Evropského společenství roku 1986, kdy tento krok znamenal zásadní změny v ekonomické politice. V důsledku těchto změn došlo k poklesu růstu HDP, který se z 5,5 % v roce 1985 rapidně propadal a dostal se do záporné hodnoty -1 % růstu HDP. S tímto poklesem souvisela také devalvace španělské měny, kterou byla do roku 2002 španělská peseta. Oslabení španělské pesety bylo zapříčiněno sloučením Západního Německa s Východním Německem. Sloučení Německa znamenalo zároveň

sloučení německé marky, která musela být uměle posílena z důvodu připojení východoněmecké marky, která byla vůči západoněmecké slabá. Německá marka byla původním předpokladem pro společnou měnu Evropského společenství. Původní španělská vláda se snažila pesetu zhodnotit, to se však nepodařilo a peseta ještě více oslabila. Španělská ekonomika se přes své snahy vždy vrátila do nepříznivé situace, záchranou měla být investiční pomoc, kdy v Barceloně budou roku 1992 uspořádány Olympijské hry a Expo v Seville. Po skončení těchto dvou událostí se Španělsko ocitlo v dluhové pasti do roku 1993, kdy bylo záporné tempo růstu HDP na zmíněné hodnotě – 1 %. Do roku 1994 se výrazně zvýšilo tempo růstu a hodnota se vyšplhala na kladnou hodnotu 2,4 %. Následující 2 období byly spíše stagnujícího charakteru tempa růstu HDP, nicméně od roku 1996 se zvyšovalo tempo růstu HDP a v roce 2000 nabylo hodnoty 5,2 %. Vstup do nového tisíciletí znamenal v rámci tempa růstu HDP pro Španělsko znatelný propad. Tento propad byl způsoben plánovaným přestupem na společnou měnu současné Evropské unie, a to na měnu euro. Změna měny znamenala dvouletý propad tempa růstu HDP, které v roce 2002 bylo na hodnotě 2,7 %. To se však španělskému hospodaření podařilo ustát a tempo růstu HDP se zvyšovalo a roku 2006 dosáhlo hodnoty 4,1 %. Nicméně další zhoršení ekonomické situace na sebe nenechalo dlouho čekat a roku 2008 vypukla celosvětová krize. Tuto krizi zapříčinila banka Lehman Brothers ve Spojených státech amerických tím, že 15. září roku 2008 vyhlásila bankrot. Banka Lehman Brothers byla ve své době bankou, které měla globální vliv na investice. Avšak propad v cenách nemovitostí, se kterým se americký trh potýkal, tuto banku postihlo takovým způsobem, že již nebyla schopna dostát svým závazkům k věřitelům, že musela vyhlásit bankrot, který je jedním z nejvýznamnějších v celé historii.

Bankrot se podepsal na všech státních ekonomikách, pro Španělsko, které řešilo již tzv. bublinu v oblasti zadlužených domácností kvůli bydlení, to znamenalo zvyšování nákladů, nicméně tok vložených peněz do produkce se neodrazil na výrobě a výroba se tak, nezvyšovala stejným tempem. Došlo k razantnímu zdražování uvnitř španělské ekonomiky, které vedlo ke ztrátě konkurenceschopnosti a následné potřebě zvýšit import statků a služeb ze zahraničí. a protože již Španělsko přijalo euro, nemělo stejně jako před lety možnost devalvace měny. Bylo tedy zapotřebí přistoupit k razantním řešením, jimiž bylo snižování nákladů v podobě hromadného propouštění zaměstnanců, které vedlo k prudkému nárůstu nezaměstnanosti. Stále také rostla zadluženost mezi Španěly, byla zde důvěra v trh

s nemovitostmi, kde byla představa, že bydlení neztrácí svou hodnotu, tudíž Španělé investovali do nemovitostí. To se však projevilo opačným způsobem (Maqueda, 2021).

Po snaze vyrovnat se s recesí roku 2008 zasáhla Španělsko, ale i ostatní členské státy Evropské unie další rána, kterou byla krize v eurozóně propuklá roku 2009. Kdy Řecko jako první mělo finanční potíže, takového objemu, že již nebylo schopné fungovat bez pomoci třetí strany. V tu dobu činil státní dluh ve vztahu k HDP přes 130 %. Španělsko se státním dluhem 50 % ve vztahu k HDP se díky svému předešlému zadlužení začalo stejně jako Řecko dostávat do finančních potíží takových rozměrů, že již nebylo schopno situaci ustát za pomoci svých prostředků. Muselo tak společně s dalšími zeměmi, které potkala stejná situace, požádat o finanční pomoc ve formě záchranného balíčku ve výši 100 miliard eur. Institucemi, které mají možnou pomoc ve své kompetenci, byla Evropská centrální banka a Mezinárodní měnový fond. S tím, kolik zemí požádalo o finanční pomoc a kolik dluhopisů ECB skoupila, se investoři začali bát o své investice a odcházeli ke stabilnějším institucím. To znamenalo zvrát ve vedení ECB, například pro Španělsko to znamenalo enormní snížení rozpočtového deficitu a bylo zapotřebí zahrnout do své ekonomiky velmi razantní úspory, které jsou specifikovány v podmínkách hospodářské obnovy Evropského stabilizačního mechanismu. Přijetím těchto podmínek a poskytnutím podpory bylo Španělsko stabilizováno a začalo se vyrovnávat s předešlým obdobím. V období krize se zmíněná nezaměstnanost z předešlých 8,2 % v roce 2008 následující rok více než zdvojnásobila na 17,9 % a roku 2013, než se situace podařila stabilizovat, vyšplhala roční míra nezaměstnanosti na 26 %. Z hlediska HDP na obyvatele se hodnota propadla z 35 tisíc dolarů na 28 tisíc dolarů (Maqueda, 2021).

Poslední událostí, která ovlivnila chod Španělské ekonomiky, byla pandemie koronaviru COVID – 19, která ochromila celý svět. Nastala další celosvětová ekonomická krize. První výskyt ve světě, konkrétně v Číně, byl již v roce 2019, do Evropy se onemocnění virem SARS-CoV-2 dostalo v prvním čtvrtletí roku 2020. Pro Evropu to v rámci snahy o zamezení šíření znamenalo utlumení cestovního ruchu, který je zejména pro Španělsko značným příjmem v ekonomice. Následovala množství různých restrikcí, které téměř utlumily běh života nejen v Evropě, ale po celém světě. Důsledkem těchto restriktivních opatření bylo omezení provozů či jejich dočasné zastavení, což znamenalo zastavení nebo při nejmenším zpomalení koloběhu ekonomiky a zahraničního obchodu (Maqueda, 2021).

Dopadem pandemie koronaviru bylo ve Španělsku nárůst roční míry inflace v následujících letech, kdy výchozí hodnota z roku 2019 činila 1,5 % ve vztahu k HDP a do roku 2022 rostla na hodnotu 4,3 %. Značný vliv měla pandemie také na nezaměstnanost, která vzrostla z počátečních 14 % na 15,5 %. Podepsalo se to také na exportu a importu zboží, kde byl meziroční rozdíl mezi lety 2019 a 2020 téměř 100 miliard dolarů. Neopomenutelnou záležitostí je také skutečnost, že pandemie koronaviru způsobila zhoršení situace v oblasti státního dluhu, který ve vztahu k HDP činil roku 2021 136 %.

4.3.2 Vývoj HDP – Španělsko

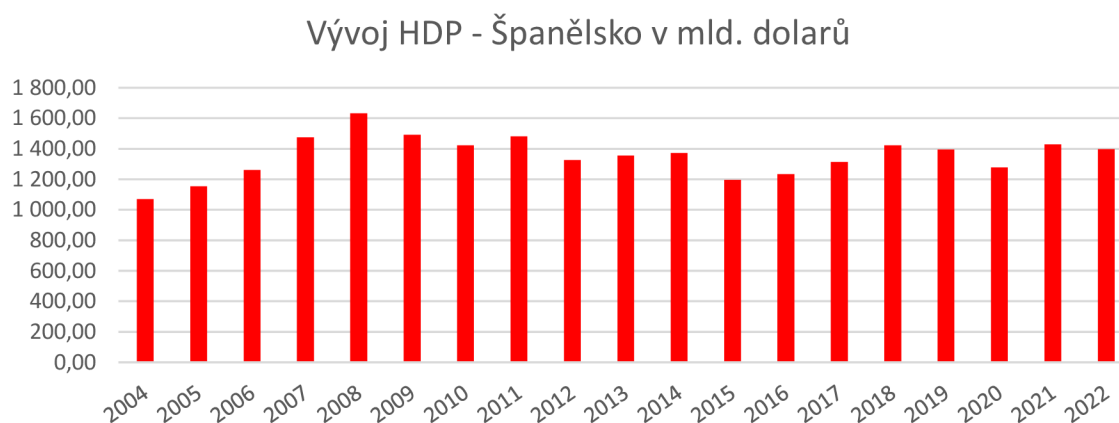
Pro sledování ekonomické situace byl jako první ukazatel použit hrubý domácí produkt a jeho vývoj za časový interval téměř dvaceti let a to konkrétně roky 2004 – 2022. Výchozí hodnota HDP v prvním sledovaném roce, kterým je rok 2004, činila 1 069 mld. dolarů. V posledním roce, jenž byl součástí intervalu, byl rok 2022, zde hodnota HDP činila 1 398 mld. dolarů. Při prvním pohledu na graf je patrné, že během sledovaného období došlo k několika změnám, které znamenaly růst, nebo naopak pokles hrubého domácího produktu. Na základě popsaného vývoje španělské ekonomiky v předešlé kapitole je na první pohled patrné, že události, které se staly před sledovaným obdobím a během sledovaného období, měly značný vliv na hrubý domácí produkt a kopírují tak časovou osu událostí.

V návaznosti přechodu na společnou měnu Evropské unie v roce 2000 je z grafu patrné, že pomyslná křivka má rostoucí trend a ekonomická situace Španělska je ve fázi růstu, který vrcholí roku 2008, kdy graf dosahuje hodnoty 1 632 mld. dolarů hrubého domácího produktu. Tato hodnota je zároveň nejvyšší hodnotou za sledované období vůbec a v následujících letech již nebyla překonána.

Po roce 2008, kdy nastala velká hospodářská recese v důsledku vyhlášení bankrotu americké investiční banky s globálním vlivem Lehman Brothers, se směr vývoje hrubého domácího produktu mění a dochází ke klesajícímu trendu vývoje španělského hospodářství. Také předešlé roky 2006 a 2007 vytvářejí umělý dojem silného prosperujícího státu, ve kterém díky mylnému přehledu došlo k vysokému zadlužení v řadách domácností, které se zadlužily za účelem vlastního bydlení s představou, že se jedná o investici bez ztráty hodnoty. Tato pomyslná bublina praskla a projevila se snížením HDP v roce 2009 hodnotou 1 491 mld. dolarů.

Klesající tendence ukazatele HDP pokračovala i v roce 2010, kdy na celosvětovou hospodářskou krizi navázala dluhová krize v eurozóně, kde jak již bylo řečeno, bylo Španělsko jednou ze zemí, která po předešlých událostech potřebovala finanční pomoc třetí strany. Roku 2011 došlo k poskytnutí pomoci, ekonomika se tak uměle nastartovala a vzrostla tak i hodnota HDP na 1 481 mld. dolarů. Než se španělské hospodářství vzpamatovalo kleslo HDP roku 2012 na hodnotu 1 325 mld. dolarů. Od dalšího roku je situace ve španělské ekonomice stabilizovaná a hrubý domácí produkt má opět tendenci růstu až do roku 2014, kdy dosahoval hodnoty 1 372 mld. dolarů. Protože v některých zemích eurozóny stále přetrvávala dluhová krize a situace nebyla stabilizována, bylo zapotřebí přejít k restrikcím, které měly za úkol vytvořit úspory pro lepší chod ekonomiky, to opět mělo vliv i na ostatní země eurozóny a došlo tak v roce 2015 k poklesu hodnoty HDP na 1 196 mld. dolarů. Od roku 2015 se projevuje opět rostoucí trend vývoje HDP, což je z grafu patrné až do roku 2018, kdy je hodnota na vrcholu a činí 1 422 mld. dolarů. Kdyby nepropukla roku 2019 pandemie koronaviru, je velmi pravděpodobný předpoklad, že by vývoj HDP i nadále rostl. Bohužel roku 2019 propukla pandemie koronaviru, která zapříčinila útlum v globální ekonomice a to mělo vliv na všechny země. Proto i Španělsko zaznamenalo klesající trend hrubého domácího produktu, hodnota roku 2020 klesla na hranici 1 277 mld. dolarů. Situace byla stabilizována, byl obnoven cestovní ruch a opět se zlepšil utlumený zahraniční obchod a tak rok 2021 vykazoval rostoucí vyšší hodnotu HDP, a to 1 421 mld. dolarů. Poslední sledovaný rok 2022 vykazuje opět nižší hodnotu HDP, konkrétně 1 397 mld. dolarů, snížená hodnota je důsledkem poklesu HDP v závislosti na Ruskou invazi na Ukrajinu, která měla negativní dopad nejen na ekonomiku Evropské unie.

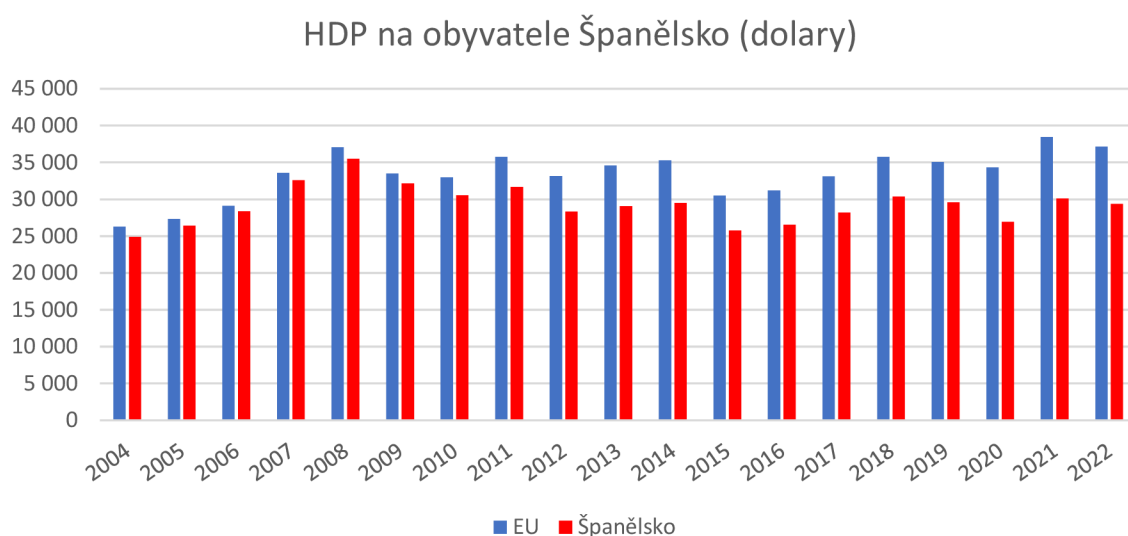
Graf č. 12 - Vývoj HDP – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Pro porovnání s ostatními zeměmi EU nebo v tomto případě v porovnání s průměrem členských států Evropské unie, bylo zapotřebí zpracovat data a následně pro lepší vizualizaci graf, který by byl pro porovnání vhodný. Z tohoto důvodu byla zpracována data z hodnot hrubého domácího produktu přepočteného na obyvatele. V grafu jsou pro lepší orientaci znázorněna data Španělského království červenou barvou a členských států EU modrou barvou.

Graf č. 13 - HDP na obyvatele – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Při prvním pohledu na graf lze říci, že hodnoty znázorněné v grafu jsou dvojího charakteru. V první třetině grafu lze pozorovat červené hodnoty španělského HDP na obyvatele jako velmi blízké průměru členských zemí EU, zde by se Španělsko mohlo srovnávat s Evropským průměrem. Ovšem od roku 2011 do konce sledovaného období je zde viditelný značný propad oproti evropskému průměru a lze tedy konstatovat, že Španělské království v důsledku globální recese a následné euro krize v letech 2008–2012, začalo za Evropským průměrem hrubého domácího produktu přepočteného na obyvatele zaostávat a již se mu rozdíl nedaří snížit, spíše naopak a propadá se tak mezi země s podprůměrným HDP na obyvatele.

Jak již bylo řečeno, v prvním sledovaném období, konkrétně na jeho počátku, byla hodnota v roce 2004 velmi podobná, španělské HDP na obyvatele nabývalo hodnoty 24 907 dolarů a průměr EU hodnoty 26 307 dolarů. Následuje období do roku 2008, kde jsou oba zkoumané subjekty s tendencí růstu. V roce 2008 hodnoty pro průměr EU dosahují

37 044 dolarů a španělské 35 511 dolarů. Pro Španělsko platí, že tato hodnota je za celé zkoumané období nejvyšší a již není žádným rokem překonána.

Následuje pokles v letech 2009 a 2010 z důvodu globální recese, která je důsledkem bankrotu americké investiční banky. V roce 2011 hodnota obou subjektů po dobu jednoho roku stoupne, následně však zas klesá a rostoucí trend v podobě třech po sobě jdoucích období následuje opět v letech 2012–2014. V roce 2014 se již hodnoty obou subjektů značně odlučují, evropský průměr dosahuje hodnoty HDP na obyvatele 35 281 dolarů a Španělsko 29 514 dolarů, rozdíl mezi hodnotami tedy dělí více než téměř 6 000 dolarů.

V roce 2015 je u obou subjektů znatelný pokles ve vývoji HDP na obyvatele, následuje tříletý růst vývoje HDP na obyvatele do roku 2018, časové období mezi rokem 2018 a 2019 činí téměř neznatelný rozdíl a lze konstatovat, že v tomto období vývoj stagnuje. Během roku 2019 vstupuje do popředí pandemie koronaviru, která u obou subjektů zapříčiní pokles vývoje hodnoty HDP na obyvatele, u průměru EU je však pokles méně patrný nežli u samotného Španělska, kde byl pokles strmější. V roce 2020, kde se hodnoty nacházejí na pomyslném dně, je HDP na obyvatele 26 690 dolarů pro Španělsko a 34 333 dolarů pro průměr EU. Rok 2021 představuje rok s rostoucím trendem HDP na obyvatele a zároveň evropský průměr nabývá nejvyšší hodnoty za celé sledované období, a to konkrétně 38 436 dolarů, zde rozdíl mezi Španělskem a průměrem EU činí více než 8 000 dolarů. Rok 2022 představuje pro Španělsko nepatrný pokles a lze hovořit o stagnaci, evropský průměr zaznamenává lehký pokles z důvodu invaze na Ukrajinu.

4.3.3 Inflace – vývoj Španělsko

Níže zpracovaný graf poukazuje na vývoj inflace ve Španělském království v porovnání s průměrem současných členských států Evropské unie, pro lepší přehled v oblasti porovnání s ostatními zeměmi v unii. Španělsko je opět pro jednotnost a přehlednost znázorněno červenou barvou, EU následně modrou. Graf je vytvořen za sledované období roku 2004 až 2022.

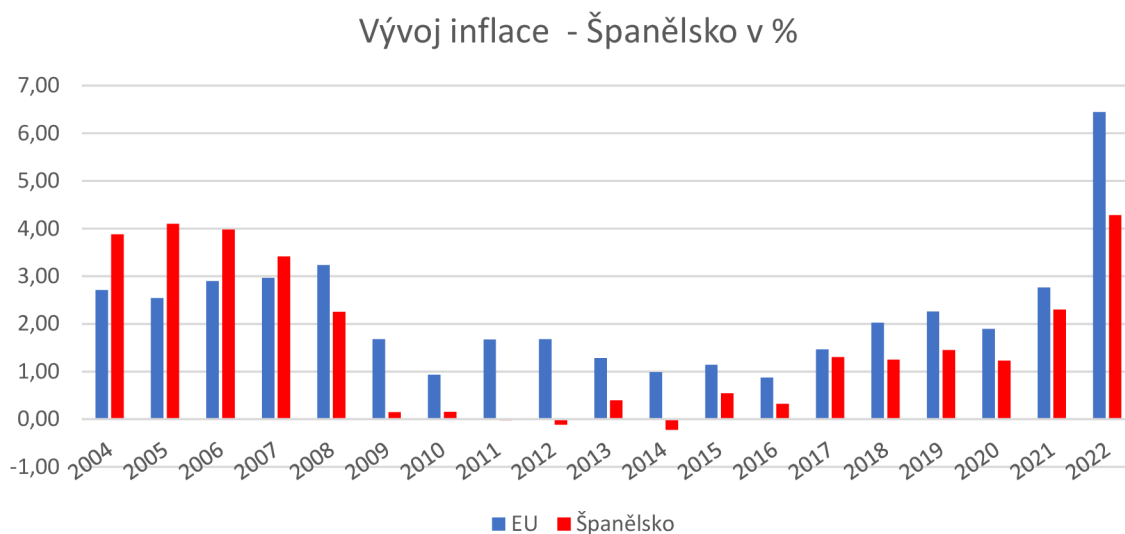
Z grafu je patrné, že do roku 2007 je španělská míra roční inflace ve vztahu k HDP nadprůměrná pro srovnání s průměrem EU, po zbytek sledovaného období již míra inflace Španělska nedosahuje průměrných hodnot Evropského průměru. V době dluhové a celosvětové krize lze dokonce konstatovat, že míra roční inflace Španělska ve vztahu

k HDP byla téměř nulová na rozdíl od EU. Nicméně, jak bude popsáno v dalších kapitolách, pokles inflace se negativně odráží v nárůstu nezaměstnanosti.

První sledovaný rok 2004 a rok 2005 nabývají oproti následujícím rokům rostoucí tendencí vývoje inflace ve vztahu k HDP, v roce 2004 je míra inflace ve vztahu k HDP v hodnotě 3,88 %, v roce 2005 činní tato hodnota 4,10 %. Lze předpokládat, že tento jev nastal v důsledku přechodu na společnou měnu euro v období okolo roku 2000. Následný růst inflace mohl být způsoben nestabilitou měny po její změně. Mezi roky 2005 a 2006 je nepatrný pokles v hodnotách, avšak následující roky je trend míry inflace klesající a roku 2011 je na nulové hodnotě. V období let 2004–2007 lze říci, že lidé mají menší důvěru v peníze a raději investují do stabilnějších statků, toho je zároveň důkazem již popisovaná tzv. bublina, kdy Španělé věřili v trh s nemovitostmi a investovali do bydlení, nechtěli držet peněžní prostředky ze strachu z jejich znehodnocení. Nicméně během roku 2008 přišel bankrot americké investiční banky v důsledku propadu trhu s nemovitostmi v USA, to způsobilo rozsáhlé potíže ve španělské ekonomice, lidé se začali snažit držet peníze, neinvestovat do nejistých komodit. Spolu se zhoršením ekonomické situace došlo k rušení pracovních míst a hromadnému propouštění, logicky začalo docházet ke zvyšování celkové roční míry nezaměstnanosti. Španělé tak museli šetřit a přestali utrácet peněžní prostředky. Po nastolení restriktivních opatření nezbytných pro stabilizaci finanční situace země ve formě nutnosti vytvoření úspor v letech 2011–2014, došlo k poklesu inflace k nulovým a následně záporným hodnotám v roce 2014 je hodnota nejnižší a vykazuje míru inflace k HDP -0,22 %. Výjimkou v tomto období je pouze rok 2013, kdy byla ekonomika uměle oživena a hodnota byla tak uměle zvýšena na kladnou hodnotu 0,4 %. Od roku 2015 již inflace nabývá pouze kladných hodnot a drží se v lehké pod doporučenou hodnotou 2 %. V letech 2017–2020 se i přes vypuknutí pandemie COVID - 19 drží roční míra inflace ve vztahu k HDP v intervalu 1,23 % – 1,45 %.

Vliv celosvětové pandemie se v inflaci projevuje až s odstupem, kdy razantně rostou spotřebitelské ceny statků a služeb a roční míra inflace spotřebitelských cen vrostla na hodnotu 8,5 %.

Graf č. 14 - Vývoj míry inflace – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.3.4 Nezaměstnanost – vývoj Španělsko

Stejně jako výše zkoumaná inflace je současně nezaměstnanost jedním z primárních témat, které jsou předmětem národní, ale současně nadnárodní politiky, ať už se jedná o hospodářskou politiku nebo řešení probíhá na sociální rovině či je předmětem politických debat. Nezaměstnanost je ze všech těchto oblastí jedním z nejdiskutovanějších témat, protože v případě stoupajícího nebo vysokého procenta nezaměstnanosti se jedná o velký problém, sociální, ekonomický i politický.

Následující graf je zaměřen na vývoj míry nezaměstnanosti vybraného státu, jak již bylo řečeno v teoretické části práce, jedná se o makroekonomický ukazatel. V grafu jsou zpracovány veškeré hodnoty za vybrané časové období. Předmětem zkoumání je vývoj míry nezaměstnanosti ve Španělském království za roky 2004-2022.

Z hlediska španělské ekonomiky je nezaměstnanost již historicky známým problémem. S vysokou nezaměstnaností se Španělsko potýká soustavně. Španělsko je druhou zemí Evropské unie s nejvyšší mírou nezaměstnanosti, po Španělsku následuje už pouze Řecko. Velkým problémem ve španělsku je též nedostatečná odbornost pracovních sil, protože Španělské království, stejně jako další země středozevní oblasti, se potýkají s vysokou mírou nigramotnosti a brzkým odchodem do důchodů, mají tedy zároveň málo ekonomicky aktivního obyvatelstva, k roku 2022 se jedná od 48 % celkové španělské populace.

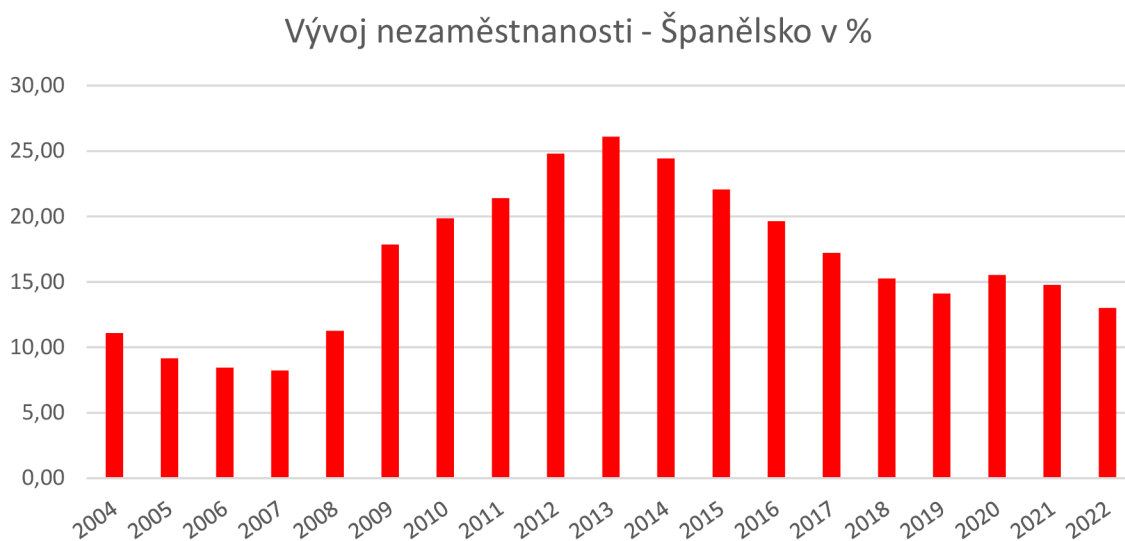
V prvním sledovaném roce nabývala roční míra nezaměstnanosti hodnoty 11,09 %, v následujících letech 2005, 2006 a 2007 plyne v klesajícím trendu a roční míra nezaměstnanosti se snižuje. V roce 2007 nabývá vůbec nejnižší hodnoty za celé sledované období, konkrétně 8,23 %, tuto hodnotu již Španělsko během sledovaného období nepřekoná.

Jak bylo patrné u inflace, která v letech 2005–2008 stoupala, naopak míra zaměstnanosti klesá, je to způsobeno zdánlivě dobře fungujícím trhem rozvíjející se země. V roce 2008 přichází velká hospodářská krize odstartovaná bankrotem americké banky Lehman Brothers, která má enormní vliv na celosvětový trh a způsobila, že se většina ekonomik potýká se značnými problémy, které ústí v potřebu snižování nákladů a první variantou, která bývá snižování nákladů je omezování, rušení pracovních míst a snižování počtu pracovníků. Ti jsou propuštěni a stávají se z nich nezaměstnaní. Z počáteční hodnoty roku 2008, kdy roční míra nezaměstnanosti činila 11,25 % stoupla tato hodnota během jednoho roku na 17,86 %.

Bohužel i následující roky představují rostoucí trend z hlediska roční míry nezaměstnanosti. Roku 2010, kdy byla hodnota míry nezaměstnanosti na 19,86 %, navázala na celosvětovou krizi dluhová krize eurozóny. Ta byla příčinou dalšího snižování nákladů, utlumení tvorby nových pracovních příležitostí a možnosti získat nové zaměstnání. V tomto období se objem pracovních míst jen ve stavebnictví snížil o 36 %. Enormní nárůst cen z důvodu významného zvýšení nákladů vedlo ke zdražování a následné ztrátě konkurenceschopnosti, kde se opět projeví potřeba snížení nákladů a prvořadě se projeví v omezení pracovní síly.

Z hlediska ukazatele míry nezaměstnanosti se pracovní trh během roku 2014 stabilizuje a plynulým tempem míra nezaměstnanosti klesá až do roku 2019, kdy se zastaví na hodnotě 14,10 %. Bohužel vlivem koronavirové pandemie, dochází k omezení provozů, utlumení cestovního ruchu, k uzavírání gastronomických a ubytovacích zařízení a přichází o práci velké množství lidí, jen objem cestovního ruchu se snížil o více než 60 %. Roku 2020 v důsledku popsaného, vzrostla nezaměstnanost na 15,53 %. V následujícím roce došlo ke stabilizaci situace a míra nezaměstnanosti nabyla opět klesající tendence během let 2021-2022, kdy poslední zkoumaná hodnota byla 13,01 %.

Graf č. 15 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

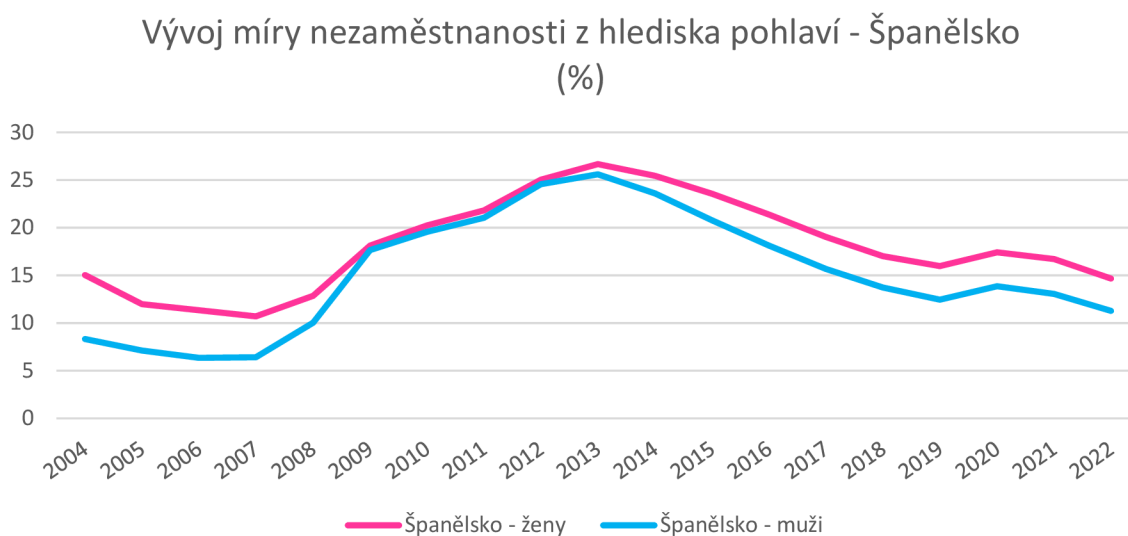
Pro bližší zkoumání španělského vývoje nezaměstnanosti bylo v této práci zvoleno zpracování míry nezaměstnanosti na základě dělení dle pohlaví.

V grafu je na první pohled patrné, že křivky vývoje nezaměstnanosti se po většinu sledovaného období od sebe odchyľují, existují tedy značné rozdíly v nezaměstnanosti mezi pohlavími. Po bližším zkoumání lze konstatovat, že křivka vývoje míry nezaměstnanosti žen převyšuje míru nezaměstnanosti mužů. Vyšší nezaměstnanost u žen je ovlivněna hned několika faktory. Jedním ze základních faktorů je fakt, že ženy ve Španělsku jsou sice vzdělanější než muži, ale pracovních příležitostí mají méně i z důvodu vysokého počtu žen pracujících pouze na částečný úvazek. Chod španělské politiky je historicky zkostratělý a nelze zde hovořit o flexibilitě, to samé platí pro španělský trh práce. Ženy jsou znevýhodněny hned v několika ohledech, oproti mužům mají o 20 % nižší mzdy ovšem to neplatí pouze pro španělskou ekonomiku. Dalším faktorem, je přístup k ženám s dětmi, rodičovská dovolená je ve Španělsku poskytuje ženám maximálně 16 týdnů rodičovské dovolené. Což je v průměru o polovinu méně, než poskytují ostatní země EU jako je Německo, Francie nebo Švédsko. Z tohoto důvodu mají ženy značné problémy, jak se postarat o děti a zároveň pracovat, ženy s dětmi jsou tak na trhu práce méně perspektivní nežli ženy bez dětí nebo muži.

Z hlediska dat uvedených v grafu, v prvním sledovaném roce 2004 byla roční míra nezaměstnanosti z 8,33 % tvořena muži a z 15 % ženami, což je téměř dvojnásobný rozdíl.

Následující roky míra nezaměstnanosti klesá až do roku 2007, zde stále zůstává téměř dvojnásobný rozdíl v nezaměstnanosti mezi muži (6,41 %) a ženami (10,7 %). Zároveň je rok 2007 obdobím s nejnižší mírou nezaměstnanosti, za celé sledované období se již hodnoty nedostanou pod tuto hranici. V roce 2008 je z grafu patrný nárůst nezaměstnanosti z důvodu propuknutí globální recese, lze sledovat, že křivka míry nezaměstnanosti mužů rostla strměji, než křivka míry nezaměstnanosti žen. Rozdíly mezi nezaměstnaností mužů a žen se začaly snižovat a následující léta představovala téměř identické hodnoty, rozdíl se pohyboval v intervalu do 1 %. Vliv na zvýšení mužské míry nezaměstnanosti mělo také odvětví stavebnictví, které snížilo z řad pracovních sil své stavy o 36 % a protože ve stavebnictví převládá mužská pracovní síla, projevila se zvýšená nezaměstnanost mnohem výrazněji na mužské křivce. V průběhu světové recese a následné dluhové krize v eurozóně v letech 2008–2013 rostla nezaměstnanost vysokým tempem. Meziroční rozdíl v období 2007–2008 činil u žen 2 %, u mužů 4 %, následující rok 2009 způsobil v mužské nezaměstnanosti rozdíl 7,5 %. Období mezi roky 2009–2011 vykazovalo plynulý růst s meziroční změnou 2 %. v roce 2012 se opět projevila krize strmějším růstem nezaměstnanosti. Roku 2013 dosáhla míra nezaměstnanosti svého vrcholu, kdy mužská míra nezaměstnanosti dosahovala 25,6 % a ženská 26,67 %, od tohoto roku míra nezaměstnanosti klesá, napáchané škody při krizi se daří stabilizovat. Avšak pomyslné nůžky mezi mírou nezaměstnanosti mužů a žen se začínají opět rozevírat a není zde předpoklad, že by se situace změnila. Nezaměstnanost klesá až do roku 2019. V následujícím období opět vzroste kvůli pandemii koronaviru, ale již následující roky 2021 a 2022 vykazují klesající trend míry nezaměstnanosti a na konci sledovaného období míra nezaměstnanosti u žen dosahuje 14,66 % a u mužů 11,27 %.

Graf č. 16 - Vývoj míry nezaměstnanosti dle pohlaví – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

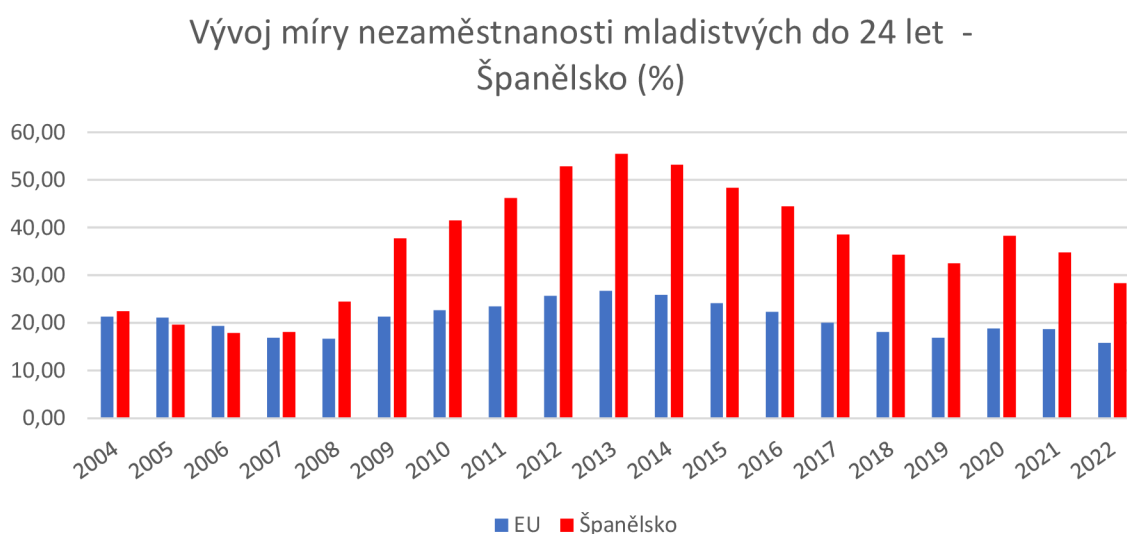
Španělsko se v rámci míry nezaměstnanosti také protýká s velmi vážným problémem, a to konkrétně s vysokou mírou nezaměstnanosti v oblasti mladých lidí ve věkové kategorii 15–24 let. Z obou předešlých grafů věnovaných nezaměstnanosti je patrné, že se přesně svým tvarem křivky odrážejí i v případě níže zpracovaného grafu, který je zaměřen na nezaměstnanost mladých osob do 24 let. Průběh a jednotlivé výkyvy již byly rozebrány u předchozích grafů a není nutné zde tedy znovu popisovat nastalé události. Podstatnými jsou hodnoty, kterých nezaměstnanost mezi mladými dosahuje a faktory, které ovlivňují její výši.

Nejnižší hodnotou za celé sledované období je míra nezaměstnanosti v roce 2006, kdy dosahuje hodnoty 17,88 %. Společně se v letech 2004–2006 držela těsně nad evropským průměrem, nadcházející roky již je vysoko nad průměrem v negativním smyslu. Již roku 2007 došlo ke zvratu a nezaměstnanost mladistvých začala strmým tempem růst, kdy v roce 2013 tato hodnota eskalovala do výše alarmujících 55,47 %. Následně došlo ke zlomu a křivka nezaměstnanosti klesá stejným sklonem, jako stoupala do roku 2013. Snižování nezaměstnanosti probíhá do roku 2019, kdy je hodnota na 32,53 %. Následující rok kvůli omezením v pandemii vzroste na 38,28 %, ale jedná se pouze o jednorocní nárůst a v letech 2021 a 2022 klesá s koncovou hodnotou 28,34 %. Vysoká nezaměstnanost mezi mladými lidmi je způsobena značnou mírou nízkého nebo neúplného vzdělání, státní školní systém

má značné nedostatky. Nejčastějším důvodem nedokončeného vzdělání je předčasné ukončení.

Dalším problémem z hlediska trhu práce je různá úroveň dosaženého vzdělání, která způsobuje nerovnováhu nabízených pracovních míst na trhu práce. Velmi důležitým aspektem jsou také odbory a ztížený vstup absolventů do trhu práce bez praxe.

Graf č. 17 - Vývoj míry nezaměstnanosti mladistvých 15-24 let – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.3.5 Obchodní bilance – vývoj

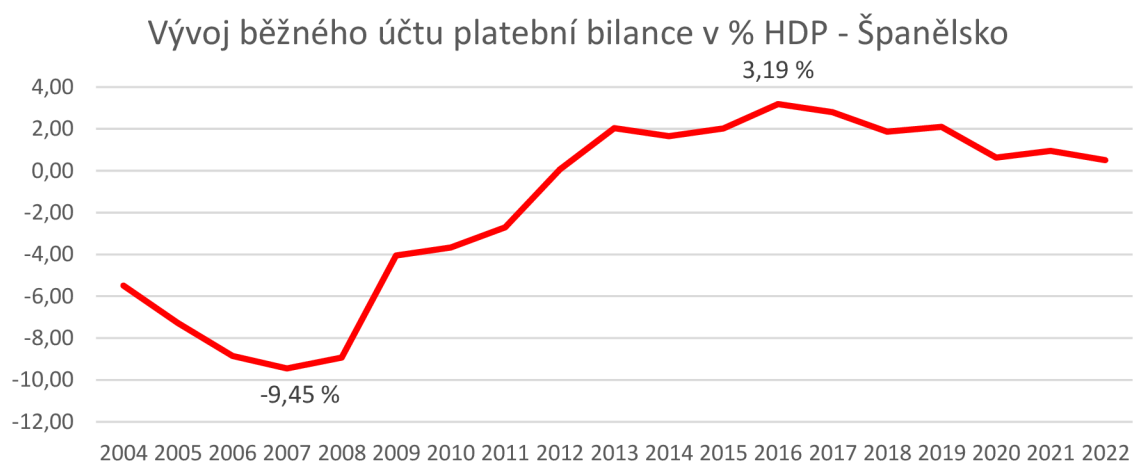
Platební bilance běžného účtu

Vývoj běžného účtu platební bilance ve Španělském království je v první polovině sledovaného období charakteristický vývojem v záporných hodnotách, následně lze pozorovat překročení hranice do kladných hodnot. Jeho vývoj svou křivkou kopíruje události, jež formovaly a ovlivňovaly španělskou ekonomiku. Sledovaným obdobím je pro vývoj platební bilance běžného účtu časový úsek od roku 2004 do 2022.

Z grafu je patrné, že přechod na společnou měnu eurozóny způsobil nerovnováhu peněz a spolu s dalšími faktory došlo k velkému zadlužení domácností, když investovaly před rokem 2007 do trhu s bydlením, následný růst nezaměstnanosti, který nastal po potřebě snížení nákladů na výrobu. To se projevilo ve vzájemném souběhu událostí na potřebě zvýšení objemu importu, což Španělsko stálo více peněz, a i přes soustavné navyšování objemu exportu, import stále převažovala platební bilance běžného účtu vykazovala záporné

a stále se prohlubující hodnoty. V roce tato hodnota dosahovala záporné hodnoty – 5,49 % ve vztahu k HDP. Následující roky běžný účet dosahoval stále vyšších záporných hodnot, nejnižší byla v roce 2007 hodnotou -9,45 % ve vztahu k HDP. Zde došlo ke zlomu, přestože ve světě vypukla krize a následovala krize v eurozóně, Španělsko dokázalo do roku 2009 razantně snížit platební bilanci na – 4 % ve vztahu k HDP. I další roky ve sledovaném období představují růst v oblasti vývoje běžného účtu obchodní bilance. Roku 2012 je vývoj ve fázi, kdy se Španělsko dostalo ze záporných hodnot. Vyjma roku 2014, který vykazoval 0,4 % pokles ve vývoji, hodnoty rostly do roku 2016, kdy běžný účet platební bilance vykazuje nejvyšší hodnotu v podobě 3,19 % ve vztahu k HDP. Od roku 2017 lze pozorovat klesající tendenci vývoje běžného účtu platební bilance, i v posledním roce vykazuje běžný účet bilanci ve vztahu k HDP kladné hodnoty, konkrétně 0,5 %, lze však přepokládat, že pokud se export výrazně nezvýší nebo naopak množství importu nesníží, lze očekávat, že následující roky se běžný účet platební bilance Španělska opět dostane do záporných hodnot.

Graf č. 18 - Vývoj běžného účtu platební bilance – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Obchodní bilance

Na základě předešlé kapitoly o vývoji běžného účtu platební bilance byl pro lepší porozumění a vizualizaci vytvořen graf, který představuje vývoj obchodní bilance za sledované období let 2004 až 2022.

Pro lepší přehlednost byl vytvořen na základě zjištěných dat sloupcový graf, kde jsou zpracovány samostatné hodnoty v jednotlivých letech zvlášť pro vývoz a zvlášť pro dovoz.

Graf vykazuje v první třetině záporné hodnoty obchodní bilance, protože import převažuje nad exportem. To je způsobeno nerovnováhou mezi tokem peněz do výroby a produkcí. Objem peněz vkládaných do výroby se zvýšil, ovšem tempo růstu produkce nešlo stejnou úměrou, ale bylo nižší. Tím bylo zapříčiněno razantní zdražení, ztráta konkurenceschopnosti a následná potřeba zvýšení importovaného zboží.

Od roku 2011 se situace mění a španělský export začíná převyšovat objem importu. Od tohoto roku do konce sledovaného období se situace nemění, pouze dochází k rozdíům mezi výši přebytku exportu nad importem v daném roce nebo ve skocích mezi jednotlivými roky z hlediska poklesu nebo zvýšení objemu obou zkoumaných subjektů.

Import

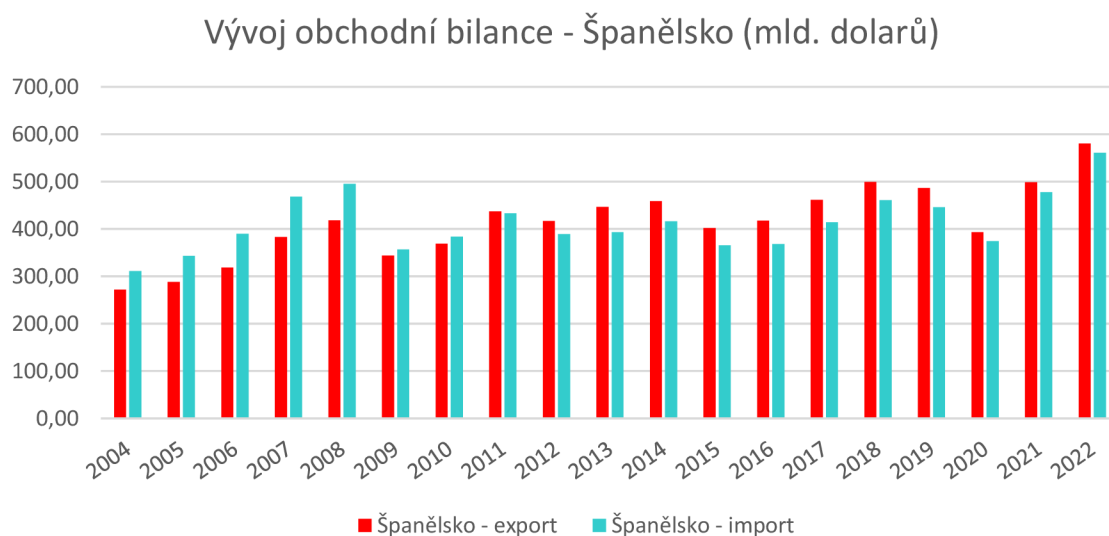
Z grafu je patrné, že v období let 2004–2010 převažoval import nad exportem kvůli již popsaným skutečnostem výše. Počáteční hodnota importu v roce 2004 představovala objem 311,23 mld. dolarů zboží v penězích. Následující roky rostl import plynulým tempem po rovnoměrné pomyslné přímce, roku 2008 se vyšplhal na hodnotu 495,42 mld. dolarů. V důsledku globální recese došlo k prudkému snížení objemu dováženého zboží na hodnotu 356,96 mld. dolarů, následně objem dovozu opět narůstá a další pokles je zaznamenán roku 2012 v důsledku dluhové krize eurozóny, kdy import klesl na hodnotu 389,34 mld. dolarů. Opět následuje tříleté období růstu. V roce 2015 je zaznamenán další propad, jehož příčina je stále spojena s dluhovou krizí odstartovanou v roce 2010. Od roku 2016 do roku 2018 objem importu znovu zaznamenává růst, avšak v roce 2019 vstupuje do popředí pandemie koronaviru, která snižuje objem importovaného zboží, ale jak bude v následujícím odstavci patrné, tak i objem exportovaného zboží. Rok 2020 vykazuje hodnotu importu 374,70 mld. dolarů. Po překonání koronavirové krize vykazují data z grafu opět rostoucí tendence v letech 2021-2022. Rok 2022 je zároveň rokem s nejvyšší hodnotou importu za celé sledované období a to 561 mld. dolarů.

Export

Vývoj exportovaného zboží se nese ve velmi podobném trendu vývoje jako import. Tvar grafu vykazuje homogenní vývoj obou složek obchodní bilance, to znamená, pokud roste export, roste současně i import a naopak. Jak již bylo řečeno v podkapitole věnované importu, v první třetině grafu sledovaného období byl export nižší než import. Počáteční hodnota v roce 2004 činila 271,67 mld. dolarů, což je odhadem o 40 mld. dolarů méně, než představoval import. Z grafu je patrné, že růstu exportu docházelo vždy v pozvolných

vlnách, vyjma roku 2009, kdy se propad exportu skokově ocitl z důvodu zmiňované celosvětové recese v hodnotě 343,96 mld. dolarů, což představovalo meziroční pokles oproti roku 2008 téměř 75 mld. dolarů. V následujících letech proběhl opět nárůst objemu exportu, kde nejvyšší hodnotou byla v roce 2011 hodnota 437,33 mld. dolarů. Následoval pokles roku 2012, v roce 2013 se situace opět zlepšila a rostla až do roku 2014, kdy se hodnota exportu vyšplhala na hodnotu 459,12 mld. dolarů. Pouze rok 2015 znamenal značný propad na 402,04 mld. dolarů, v roce 2016 objem vývozu opět stoupal až do roku 2018. Následoval dvouletý pokles 2019–2020 kvůli pandemii koronaviru. Roky 2021 a 2022 opět vykazují výrazné změny formou strmého růstu objemu exportu na konečnou hodnotu 580,68 mld. dolarů. Je však potřeba dodat, že zároveň roste také import a výsledek obchodní bilance vykazuje v tomto měřítku pouze nepatrný přebytek exportu nad importem.

Graf č. 19 - Vývoj obchodní bilance – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

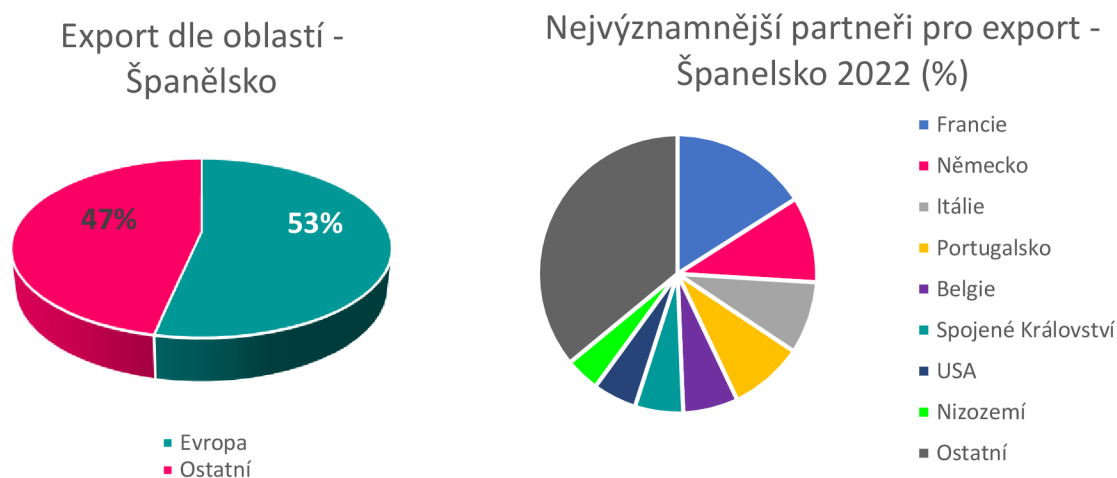
Ze strany dováženého zboží jsou pro Španělsko stěžejními obchodními partnery Čína, jejíž objem za rok 2022 činil 52,2 mld. dolarů, ihned po Číně je hlavním importérem pro Španělsko Německo s 45,32 mld. dolarů. Dále následují státy Francie s 43,05 mld. dolarů, Spojené státy americké 35,54 mld. dolarů, Itálie s 29,35 mld. dolarů a Nizozemí s 20,52 mld. dolarů. Z hlediska typu dováženého zboží do Španělska se ve velké míře dovážejí v roce 2022 minerální oleje a fosilní paliva na bázi ropy v objemu 55,09 mld. dolarů, motorová vozidla a spolu s nimi spojenými náhradními díly a příslušenstvím

v objemu 38,84 mld. dolarů, strojní zařízení za 36,66 mld. dolarů, elektronika v přepočtu za 34,83 mld. dolarů. Značnou část import zaujímá také farmaceutický nebo hutní průmysl a další.

Z hlediska exportu ze Španělska převažují motorová vozidla a spolu s nimi spojenými náhradními díly a příslušenstvím v přepočtu za 54,14 mld. dolarů v roce 2022, stroje v hodnotě 25,13 mld. dolarů, následují nerostná paliva, minerální oleje apod. Nezanedbatelným opět není ani farmaceutický nebo hutní průmysl a vývoz potravin jakými jsou například ovoce, citrusy, ořechy apod., či vývoz masa. Nejdůležitějšími partnerskými zeměmi pro export jsou pro Španělsko, Francie do které bylo za rok 2022 exportováno zboží za 63,13 mld. dolarů, následuje Německo z exportem ve výši 39,36 mld. dolarů, sousední Portugalsko s 33,76 mld. dolary, Itálie s 33,14 mld. dolarů, Belgie s objemem 25,15 mld. dolarů a další.

V níže zpracovaných grafech je prezentován vizuální přehled exportovaného zboží dle procentuálního zastoupení obchodních partnerů.

Graf č. 20 - Export Španělska

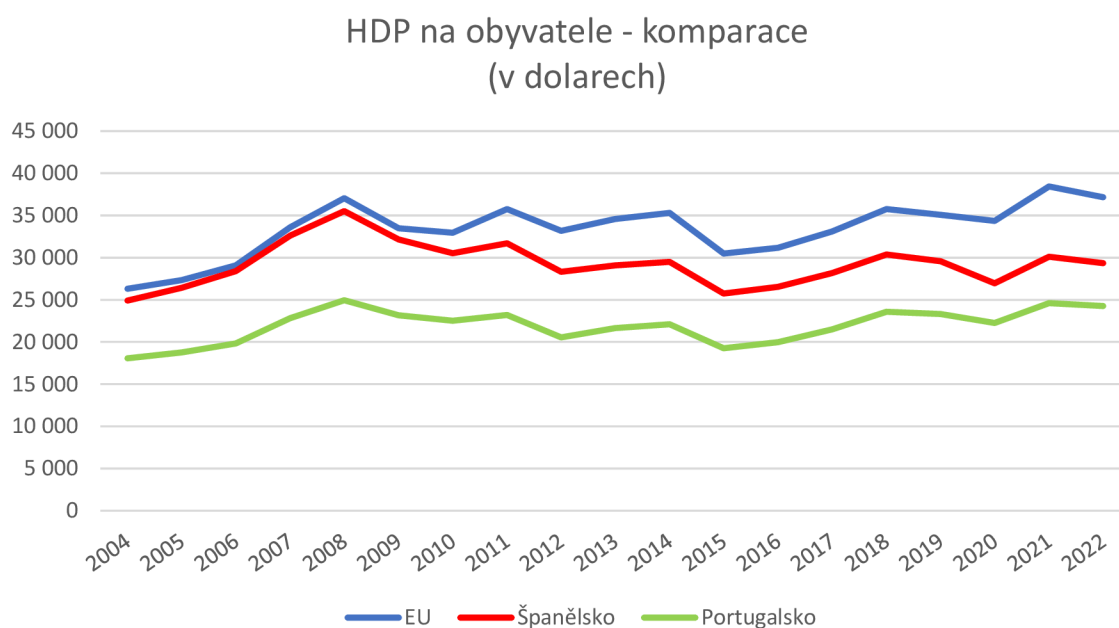
Zdroj: vlastní zpracování dle dat z tradingeconomics.com 2023

4.4 Komparace ekonomik vybraných států

4.4.1 HDP na obyvatele

Z grafu níže lze pozorovat, že vývoj HDP na obyvatele portugalské i španělské ekonomiky probíhá téměř identicky. Pro širší porovnání je zde umístěn také vývoj HDP na obyvatele průměru EU, který svou křivkou také téměř kopíruje sledované ekonomiky. Dle jednotlivých výkyvů lze sledovat jednotlivé ekonomické krize, které otřáslly všemi ekonomikami. Obě země však zaostávají za evropským průměrem, Španělsko na počátku sledovaného období jen nepatrně, ale dalšími sledovanými roky se od evropského průměru dále odchyluje pod průměr. Nejvyšší hodnotu HDP u všech ekonomik vykazoval rok 2008, Portugalsko mělo HDP na obyvatele ve výši 24 949 dolarů a Španělsko 35 511 dolarů. Od tohoto roku, kdy odstartovalo dlouhé období ekonomických krizí nadnárodního charakteru se již nepodařilo hodnotu HDP na obyvatele z roku 2008 pokořit.

Graf č. 21 - Vývoj HDP na obyvatele – komparace

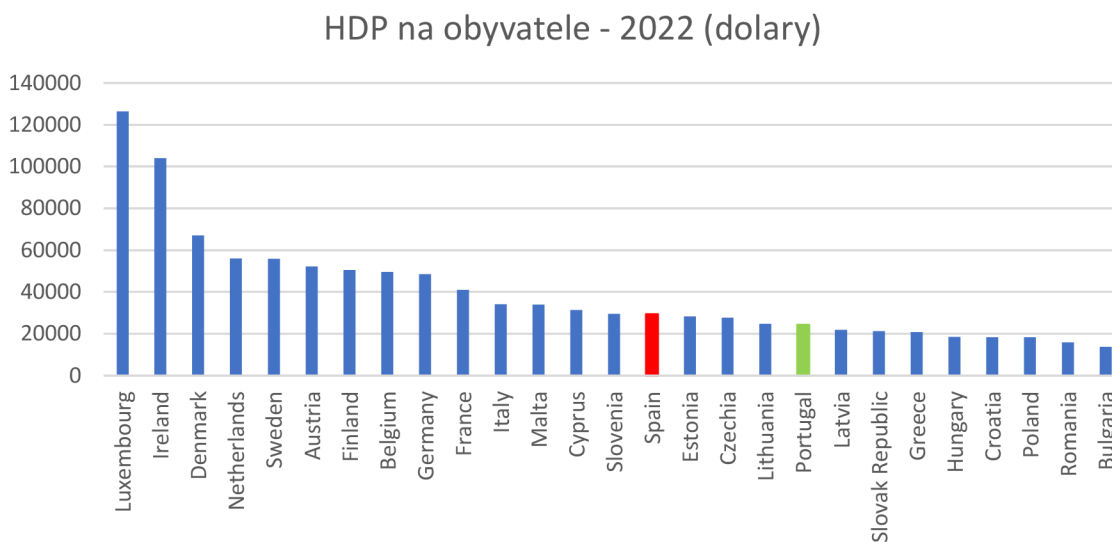

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Pro porovnání se všemi ekonomikami evropské sedmadvacítky byl zpracován graf uvádějící HDP na obyvatele každé členské země EU v roce 2022. Z grafu je patrné, že obě země se nachází ve druhé polovině evropské 27. Španělsko se nachází těsně za polovinou na 15. místě, a i přes svou velikost ekonomiky se z hlediska HDP neřadí k elitám Evropské

unie, kterými jsou Lucembursko, Irsko nebo třeba Nizozemsko. Portugalsko se nachází na 19. příčce.

Graf č. 22 - HDP na obyvatele EU27 – rok 2022

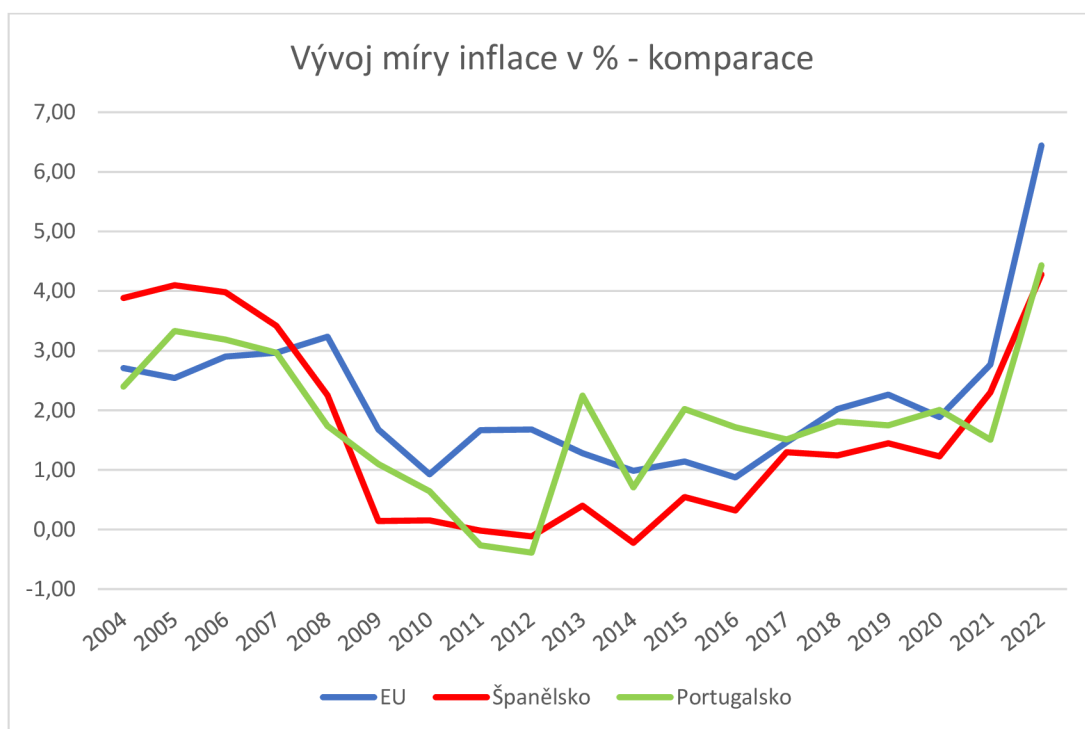
Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.4.2 Inflace

Z grafu je patrné, že z hlediska inflace se každá ekonomika vyvíjela odlišně, poklesy nebo naopak růsty vlivem jednotlivých krizí - 2008 Velká hospodářská krize, 2010 dluhová krize v eurozóně a 2019 pandemie koronaviru. Probíhaly stejně, avšak každá ekonomika na ni reagovala jinou výší změny inflace, to je na grafu patrné dle jednotlivých sklonů křivek. Obě ekonomiky vykazují od roku 2005 pokles míry inflace ve vztahu k HDP. Portugalsko se projevuje mírnějším sklonem křivky. V závislosti na „prasklou bublinu“, kdy byly skupovány nemovitosti za účelem stabilní investice peněz, se velmi strmým tempem snížila španělská míra inflace z hodnoty 4,1 % na hodnotu 0,14 % v roce 2009. Lidé mají najednou strach utrácet peníze a šetří, také roste míra nezaměstnanosti a vznikají tak obavy o zaměstnání. Na Španělskou i Portugalskou zhoršující se ekonomickou situaci plynule navázala světová ekonomická krize roku 2008. Roku 2011 se dostává portugalská míra inflace do záporných hodnot, konkrétně – 0,27 %. Záporná hodnota přetrvává i v roce 2012, následně je opět zaznamenán růst inflace do roku 2013. V následujícím období lze v obou ekonomikách sledovat klesající míru inflace navázanou na dluhovou krizi v eurozóně, kdy obě zkoumané země musely v důsledku neúnosné ekonomické situace požádat o záchraný balíček z Mezinárodního měnového fondu. Následně se vzpamatovávají z této ekonomické

krize, Portugalsko do roku 2017 a Španělsko v roce 2016. V roce 2019 přišla pandemie koronaviru, která opět způsobila problémy napříč všemi ekonomikami, kdy opět došlo ke zvýšení míry inflace. Dopady koronavirové krize však pokračují i nadále a připojuje se k nim ještě invaze Rusů na Ukrajinu, což v roce 2022 znamenalo obrovský nárůst cen a míra inflace tak během ročního období na hodnotu převyšující 4 %. Ve srovnání s EU se portugalská míra inflace pohybuje vždy v blízkosti evropského průměru, výjimkou je pouze období let 2011-2012, kdy je kvůli eurokrizi portugalská míra inflace v záporných hodnotách. Naopak Španělsko je od roku 2008 pod evropským průměrem a v jeho patrné blízkosti se pohybuje až od roku 2017.

Graf č. 23 - Vývoj míry inflace – komparace

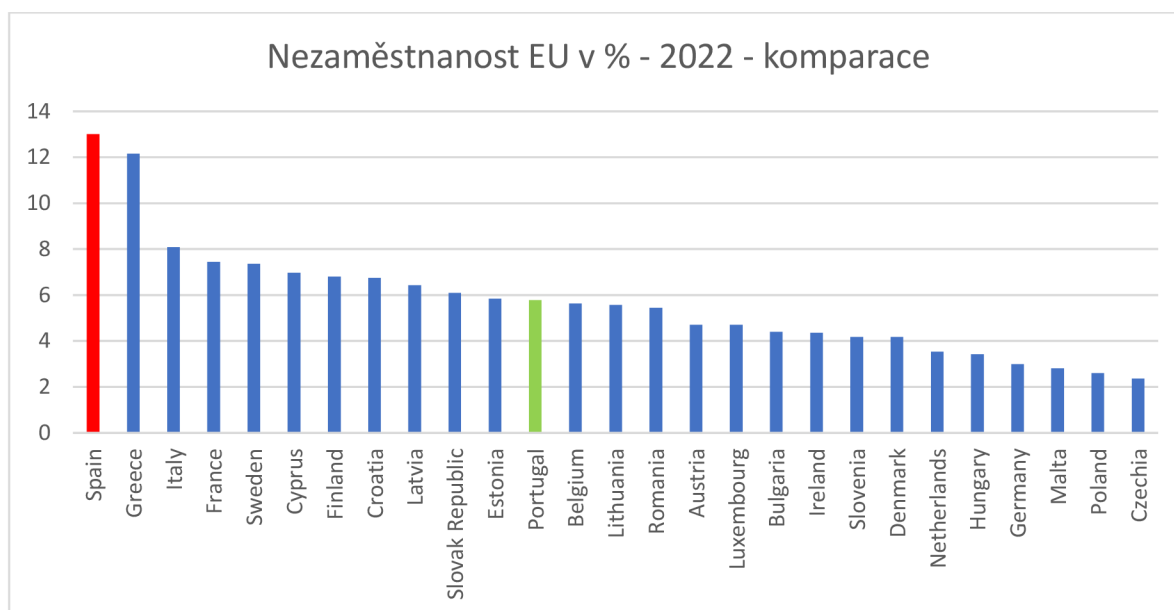

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.4.3 Nezaměstnanost

Z prvního grafu, kterým je míra nezaměstnanosti sledovaná v roce 2022, je na první pohled patrné, že se Španělsko s mírou nezaměstnanosti 13 % potýká s velmi závažným problémem v oblasti nezaměstnanosti. Předčilo i Řecko, které dlouhodobě drželo pomyslnou první příčku. Portugalsko zaujímá 12. pozici mezi evropskými státy a svou hodnotou se pohybuje těsně pod hranicí míry nezaměstnanosti 6 %.

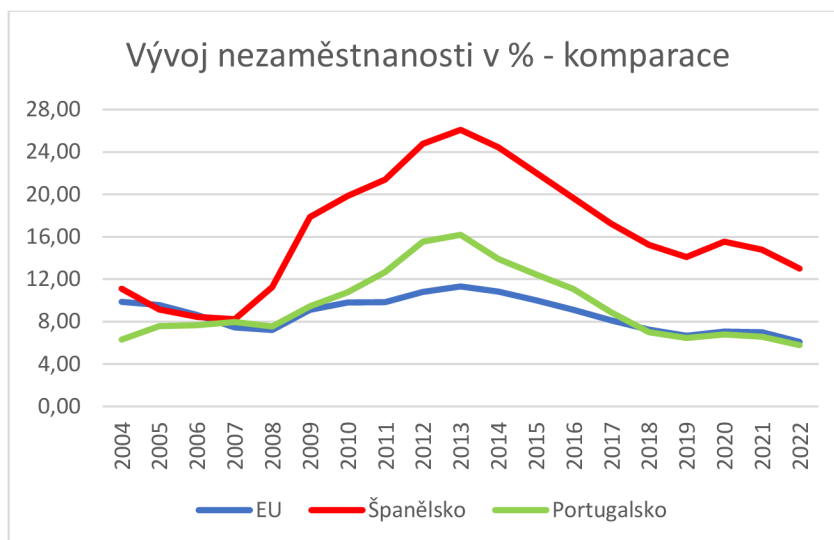
Graf č. 24 - Míra nezaměstnanosti EU rok 2022

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Avšak z dlouhodobého hlediska po shlédnutí grafu č. 25, lze pozorovat, že celková situace v oblasti nezaměstnanosti se pozvolným tempem každoročně zlepšuje. To samé platí i pro Portugalsko. Dále si lze všimnout, že od roku 2008 se křivky nezaměstnanosti obou zemí téměř identicky kopírují a jejich rozdíl v % hladině je souběžný. Jak již bylo řečeno, nezaměstnanost ve Španělsku je vysoko nad průměrem Evropské unie, rozdíl je téměř dvojnásobný. Portugalsko se kromě let 2009-2017, kdy se vyrovnávalo s dluhovou krizí eurozóny, drží na průměru EU. V letech 2008–2013 probíhal v obou zemích nárůst nezaměstnanosti zapříčiněný globální recesí a následnou krizí v eurozóně. Roku 2013 dosáhla míra nezaměstnanosti vůbec nejvyšších hodnot, Portugalsko 16,19 % a Španělsko 26,09 %. Následně se situace v oblasti nezaměstnanosti začala lepší a kromě období koronavirové krize dál plynulé klesá. K současným hodnotám roku 2022, Portugalsko 5,78 %, Španělsko 13,01 %.

Graf č. 25 - Vývoj míry nezaměstnanosti – komparace

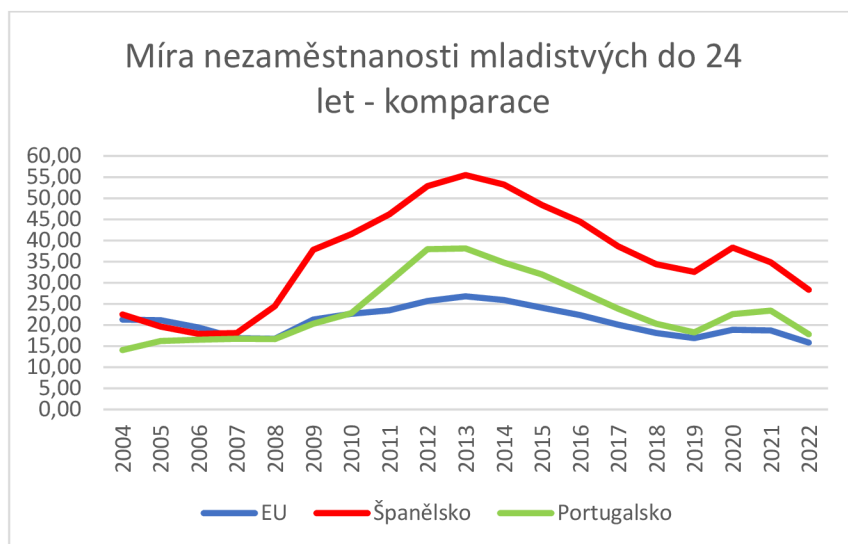
Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Jak již nastiňuje předchozí graf vývoje celkové míry nezaměstnanosti, španělská ekonomika se potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti, ta pod sebou ukrývá také míru nezaměstnanosti osob ve věku 15–24 let. V této věkové skupině se potýkají obě zkoumané ekonomiky s vysokou mírou nezaměstnanosti. V první části sledovaného období se hodnoty obou ekonomik pohybovaly pod 25 %, Portugalsko tuto hranici překročilo v roce 2011, kdy se projeví dopady celosvětové a evropské dluhové krize. Roční míra nezaměstnanosti osob ve věku 15-24 let meziročně stoupla o 15 %, z 22,76 % na 37,92 %. Ve Španělsku se velké problémy s nezaměstnaností této skupiny projeví již v roce 2009, kdy z 24,46 % v roce 2008 stoupla roční míra nezaměstnanosti osob do 24 let na 37,74 %. V důsledku krizí nezaměstnanost dále stoupala až do roku 2013, kdy se ve Španělsku dostala na alarmujících 55,47 % a v Portugalsku na 38,11 %, což bylo u Španělska více než dvojnásobkem průměru EU, který byl krizemi také značně ovlivněn. Roku 2013 vytvořila Evropská unie Iniciativu na podporu zaměstnanosti mladých lidí, která je hlavním finančním zdrojem pro podporu zaměstnanosti. Je určena pro země, které se potýkají s nezaměstnaností v této věkové kategorii nad 25 %. Iniciativa zajišťuje podporu ve formě financování stáží, pracovních míst, či dalším typům vzdělávání, které vedou k získání kvalifikace a následně k lepším pracovním příležitostem.

Této iniciativy využívá velké množství zemí včetně Španělska. Od pomyslného vrcholu v míře nezaměstnanosti roku 2013 se situace plynule zlepšuje a míra nezaměstnanosti každým sledovaným obdobím klesá, vyjma období pandemie koronaviru,

následně se křivka míry nezaměstnanosti vrací ke svému trendu snižování míry nezaměstnanosti, jako tomu bylo před pandemií. V posledním sledovaném roce lze sledovat, že portugalská míra nezaměstnanosti je těsně nad průměrem EU s rozdílem 2 % a Španělsko na 28,34 %, nicméně stále je předpoklad snižování míry nezaměstnanosti osob do 24 let.

Graf č. 26 - Míra nezaměstnanosti mladých 15-24 let – komparace

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

4.4.4 Zahraniční obchod

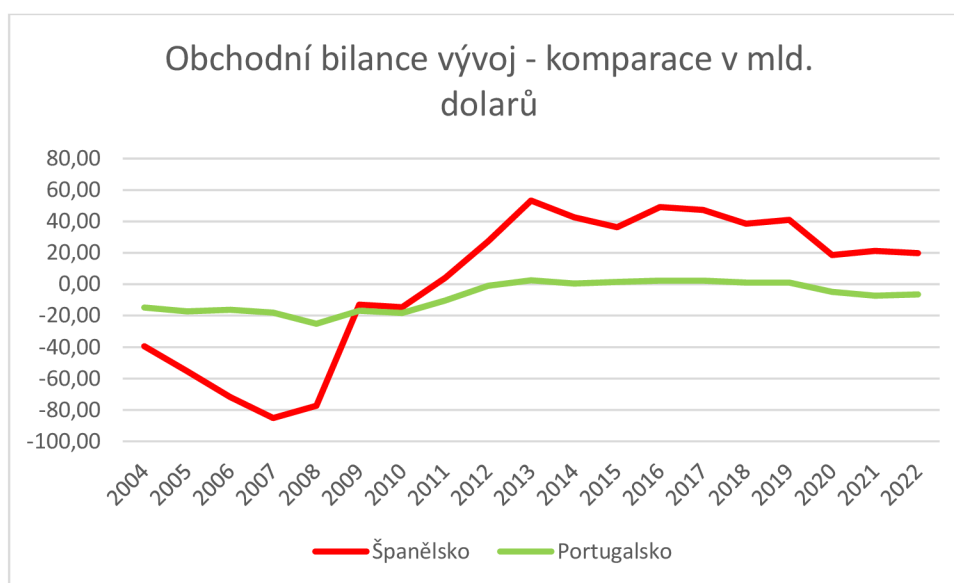
Co se týče zahraničního obchodu, obě zkoumané země se od sebe diametrálně liší objemem importu a exportu. Pokud bude pozornost zaměřena na Portugalsko, dovoz a vývoz se pohybuje v desítkách miliard dolarů, naopak případě Španělska lze hovořit o stovkách miliard dolarů. Portugalská obchodní bilance se pohybuje v rozmezí 50–135 miliard dolarů ať už v rovině exportu nebo importu. Španělský interval se pohybuje během sledovaného období 2004–2022 v hodnotách 270–580 miliard dolarů. Portugalsko z hlediska zahraničního obchodu zatím není tak výrazné, pokud se však naplní předpoklad o hlavním producentovi lithia, což je i nyní velkým tématem z důvodu velkých nalezišť na portugalském území, mohla by se situace výrazně změnit. Naopak Španělsko svým objemem hraje značnou roli v oblasti zahraničního obchodu.

V případě komparace grafů obchodní bilance, kde je zároveň zanesen import i export a není zkoumáno jen saldo obchodní bilance, lze říci, že grafy jsou téměř stejné, odrážejí vývoj ekonomické situace včetně recesí. Pouze je potřeba brát ohled na odlišné hladiny co do objemu v penězích.

V případě salda obchodní bilance však dochází ke značným rozdílům mezi zkoumanými ekonomikami. Portugalsko vykazuje do roku 2012 záporné hodnoty z hlediska vývoje salda obchodní bilance. Od roku 2013 již dosahuje kladných hodnot nicméně pouze do výše 2,49 mld. dolarů, které jsou roku 2013 zároveň nejvyšším zůstatkem. V případě dalších let lze říci, že saldo obchodní bilance Portugalska je spíše stagnující. Pokles byl zaznamenán během koronavirové krize, kdy došlo opět k záporným hodnotám, pokud nedojde k zásadním změnám mohlo by saldo působit stejně jako roku 2022 rostoucí tendencí.

V případě Španělska lze hovořit proměnlivém charakteru vývoje salda obchodní bilance. V letech 2004–2010 vykazuje výrazné záporné hodnoty, 2007 téměř 80 mld. dolarů. Záporné saldo obchodní bilance v letech 2004–2007 jsou způsobeny snižováním nákladů, což vedlo k rušení pracovních míst, snížení objemu produkce a zároveň k razantnímu zdražování. To vedlo k potřebě zvýšení dovozu zboží a zároveň k neschopnosti vyvážet. Situace se paradoxně zlepšila během světové a následné dluhové krize eurozóny, kdy španělské saldo obchodní bilance roste a dosahuje roku 2013 přebytku ve výši 53,24 mld. dolarů. Jedná se zároveň o nejvyšší hodnotu za celé období, která nebyla překonána a dle stále se snižujícího rozdílu mezi importem a exportem nelze předpokládat, že by se situace zlepšila.

Graf č. 27 - Saldo obchodní bilance – komparace

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z data.worldbank.org 2023

Jednotliví obchodní partneři v oblasti zahraničního obchodu již byli představeni, pro shrnutí byla vypracována tabulka přehledu deseti nejvýznamnějších států z hlediska peněžního objemu, do kterých Španělsko a Portugalsko exportují.

Tabulka č. 1 - Nejvýznamnější obchodní partneři Portugalska a Španělska z hlediska exportu – rok 2022

Portugalsko	Export (mld. dolarů)	Španělsko	Export (mld. dolarů)
Španělsko	21,65	Francie	63,13
Francie	10,19	Německo	39,36
Německo	8,95	Portugalsko	33,76
Spojené státy americké	5,34	Itálie	33,14
Spojené království	4,04	Belgie	25,15
Itálie	3,69	Spojené království	22,11
Nizozemsko	3,30	Spojené státy americké	19,86
Belgie	1,99	Nizozemsko	15,77
Angola	1,50	Maroko	12,35
Polsko	1,13	Polsko	8,83

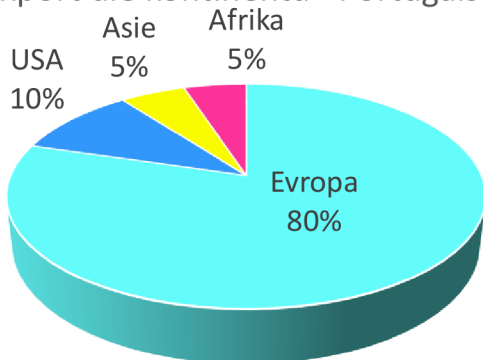
Zdroj: vlastní zpracování dle dat z *tradingeconomics.com* 2023

Aby nebyl zaměřen pohled pouze na export z hlediska států, byl v širším pojetí zpracován graf na základě exportu na jednotlivé kontinenty v roce 2022.

Z grafu č. 28, který je věnován Španělsku, je na první pohled zřejmé a nepřekvapující, že 80 % z celého objemu vývozu putuje do Evropy. Z 10 % jsou z hlediska exportu zastoupeny Spojené státy Americké a po 5 % Asie a Afrika.

Graf č. 28 - Export dle kontinentů – Portugalsko

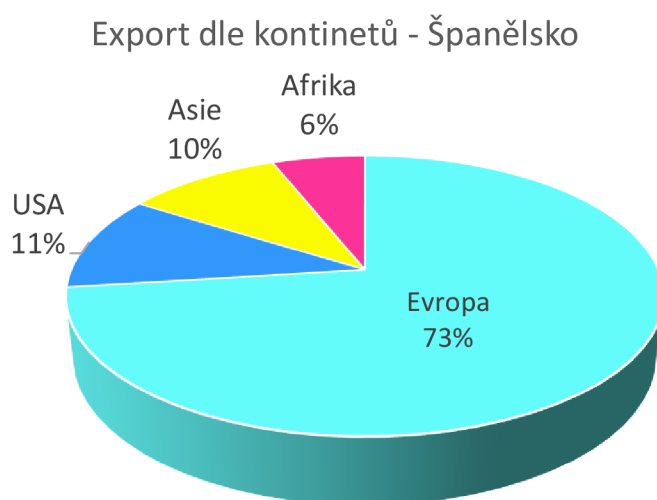
Export dle kontinentů - Portugalsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z *tradingeconomics.com* 2023

Graf č. 29 je věnován Španělsku a stejně jako Portugalsko většina vývozu zboží v roce 2022 probíhá v rámci Evropy, konkrétně 73 %, do Spojených států amerických je z celkového objemu vyváženo 11 %, Následuje Asie s 11 % a 6 % exportu směřuje do Afriky.

Graf č. 29 - Export dle kontinentů – Španělsko

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z tradingeconomics.com 2023

5 Výsledky a diskuse

Jak Španělské království, tak Portugalská republika prošly za sledované období určitým ekonomickým vývojem, na kterém se projevilo na dvacetileté období mnoho událostí, které svým negativním dopadem ovlivnily hospodářský vývoj vybraných ekonomik.

Hned první událostí, která ovlivnila ekonomiku obou zemí, byl přechod na společnou měnu a s tím spojený vstup do eurozóny, což způsobilo jistou nestabilitu v ekonomice. Přechod na euro a nové předpisy fiskální politiky způsobily nestabilitu ekonomiky. V Portugalsku došlo ke zvyšování počtu dlužníků v řadách domácností, ale také firem, z důvodu snižování úrokových sazeb při reorganizaci měnové a kurzové politiky v rámci přechodu k ECB. V důsledku nastalých událostí došlo ke zvýšení schodku HDP, snižování tempa růstu HDP a také se začala zvyšovat míra nezaměstnanosti. V podobné situaci bylo i Španělsko při přechodu ze španělské pesety, kdy v tomto důsledku byla v letech 2004-2007 zvýšená míra inflace. Lidé nevěřili v sílu peněz a investovali do trhu s bydlením s osobním vlastnictvím. Následný propad trhu v roce 2007, vysoká zadluženost a další faktory ovlivňující vývoj ekonomiky zapříčinily vysokou zadluženost státu, což spustilo vlnu prudkého zdražování, to vedlo k vyšším nákladům na výrobu, která ale nenabírala na objemu a muselo tak dojít ke snižování nákladů. To vedlo k propouštění a zvyšování míry nezaměstnanosti, zároveň to znamenalo větší závislost na importu.

Na narušené ekonomiky obou zemí roku 2008, navázala celosvětová krize vypuklá ve Spojených státech amerických. Banka Lehman Brothers byla ve své době investiční bankou s celosvětovým vlivem. Americký propad trhu s nemovitostmi měl na investiční banku likvidační důsledky, již nebyla svým věřitelům schopna splácet své závazky. Proto bylo rozhodnuto o vyhlášení bankrotu ze strany banky. Tato událost je jednou z nejvýznamnějších v historii. Díky značné provázanosti amerického a evropského finančního sektoru, se původně americká krize velmi rychle projevila i v Evropě a měla tak současně dopad na Evropskou unii.

Na celosvětovou krizi plynule navázala evropská dluhová krize v eurozóně, jejíž příznaky se projevily v roce 2009. Začalo se projevovat vážné zhoršení ekonomiky v Řecku, kdy stát již nebyl schopen řešit své problémy v ekonomice bez pomoci třetí strany. V průběhu zhoršující se situace, se začaly přidávat i další státy eurozóny, u kterých se také začaly projevovat finanční potíže. O pomoc se začalo hlásit zkoumané Portugalsko, následně

Irsko, Itálie s Kyprem a poté i předmětné Španělsko. V důsledku zhoršené situace v několika státech eurozóny začalo hrozit, že jednotná měna euro padne do úpadku. Investoři ztráceli důvěru v evropskou ekonomiku a EU s MMF musely neprodleně přistoupit alespoň k provizorním opatřením pro zpomalení a následné zastavení rozmachu krize. Bylo potřeba stabilizovat měnu a zachovat schopnost plnit své závazky u postižených států. To vyžadovalo již více organizovanou spolupráci, proto byl za pomoci EU, MMF a ECB schválen záchranný balíček pro postižené státy, roku 2010 pro Řecko a během následujících dvou let i pro ostatní žádající státy. Vzniklá krize poukázala na velmi vážné nedostatky v oblasti podmínek a vynucovacích prostředků ve fiskální politice. Proto bylo následně jednáno o úpravě podmínek. Společně s tím, bylo rozhodnuto o větší centralizaci pravomocí finančních institucí členských států pod jednotnou bankovní unii zodpovědné Evropské centrální bance. Byl také přijat Evropský stabilizační mechanismus, který nahradil neúplná opatření EU pro záchranu.

Obě krize (celosvětová i dluhová krize eurozóny) měly devastující následky. Některé státy se z krize vzpamatovaly během roku 2015 některé se potýkají v závislosti s dalšími událostmi s potížemi dodnes. Dopady krizí se projeví u obou zkoumaných států ve všech sledovaných ukazatelích. Ukazatel HDP poukázal na záporná tempa růstu obou států v letech 2008-2010. Mezi rokem 2010-2011 se situace zlepšila a tempo růstu HDP mělo opět kladné hodnoty, avšak do roku 2012 bylo opět v recesi. Po poskytnutí záchranného balíčku opět tempo růstu stoupá. Vyjma záporného tempa růstu v období 2014-2015 je tempo růstu stále kladné. Průběh roční míry inflace se u Portugalska i Španělska vyskytoval v záporných číslech. V roce 2013 došlo ke zvýšení míry inflace, kde výraznější změnu zaznamenalo Portugalsko, další roky střídají růst a pokles míry inflace. Značný problém se v tomto období projevil z hlediska nezaměstnanosti, která vzrostla i v Evropě vysoko nad svůj průměr. S největší nezaměstnaností se potýkalo Španělsko, které překročilo hranici 25 %. Mezi osobami v rozmezí 15-24 let vzrostla v nejhorsím roce 2013 nad 55 %. Proto od roku 2013 vznikla Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí, kterou včetně Španělska využívá mnoho států EU. Od tohoto roku míra nezaměstnanosti soustavně klesá.

V následujících letech se ekonomiky obou zemí začaly stabilizovat po proběhlých krizích, tempo růstu HDP se opět zvyšovalo, nezaměstnanost plynule klesala, ovšem roku 2019, přišla další z krizí sledovaného období. Během roku 2019 propukla v Číně pandemie koronaviru a během jara 2020 propukla pandemie i v Evropě. Propuknutí pandemie

znamenal utlumení chodu globální ekonomiky. Došlo k propadu HDP, zvýšila se míra nezaměstnanosti. I přes vážné následky této krize, nebyly díky systematické a organizované pomoci EU dopady tak devastující, jako u předešlých krizí. Byla poskytnuta pomoc nejen ze strany EU, pomoc se dostala firmám i jednotlivým pracovníkům. V rámci zamezení šíření nákazy, však muselo dojít k restriktivním omezením nejen ze strany EU, ale také jednotlivých států. V důsledku toho byl omezen zahraniční obchod, byly uzavřeny mezinárodní hranice, došlo také k razantnímu omezení cestování, což vedlo k útlumu cestovního ruchu o více než 70 %. Způsobená restriktivní opatření, ale i zajištění likvidity firem, podpora pracovníků a další opatření mělo za následek prohloubení státních dluhů a znatelný pokles v růstu HDP. Během roku 2021 se opět všechno začíná vracet do doby před pandemií a ekonomika se stabilizuje.

Ovšem v únoru 2022 proběhla invaze Ruska na Ukrajinu, to mělo opět negativní vliv nejen na zahraniční obchod. Také pomoc Ukrajině nikoli jen finanční měla vliv na většinu ekonomik. To se nejznatelněji projevilo na míře inflace a spotřebitelských cenách, které během roku 2022 rapidně rostly. Bohužel zatím není jasné, jaké tato událost bude mít následky a jak se tedy budou vyvíjet dál nejen tyto sledované ekonomiky.

Za sledované období proběhlo mnoho událostí, jež ovlivnily obě zkoumaná hospodářství. Je také patrné, že obě ekonomiky jsou náchylnější na výkyvy ekonomiky EU. Co se týče již proběhlých událostí, velkým nedostatkem se u obou ekonomik projevila vysoká míra nezaměstnanosti, a především u osob ve věku 15-24 let. Španělsko i Portugalsko by v první řadě mělo provést razantní změny prvotně ve školství, aby byla zvýšena gramotnost obyvatelstva a následně byla umožněna lepší a vyšší možnost uplatnění na trhu práce. Dále by měly být provedeny změny v oblasti sociální podpory v případě rodičovských dovolených a změny v podpoře při nezaměstnanosti. Ty by měly být změněny takovým způsobem, aby pomohly člověku v době, kdy přišel o zaměstnání a než naleznou nové. Zároveň by nezaměstnané měla motivovat ke shánění práce a nezůstávat na podpoře. Tato opatření by měla zlepšit celkovou úroveň vzdělání a následně by se i nadále měla snižovat nezaměstnanost, což by mělo být dobrým základem i pro prosperující export, růst HDP apod. Státy by následně neměly být tolik náchylné k případným výkyvům v ekonomice.

6 Závěr

Tématem diplomové práce bylo provedení analýzy hospodářského vývoje ve vybraných státech Evropské unie, Portugalska a Španělska. V teoretické části byly vysvětleny pojmy z oblasti hospodářské politiky a následně z oboru makroekonomie jako jsou makroekonomické subjekty a makroekonomické ukazatele. Konkrétně se jednalo o HDP, míru inflace, míru nezaměstnanosti a obchodní bilanci.

Praktická část práce byla nejprve věnována stručnému představení Evropské unie jako zastřešujícího subjektu obou států. Následně byla práce zaměřena na vývoj hospodaření Portugalska v letech 2004–2022. Kde byl zkoumán vývoj HDP, míra roční inflace, míra nezaměstnanosti a dále byl zkoumán zahraniční obchod. Následovalo zpracování druhého státu – Španělska stejným principem jako tomu bylo u Portugalska. Po zkoumání těchto dvou zemí bylo zapotřebí zpracovat komparativní analýzu a zhodnotit ekonomický postoj po událostech ovlivňujících vývoj ekonomiky.

Ve výsledku, i když se jedná o sousední země, obě jsou v určitém směru odlišné. Odlišnosti lze najít zejména ve velikosti států, kdy Španělsko je pětikrát větší než Portugalsko a žije v něm téměř pětinasobek obyvatelstva. Další rozdíl je v objemu ekonomiky, kdy se Portugalsko pohybuje v rámci desítek miliard dolarů, kdežto Španělsko v řádu stovek i tisíců. Co se týče průběhu vývoje jednotlivých ukazatelů, Portugalsko se pohybuje u ukazatele HDP na obyvatele pod průměrem EU, kdežto Španělsko je na tom v tomto směru lépe. Díky prvotní španělské kolizi v podobě strmého záporného růstu inflace kvůli nejistotě v penězích a vidině investice v soukromovlastnickém bydlení, dosahuje portugalská míra inflace z dlouhodobého hlediska lepších výsledků nežli Španělsko. Portugalsko je na tom také lépe z hlediska míry nezaměstnanosti, přestože se jejich křivky grafů vyvíjely téměř totožně, dosahuje Portugalsko o 50 % nižší míry nezaměstnanosti oproti Španělsku. Je to dáno také tím, že ve Španělsku je ekonomicky aktivní pouze polovina Španělů, což výrazně ovlivňuje vývoj tohoto ukazatele. Španělsko je na tom patrně lépe nežli Portugalsko z hlediska vývoje zahraničního obchodu, které je velmi závislé na importu zboží z ostatních zemí, zejména Španělska. Z hlediska salda dosahuje Španělsko oproti Portugalsku kladných hodnot. Co se týče objemu, Španělsko je významným evropským exportérem, protože v roce 2022, vyvezlo zboží za téměř 600 mld. dolarů.

Obě ekonomiky velice znatelně zasáhly nastalé události v podobě různých krizí a jak již bylo řečeno, obě ekonomiky jsou velice náchylné. Ovšem pokud dojde ke zlepšení

počínajícím v systému školství a podpory v nezaměstnanosti zejména u Španělska, mohla by se ekonomická situace znatelně zlepšit. Oba státy se vzpamatovávají i z poslední krize způsobené pandemií koronaviru, kdy velmi významná část jejich ekonomiky je vázána na cestovní ruch, který byl touto pandemií zásadně omezen a zasažen. V rámci znovuoživení mezinárodního turismu se situace opět zlepšuje a cestovní ruch a s ním spojená odvětví, by se tak mohla postupně vrátit do stavu před pandemií. Velkým otazníkem nyní zůstává situace na Ukrajině a probíhající sankce proti Rusku. Tím jsou ovlivněny dodávky pohonných hmot a dalších surovin. V roce 2022 proběhl skokový nárůst spotřebitelských cen energií, plynu a PHM. Je tedy otázkou, jak se budou vyvíjet další roky.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Bibliografické zdroje

BRČÁK, J., SEKERKA, B. a STARÁ, D. 2010. *Makroekonomie*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 987-80-7380-245-5.

BRČÁK, J., SEKERKA, B. a STARÁ, D. 2014. *Makroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-492-3.

BRČÁK, J., SEKERKA, B. a STARÁ, D. 2013. *Mikroekonomie - teorie a praxe*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 978-80-7380-453-4.

FIALOVÁ, H. 2007. *Malý ekonomický výkladový slovník*. Praha : a Plus. ISBN 978-80-903804-0-0.

JUREČKA, V. 2010. *Makroekonomie*. Praha : Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3258-9.

LIŠKA, V. a kolektiv. 2002. *Makroekonomie*. Průhonice : Professional Publishing s.r.o. ISBN 80-86419-27-4.

SOJKA, M. a KONEČNÝ, B. 1996. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha : Libri, spol. s.r.o. ISBN 80-85983-05-2.

SOUKUP, J., a spol. 2007. *Makroekonomie Moderní přístup*. Praha : Management Press s.r.o. ISBN 978-80-7261-147-4.

WINKLER, J. a WILDMANNOVÁ, M. 1999. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. Praha : Computer press. ISBN 80-7226-195-9.

7.2 Elektronické zdroje

BBVA Research. 2014. Youth unemployment in Spain: causes and solutions. *BBVA Research*. [Online] 13. květen 2014. [Citace: 15. listopad 2023.] <https://www.bbva.com/publicaciones/youth-unemployment-in-spain-causes-and-solutions/>.

Ekonomika online. 2013. Co jsou to ekonomické subjekty. *Ekonomika online*. [Online] 27. září 2013. [Citace: 14. červenec 2023.] <https://ekonomikaonline.cz/238/ekonomicke-subjekty/>.

European Commission. 2023. Youth Employment Initiative (YEI). *European Commission*. [Online] 2023. [Citace: 20. listopad 2023.] <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=en>.

European Union. 2023. Aims and values. *European Union*. [Online] 2023. [Citace: 12. říjen 2023.] https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en.

European Union. 2023. Country profiles. *European Union*. [Online] 2023. [Citace: 15. říjen 2023.] https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_en.

European Union. 2023. Facts and figures on the European Union economy. *European Union*. [Online] 2023. [Citace: 12. říjen 2023.] https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_en.

European Corporation. 2023. History of EU. *European Corporation*. [Online] 2023. [Citace: 12. říjen 2023.] https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_en.

Eurostat. 2023. EU key indicators. *Eurostat*. [Online] 2023. [Citace: 15. říjen 2023.] <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>.

Expresso50. 2022. Quais foram as maiores crises da economia portuguesa? *Expresso50*. [Online] 14. únor 2022. [Citace: 20. říjen 2023.] <https://expresso.pt/economia/2022-02-14-quais-foram-as-maiores-criises-da-economia-portuguesa->.

Frait, Jan a Komárková, Zlataše. 2021. Deset let od eskalace dluhové krize eurozóny. *ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA*. [Online] 22. září 2021. [Citace: 15. říjen 2023.] https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Deset-let-od-eskalace-dluhove-krize-eurozony/.

Fundacao. 2023. Crises na economia portuguesa. *Fundacao - Francisco Manuel Dos Santos*. [Online] 30. květen 2023. [Citace: 15. říjen 2023.] <https://www.ffms.pt/pt-pt/estudos/crises-na-economia-portuguesa>.

Government of Spain and the Council of Ministers. 2023. History of Spain. *La Moncloa*. [Online] 2023. [Citace: 1. listopad 2023.] <https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/espana/historyandculture/history/Paginas/index.aspx#timeline>.

Maqueda, Antonio. 2021. Las mayores crisis de la economía española. *EL PAIS*. [Online] 29. leden 2021. [Citace: 1. listopad 2023.] https://elpais.com/economia/2021-01-29/las-mayores-criisis-de-la-economia-espanola.html?fbclid=IwAR1vTyh4fcXDzeg0N5KHcl7_noLQsQ2m8LxAlfLhoNSRUrjFjw1pG_H3P1M.

Ministerstvo zahraničních věcí. 2007. Dějiny. *Portugalské velvyslanectví v České republice*. [Online] 2007. [Citace: 15. říjen 2023.] <https://praga.embaixadaportugal.mne.gov.pt/cs/o-portugalsku/dejiny>.

Ministerstvo zahraničních věcí. 2007. Obecné informace. *Portugalské velvyslanectví v České republice*. [Online] 2007. [Citace: 15. říjen 2023.] <https://praga.embaixadaportugal.mne.gov.pt/cs/o-portugalsku/obecne-informace>.

Ministerstvo zahraničních věcí. 2023. Portugalsko. *BusinessINFO*. [Online] 13. červenec 2023. [Citace: 15. říjen 2023.] <https://www.businessinfo.cz/navody/portugalsko-souhrnna-teritorialni-informace/2/>.

Ministerstvo zahraničních věcí. 2023. Španělsko. *BusinessINFO*. [Online] 13. červenec 2023. [Citace: 1. listopad 2023.] <https://www.businessinfo.cz/navody/spanelsko-souhrnna-teritorialni-informace/2/#0-uvod>.

Nezih Guner. 2014. Gender gaps in Spain: policies and outcomes over the last three decades. *Springer link*. [Online] 14. březen 2014. [Citace: 15. listopad 2023.] <https://link.springer.com/article/10.1007/s13209-014-0104-z>.

OECD. 2023. Balance of Payments. *Organisation for economic co-operation and development*. [Online] 2023. [Citace: 15. listopad 2023.] https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MEI_BOP6.

The Observatory of Economic Complexity. 2022. The best place to explore trade data. *The Observatory of Economic Complexity*. [Online] 2022. [Citace: 5. listopad 2023.] <https://oec.world/en>.

The World Bank. 2023. *The World bank*. [Online] 2023. [Citace: 1. listopad 2023.] <https://data.worldbank.org/>.

THE WORLD BANK. 2023. Inflation, consumer prices. *THE WORLD BANK*. [Online] 2023. [Citace: 20. říjen 2023.] <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=PT-CZ>.

Trade finance global. 2023. Importing from Portugal. *Trade finance global*. [Online] 2023. [Citace: 5. listopad 2023.] <https://www.tradefinanceglobal.com/imports/portugal/>.

Trading economics. 2023. Main indicators. *Trading economics*. [Online] 2023. [Citace: 20. říjen 2023.] <https://tradingeconomics.com/>.

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam schémat

Schéma č. 1 - Průběh hospodářského cyklu.....	21
Schéma č. 2 - Poptávková inflace	32
Schéma č. 3 - Nákladová (nabídková) inflace	32
Schéma č. 4 - Populace dle ekonomické ekonomiky	35

8.2 Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Nejvýznamnější obchodní partneři Portugalska a Španělska z hlediska exportu – rok 2022	86

8.3 Seznam grafů

Graf č. 1 - Vývoj počtu obyvatel – Portugalsko	43
Graf č. 2 - Vývoj HDP – Portugalsko	47
Graf č. 3 - HDP na obyvatele – Portugalsko.....	48
Graf č. 4 - Vývoj roční míry inflace – Portugalsko	50
Graf č. 5 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti – Portugalsko.....	52
Graf č. 6 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti dle pohlaví – Portugalsko	53
Graf č. 7 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti mladistvých 15-24 let – Portugalsko	54
Graf č. 8 - Vývoj běžného účtu platební bilance – Portugalsko	55
Graf č. 9 - Vývoj obchodní bilance – Portugalsko.....	57
Graf č. 10 - Export Portugalska	58
Graf č. 11 - Vývoj počtu obyvatel – Španělsko	60
Graf č. 12 - Vývoj HDP – Španělsko.....	65
Graf č. 13 - HDP na obyvatele – Španělsko	66
Graf č. 14 - Vývoj míry inflace – Španělsko	69
Graf č. 15 - Vývoj roční míry nezaměstnanosti – Španělsko.....	71
Graf č. 16 - Vývoj míry nezaměstnanosti dle pohlaví – Španělsko.....	73
Graf č. 17 - Vývoj míry nezaměstnanosti mladistvých 15-24 let – Španělsko.....	74
Graf č. 18 - Vývoj běžného účtu platební bilance – Španělsko	75
Graf č. 19 - Vývoj obchodní bilance – Španělsko	77
Graf č. 20 - Export Španělska	78
Graf č. 21 - Vývoj HDP na obyvatele – komparace	79
Graf č. 22 - HDP na obyvatele EU27 – rok 2022	80
Graf č. 23 - Vývoj míry inflace – komparace	81
Graf č. 24 - Míra nezaměstnanosti EU rok 2022	82
Graf č. 25 - Vývoj míry nezaměstnanosti – komparace.....	83
Graf č. 26 - Míra nezaměstnanosti mladých 15-24 let – komparace	84
Graf č. 27 - Saldo obchodní bilance – komparace	85
Graf č. 28 - Export dle kontinentů – Portugalsko	86
Graf č. 29 - Export dle kontinentů – Španělsko.....	87

8.4 Seznam použitých zkratk

ECB – Evropská národní banka

EU – Evropská

EHS – Evropské hospodářské společenství

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

HDP – Hrubý domácí produkt

MMF – Mezinárodní měnový fond

SR – Státní rozpočet

UNESCO – Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu